

A MAGYARORSZÁGI
KÁRPÁTEGYESÜLET
ÉVKÖNYVE.

→ XXII. ÉVFOLYAM 1895. ←

I MELLÉKLETTEL ÉS MAGYARÁZÓ SZÖVEGÉVEL.

KÖZPONT SZÉKHELYE: IGLÓ.

IGLÓ,
NYOMATOTT SCHMIDT JÓZSEF KÖNYVNYOMDÁJÁBAN.
1895.

MAGY. AKADEMIA
KÖNYVTÁRA

A MAGYARORSZÁGI
KÁRPÁTEGYESÜLET
ÉVKÖNYVE.

—> XXII. ÉVFOLYAM 1895. <—

I MELLÉKLETTEL ÉS MAGYARÁZÓ SZÖVEGÉVEL.

KÖZPONT SZÉKHELYE: IGLÓ.

IGLÓ,
NYOMATOTT SCHMIDT JÓZSEF KÖNYVNYOMDÁJÁBAN.
1895.

300880

MAGY. AKADEMIA
KÖNYVTÁRA

Kérelem.

Hegyaink, nevezetesen a Magas-Tátra t. cz. látogatóit kérjük ezennel, sziveskedjenek hogy kirándulásaik közben úgy saját, valamint egyesületünk érdekében a *lármázás és hiáltozástól*, különösen pedig a *lövöldözéstől tartózkodni*, mert ellenkező esetben nemcsak magokra fog kellemetlenség háromolni, hanem egyszersmind az is bizonyos, hogy egyes birtokosok vadállományuk iránti tekintetből területket teljesen el fogják zárni a turisták elől. A Menguszfalvi-völgy látogatása tilos.

Együttal intve intjük a hegymászókat, hogy a *Magas-Tátrában*, ámbár az útjelzés már megtörtént, *kalauz nélkül jenhavasi kirándulásokat semmi szín alatt ne tegyenek*.

Végre pedig kérjük a t. cz. hegyjárókat, hogy a menedékházakban lévő *vendégkönyvekbe* beiratkozni és az egyes rovatokat kitölteni sziveskedjenek.

Az elnökség.

Az egyesületi muzeumnak szánt mindenféle küldeményt WÜNSCHENDORFER KÁROLY, muzeumi pénztáros Poprádon, czime alatt kérjük feladni.

A muzeumi bizottság.

Figyelmeztetés.

Tudomásul hozzuk ismét, hogy a *Kárpátok mindenféle térképei* a cs. kir. katonai-földrajzi intézet főraktárában, *Lechner R.*, udvari könyvkereskedésében, *Bécs, Graben 31.* kaphatók.

Szerkesztői bizottság:

Elnök: Kövi Imre tanár (Iglón), hová az Évkönyvre vonatkozó levelezések czimzendők.

Tagok: Arányi Antal, Dénes Ferencz, Geyer Gyula, Lövy Mór, Róth Márton, Weber Samu és az osztályok képviselői.

I.

Turistaságunk.

Irta: Münnich Sándor.

Mind ama csudálatos sport közül, melyeket a mi pompás szép földünkön az unatkozó ember kigondolt, körülbelül a legfuresább a turistaság. Mert ha a magam érdekében agár-sovány lovakat futtatok, avagy ha kiéhezett vadászkutyák összeterelik a vadat, vagy szegény galambok célpontul szolgálnak nekem, sok esetben kézzelfogható hasznom van belőle, legalább kényelem dolgában nagy úr vagyok: még a hideg vizen való eszeveszett csónakázásban is talál a túlhajtott képzelet egy szikra értelmet, nem tekintve a különféle tudós és nem tudós gyűjtőnek bogarait, nem az opera s a ballet drága szerelmét, nem a harsogó cigányzenét s poharak csengését, mert mindaz legalább képzelt élvezetet nyújt, amint egyik vagy másik divatban van, sok esetben az egészséges ép észnek mázát is viseli magán. De szakadó esőben, vagy égető napfényben kitenni magát azon veszélynek, hogy az ember kopár szírten, vagy sima hómezőn nyakát szegje, hogy a hózivatar minden kényszerítő ok nélkül ösmeretlen hegyhasadékba temesse s conserválja későbbi praehistorikus kutatók számára és hogy a legjobb esetben végképen kifáradva, gondolható legrosszabb fekhelyen igen problematikusan szerzett babérain pihenjen, hogy azzal dicsekedhessék, hogy ezt vagy azt a helyet saját tulajdon kezével mászta meg — mert a lábaknak ily vad kirándulások alkalmával csak másodrendű szerepök jut — az mégis több a kedélyességnél.

S ha a turistaságot *csupán* sportnak nézzük, valóban aggodalommal gondolunk isteni képmására a hosszubotu, megizzadt, abajgatott, kiéhezett, ruhatépett hegymászonak.

Csak hogy a turistaság nem sport, hanem felrázása minden személyi erőnek, melyek hatalmas tevékenység céljából egyesülnek, melyek a küzködő emberiség szükségévé válnak s mely két felette fontos nemzetgazdasági tényezőt rejt magában: a pénz forgalmat és egészségi szükségességét a mai intelligenciának, mikhez nálunk Magyarországon még a *nemzeti momentum* is tekintetbe jön.

Mi az alpesi tartományokat gazdagokká, Németországot egységessé tette, a mi ellátta Franciaországot mútakkal és hegyi vasutakkal (Mont Cenis) mi a skót

pusztaságokat paradicsommá alakította és Norvégia jég-völgyeit benépesítette, mi velünk a távollekvő, meseszerű, eget verő, felhők közt úszó Himaláyát, Chimborassot, Afrika homoksivatagjait, Dél-Amerika lázas tartományait megismertette: az a turistaság volt, s a mi a Magas-Tátrában is a turisták kiindulási pontjain keletkeztek, a nyaralóhelyek és fürdők, melyek ma milliók értékét képviselik s turistaság nélkül hiába fáradoznak más szép hegyvidékei Magyarországnak, hogy a forgalmat csendes völgyeikbe tereljék. Igaz, hogy a Tatra-turistákat egészen jól lehet még egyenkint megszámlálni: de micsoda tökefejlődés pénzforgalom lehet ott, hol mint pl. Németország középhegységében, Franciaországban, az alpesi tartományokban a turistákat százezrek szerint számítják, micsoda pénzürtékek lettek ott folyósítva a turistaság ösztönzése folytán, hol az az első zöld őszi napok beálltával egyáltalában nincsen befejezve, mint nálunk a hihetetlenül rövid fődényben, hol a karácsonyt a jegesfenyők hazájában ünneplik, hol az ember a turistaságnak csak erősebb vagy gyengébb áramlásáról, de nem annak befejezéséről beszélhet.

Sokkal fontosabb a turistaság második tényezője, mely hivatva van friss, pezsgő életet hozni az egyesek stagnáló vérkeringésébe s az által magasabb lendületnek indítani minden társadalmi viszonyokat. Már a légváltozás egyszerű elvé csodákat művel az elgyengült testben, az elszomorodott szívből és mégis az emberiség legnagyobb része szétszakíthatlan lánczokkal egy vidékhez van bilincselve, kárhóztatva, hogy *együgyanazon* légnyomást szenvedje s örökös *egyformaságában* nyomoruságos léteért való küzdelmének — s mily kegyetlen, elkeseredett, szívtelen ez a küzdelem ma — gyakran a legborusabb légkörben, szeretetlenküli környezetben életét elposványosítsa. Mélyen átértett, valóban emberi szükség az — az állatnál ösztönné válnék, — hogy az ember, ha csak napokra is életviszonyain változtasson s ha az mesterségesen kasztszellem, vagy előítélet által vissza lett szorítva, a történelem gyakran eruptív tüneteket mutat fel következményeiben, mert népvándorlások, keresztháborúk, zarándoklások, a normannok kalandjai stb. kevésbé keletkeztek külső kényszerítő okból, mint éppen ezen általános emberi vonásból: alapos változtatosságot hozni be a viszonyokba, keverve az ösmeretlen távolságok utáni vágygyal. Változtatosság nélküli viszonyokban, örökös egyformaságban megemészti magát a

legrövidebb idő alatt a legerősebb testalkat, megtörik a legjobb munkaerő s a hol ez az intelligencia nagy részével történik, ama állapotot hozza be a nyilvános életbe, melyet »vegetálás«-nak szokás elnevezni, mi leginhumánusabb, mivel ez az állapot minden magasabb célok ellensége s a legbiztosabb stádium arra, hogy kiöllessenek az ember szívéből azon szép emberi törekvések, hogy a nyilvános életben lehetlenné tétessenek, melyek mai művelődésünket, erkölcsös társadalmi viszonyainkat előidézték s melyeket a XIX. század civilizációnak nevezünk. Az örökös egyformaságban elpuhul a test, elernyed a lélek s képtelenné válik mindakettő nagyobb dolognak véghezvitelére.

Mennyiben harcol a turistaság ezen veszélyes stagnacio ellen, több ízben lett kimutatva, egész irodalmat bírnak belőle, kiváltképen a bel- és külföld minden civilizált ország hegyvidéke egyesületeinek »Évkönyv«-eiben és nem a mi feladatunk, hogy azt, a mi régóta be van bizonyítva, még egyszer bebizonyítsuk, csak azon beteges állapotunkra akarunk rámutatni, mely szerint a 30,000 lakosnál kisebb városaink is gyakran öt cigányzenekart tartanak fenn, míg a lakosság képtelen arra, hogy csak egy egyesületet is megalakítson Isten szép és szabad természete számára. Lelkünk szomorkodással fordul el a korcsmák füsttel telt helyiségeitől, az éjszakák orgiáitól, az aszkóros tompa kurjongatástól s egy csúnya kép tele nyomorusággal a családokban rövid mámorral bor és kártya mellett nem akar elhagyni bennünket.

Magyarország, gazdagon megáldott hazánk, turistikai tekintetben is valóságos csodaország. Köröskörül az ország határain húzódnak a leggyönyörűbb hegységek, melyek messze belenyulnak az alföldre s megszámlálhatatlan alakulatokban és magasság különbözőzetekben kísérik a mélyen bevájt folyammedreket; sőt az ember szinte azt állíthatná, hogy minden itt élő nyelvtörzsnek megvan a maga jellemző sajátlagos turistaterülete. Az egész birodalom természettől fogva úgy van alkotva, hogy a széles nyílt völgyek mindenütt könnyen hozzáférhetők, hogy benső forgalom mellett a különböző nyelvtörzsek közti különbségek gyorsan felismerhetők s hamar kiegyenlíthetők s ha netalán néhány rosszakaratu ember elszigetelni akarná is, gyorsan egyesíti a népeket az állandóan érintkező valóság. Virágzó magyar turistaság még jobban egyenlitené ki a surlódást s könnyen rontaná le nem egy előítéletet ez vagy ama nép között, sőt benső évenkénti élénk forgalom által az

egyek törzsek sokkal könnyebben hasonulnának, mint a legbölcsebb törvények, vagy pedig hatalmi parancsok által. Ha az oláh közvetlen hasznát látja egy előtte idegen nyelv elsajátításában, felszólítás nélkül is rajta lesz, hogy azt megtanulja s a szláv csakhamar minden orosz álmodozásból fel fog ébredni, ha a hazabeli emberektől pénzt lát. A tények hatalma sokkal nagyobb, mint az összes népboldogító elméletek. Hiszen egészen természetes dolog az, ha egy félreeső, szegényes hegyi faluban, melybe az izgatásból élő agitátoron kívül csak a szigorú, büntető és adóbehajtó hatóságon kívül gyakran évtizedeken át semmiféle élő lény be nem teszi lábát, a szegény elkülönített nép nagyon könnyű módon nagyzási hóbortra vitetik, mivel tényleg azt hiszi, hogy számarányában ő a legnagyobb az országban. A magyar vidékeket egyszerűen előbb fel kell fedezni az általános közönség számára, az odavezető utakat és szállásokat meg kell ösmertetni a nagy tömeggel, hogy a csendes völgy felkeresése lehetővé tétessék.

A turista utaz a forgalmi utak számára, melyek ismét az idegenek áramlását vezetik a legkevésbé ösmert hazai hegységek közé; csak akkor veszi bámulva észre a félrevezetett paraszt, hogy nem csak ő van a világon egyedül czimboráival: az új beható ellenben tapasztalja, hogy az a bizonyos konok kizárólagosság nem sokat jelent; mindketten megtanulnak türelmeseknek lenni idegen erkölcsök és szokások iránt, mindkét fél tanul megösmerni más nézeteket s a természetszerű kölcsönhatás mindinkább elenyészteti a különbözőségeket s évtizedek folyamán egységes nép teremtetik. Így történt ez északi Olaszországban, Svájcban, Franciaországban, mihelyt a nyelvi benvidéket a turistaság érintette, vége lett kizárólagosságának s az utolsó maradványig eltűntek egy ködös, messzefekvő előkor romjai. Nálunk is látni már ma azon jóltevő befolyást azokon a kevés helyeken, hol a turistaság által csak alig nevezhető idegenek forgalma keletkezett, sőt az a lakosság kezd magyarul és németül megtanulni, melynél még néhány év előtt ezen nyelvek fogalma sem volt meg, a figyelmes szemlélő örömmel tapasztalja, hogy az éles ellentétek szemmel láthatólag elenyésznek. Tiszta, természeti törvény az, hogy a központoktól legtávolabb fekvő helységek legnehezebben közelíthetők meg a művelődés által, de a melyek ismét a turistaság által kerestetnek fel, éppen a távolfekvés miatt.

Turista az, ki kisebb vagy nagyobb utazásokat teszen, hogy egyes területeket gyalog járván be, a szép természete-

tet jobban élvezhesse, vagy hogy kutatásait behatóbban végrehajthassa. A turistaság tehát a kirándulásra való vidékeken kívül magában foglalja az összes forgalmi eszközöket, szállásokat, melyek a vidéket megnyitják, azonban magában foglalja a kereskedelem és ipar területeit is, de *kiváltképen az irodalmat*, a mennyiben mindazok a turisták kirándulásai megtehetési céljából ellátják. Magyarországnak, az alföldet sem véve ki, a legkiválóbb turista-telepei vannak, de manapság sem a közlekedés eszközei, sem a szállások s még kevésbé az irodalom nincsenek abban az állapotban, hogy élénk forgalmat feltételezhessenek, — a Tátra kivételével nyugodt lelkiösmerettel és túlhajtás nélkül mondhatjuk, hogy a magyar turistaság tulajdonképen még nem is létezik, mert ha Budapest közvetlen környéke és Erdély némely vidéke valamivel élénkebb forgalmat is tud felmutatni, ott nagy központot igényel az, itt óriási területet, de ez nem helyesen szervezett turistaság, a mint azzal mindenütt találkozunk a művelt külföldön. Hiszen az idevalóknak is Magyarország szépségei nagyában véve még terra incognita, gyakran még szülőföldje is az, a közlekedési utak csak nagy iveknek érintik a gyönyörű vidékeket s épen a legszebb pontoknak nincsen semmi, vagy legfeljebb van felette kezdetleges szállásuk. De magában a Tátrában is oly kezdetleges állapotban van a turistaság, hogyha a fürdők és nyaralóhelyek nem szolgáltatnának hébekorba egy-egy kis turista-létszámot, turistaságról itt sem lehetne szó. Azonban a tulajdonképeni turistáknak csak egy kis részét képezik a belföldiek s ha a statisztikai adatok többet mutatnak ki, nincs azoknak semmi gyakorlati értékök, mivel az éveken keresztül való tapasztalat annak ellenkezőjét bizonyítja. Külföldiek fedezték fel számunkra a Tátrát s mai napig is az ott megforduló legtöbb turista német. Ezen szomorú tényt rossz irányban használták fel annak kijelentésére, hogy a magyarok közönyösen viseltetnek a turistasággal szemben, azonban az a kevés magyar, kik az Alpeseekben, a Hinnalában, a Kaukaszban stb. excelláltak, sőt excédáltak, rámutatnak arra, hogy volna itt anyag elég, csak az a hatalmas lökés hiányzik, mely a tömegeket mozgásba hozza.

Egyes utazók, kik magyarország természeti szépségeit megtekintették, akadtak mindig. A dák Simplissimustól kezdve (Grimmelshauseni János Jakab Kristóf Renchen püspök straszburgi — ma badeni — város soltészsa) a legujabb időkig bebarangolták a mi alföldjeinket s hegyvidé-

keinket mindenféle országbeli emberek, hébekorba belföldiek is, de egészben véve annyira szórványosan, hogy mind az, ami idegenek forgalmára hatás nélkül maradt. A kassa-oderbergi s az erdélyi vasutak megnyitása által két hatalmas magyar turistaterület nyílt meg s hogy a *Magyar Kárpátgyesület* mindjárt 1873-ban nagy eredménnyel kezdte meg munkálkodását, az az ő legkiválóbb marandó érdeme, mert a Magyar Kárpátgyesület nemcsak a Tátrát ösmertette meg, hanem néhány tekintélyes tagja ritka önfeláldozással behozta a turistaságot is. Az erdélyi Kárpátgyesület, mely szintén korán keletkezett — sajnos, hogy kicsinyes előítéletek béklyóiban — kizárólagossága által felette sokat ártott a keleti Kárpátvidékeknek s a magyar erdélyi egyesület 1891-ben meglehetősen post festum jött létre. Minthogy a Magyar Kárpátgyesület tevékenységét eleintén a Tátrára terjesztette ki, Magyarországon a Tátra maradt amaz egyedüli terület, melyen eleintén rohamosan, azután mindig lassabban a turistaság fejlődni kezdett s midőn a kiépített magyar vasuti hálózat a többi vidékeket is hozzáférhetőbbekké tette, a Magas-Tátra már annyira ura volt a helyzetnek, hogy azon balvélemény keletkezett, miszerint a turistaság számára csak amaz egy terület létezik. Midőn 1877-ben a Kárpátgyesület azt határozta, hogy osztályokat fog alakítani, határozottan a leghelyesebb úton járt. Mert a mi népünk egész történelmi fejlődés, az életviszonyok, az egyes különnyelvűek közti feszültség, főképen a »dinom-dánom« élet a vidéki városokban, mely a gentryt tönkretette s a számban különben is kicsiny majmoló részét a középosztálynak magával rántotta, lehetetlenné tette a magasabb igény utáni törekvést, az emberek beleestek a vegetálásba s túlhajtás nélkül állithatjuk, hogy a magyar turistaság elposványosodott a borban meg a szerelemben, míg a külföldön egyre-másra keletkezett a sok hegyvidékegyesület s nyaralóhely. *Az osztályoknak azon nehéz feladatuk jutott, hogy az intelligenciát amaz erőltető magatartásból felrzza s a turistaságot legalább a néhány meleg hónap számára mintegy illővé s divatossá tegye, a mennyiben az osztályok területén kisebb-nagyobb kirándulások által a turistaság számára közönséget felnevelhettek, a mint ez volt az eset a fejlettebb országokban s ez ma is. A ki ösméri a mi belföldi turistáinkat, tapasztalásból tudja, hogy a legtöbb esetben azok a turisták keresik fel a Szepességet, kik osztályaik területén az egyes kirándulásokban nemcsak részt vettek, hanem kirándulások rendezése által serkentőleg hatottak*

is ösmerőseikre. Így még ma is Budapest, a Keleti Kárpátok és a Szitnya állítja ki a legnagyobb létszámot s bizonyára nem véletlenség, hanem okszerű következmény azon tény, hogy úgyszólván sohasem jönnek turisták oly vidékről, hol sem osztályok, sem hegyvidéki egyesületek nincsenek, még az utóbbi időkben Dél-Magyarországból, Erdélyből, sőt Horvátországból nagyobb száma a turistáknak kereste fel a Tátrát, megkapván az ösztönzést az újabb időben keletkezett turistaegyesületek által. Ezen tényben egyszerűmindent megtaláltuk a leghatalmasabb emeltyüt, melynek segítségével a magyar turistaságot tágabb értelemben emelni lehet, oly eszközt, mely helyi hazafiságból kifolyólag a természeti szépségek iránti érzéket megalapítja, az erős alapot, melyen a friss, vidám, szabad turistaság Magyarországon lendületnek indítható. Már ma is derék munkát végzett a hegyi egyesület, főképpen a magyarországi Kárpát Egyesület osztályainak feláldozó tevékenysége; egyeseknek fáradozásait, — nomina sunt odiosa — hogy kisebb vagy nagyobb kirándulásokat rendezzenek, mégis siker koszoruzta s így ad oculos demonstrálták a menedékházak és utak szükségességét. Azonban egyedül azzal még nem sok van lendítve a turistaságon, ha maguk az osztálytagok nem éreznek kedvet és hajlamot az Isten szabad természetében való járásra-kelésre, ha nem ők maguk mutatnak jó példát, hogy az elkényesztetett divat-világfi testét is aczélozza s szükségét érezze annak, hogy hamisítatlan levegőt jól mélyen beszívhasson. Gondoljunk csak meg, hogy már egy közepes hegyi kirándulás megtevésére 50.000 kilogr. erő kifejtés kívántatik, a test minden szerve ezen valóban tiszteletré méltó fáradozásnál aránylagosan megfeszül, minden felhalmozott s veszedelmet előidéző anyag a testben feldolgoztatik s már csak egyetlenegy hegyi kirándulás képes az összszervezetben egész forradalmat idézni elő. De csak akkor, ha nagyobb tömegek gyakrabban és meghatározott időben keresik fel ama bizonyos helyeket, csak akkor van értelme a menedékház felállításának, csakis úgy lehet belőle vendéglő, szálloda, nyaralóhely és nagy fürdő. A Tatra élénken mutatja meg több pontjain ezeket a fejlődési tüneteket, mert másképen bedől a magános menház s évtizedek múlva talán ismét ott áll a redvessé vált épületnél s felsóhajt a turista: »itt az ember megint valamikor szépet akart.« Ha az intelligencia a legközelebbi gyönyörű fekvésű pontokat nem keresi fel gyakran s nem ösmerteti azokat meg szünes-szüntelenül, hogyan kívánhatja azt, hogy idegenek, kik azon szép

vidékekről nem is álmodoznak, ott tömegesen tartózkodjanak!

Azért tehát becsüljük meg azokat a férfiakat, kik lelkesedve a turistaság iránt, tettel és írással új szellemi világot nyújtanak az ifjuságnak, a férfiúnak férfias szórakozást s még az aggkornak is életfrisseséget! Megannyian felavatattnak ama magasabb eszmejárásba, mely által a szép, a jó és a nemes teremtetik, a mennyiben az elernyed lélek új tetterőre ösztönözve szüli azt a közszellemet, melyet más nemzeteknél annyira csodálunk, mely oly könnyen ülteti át a gyakorlati életbe az emberbaráti vivmányokat, melyek minálunk oly nehezen haladnak előre. Ezen szempontból tekintve, nem nézzük a hosszúbotú, kimerült, félig kiéhezett turistát bolondos sportembernek, hanem úttörőnek egy szebb jövő számára. Valóban ők valódi, igazi hazafiak s megérdemlik azt, hogy az intelligencia mindenütt legjobban támogassa őket, hogy virágzó magyar turistaságra szert tegyünk.

Ha egy képbe foglaljuk össze a hegyvidéki egyesületeket és osztályokat, melyek a magyar turistaságot ma képviselik, tájékoztatásul a következő áttekintésre jutunk: Tátra, Liptó, Trencsén (Vág völgye), Modor, Kőszeg, Vasvár, Horvátország, Fiume, délmagyarországi hegyvidéki egyesület; Alsó-Duna, Erdély és Keleti Kárpátok, továbbá Igló, Gölniczbánya, Eger, Selmeczbánya, Budapest, Mecsek és Balatontó, mind megannyian megkezdték munkálkodásukat a turistaság érdekében. De mily óriási hézagok támadnak itt, az alföld teljesen hiányzik, mily egyenlőtlen felosztás ez? Ha még pontosabban figyeljük meg az egyes körök munkálkodásait, azt találjuk, hogy egyesek buzdításai daczára, hidegen viseltetik az intelligencia a hegyvidéki egyesületekkel szemben s természetesen annál kevésbbé akadunk ott a turistaság iránti részvét nyomára. Senkisémm keresi fel a távolabb fekvő vidékeket, néhanapján betéved egy-egy a közelebbi hegyekbe, ha sok történi, majálist rendeznek s ha irodalmi művek állnának rendelkezésre, nem veszi meg azokat senki. Az utakat benövi a fű, a menházak ott állnak magánosan s a gyaloglót döllyfösen lenézik, vagy nevetség tárgyává teszik. Mindezen bajok *mindenekelőtt hatalmasan fel kell, hogy szavát emelje a helyi sajtó*, az intelligenciát ő kell, hogy felrázza, hogy az a turistaságért lelkesedő férfiakat hathatósan támogassa, hogy oly közönség neveltessek fel, mely az útjelzéseket használja, a kalauzokat olvassa, a kirándulási helyek leírását megvegye, a mozgalmat anyagilag támogassa s hasz-

nát vegye a menházaknak. Mennyire hathat ez irányban valamely helyi lap, megmutatja pl. a »Szepesi Hírnök«. Gyakran éveken át ír látszólag eredmény nélkül valamely helyről, pártfogásába veszi állandóan, olvasóit figyelmezteti ama hely szépségére s végre büszke épületek emelkednek ott, melyekben százan meg százan fordulnak meg s azon hely földjének értéke 20 frtról 2500 frtra szökik fel. A fővárosi sajtó is szálljon le előkelő politikai emelvényéről s szentelje hasábjait szívesen a turistaságnak is, mindenekelőtt mondjon le azon előítéletről, hogy a turisták köréből való események nem egyebek egyes telepek reklámjánál, melyért fizetni kell. Ez utóbbi is be fog következni, de előbb hadd erősödjék meg a turistaság, hadd legyen előbb képes a cselekvésre, hadd honosodjék meg a nyilvános élet fejlődésre képes tényező gyanánt s főleg előbb győzdjünk meg annak fontosságáról, mire nézve éppen a sajtó kell, hogy a kezdeményezést megtegye.

Általános szabályokat az egyes hegyvidéki egyesületek területén való pezsgő magyar turistaság életbeléptetésére megalkotni nem lehet, a főfeltétel az, hogy az *intelligencia és a tőke mindenütt tettel és tanácssal segítőtleg fellépjen* s kitarással, körültekintettel s a sajtóságos helyi viszonyok felhasználásával, sőt gyakran az önhaszonnal is sokat lehet keresztülvinni. Sokkal rövidebb még az e téren való munkálkodásunk, semhogy már teljes egészet alkothattunk volna, azonban az egész vonalon mindenütt dicséretre méltó buzgósággal kezdik a turistaság útját egyengetni, itt-ott már kisebb forgalommal is s a következők mutatja, hogy a mi népünknel célirányos munkálkodás által igen szép eredményeket lehet elérni, ha a lelkes férfiakat, kik mint úttörők ebben a tekintetben dolgoznak, illő módon támogatjuk.

Hogy soraink által egyáltalában *serkentőleg* hathasunk, tisztában kell lennünk azzal, hogy mily óriási munka van még előttünk, s a magyar intelligencia ténye által éreztetnünk kell, hogy a mi turistaságunkkal tulajdonképen még csak a kezdet állapotában vagyunk. A Tátra s annak közvetlen környéke körülbelül 3000 km.² területtel bír, melyen évenként nem egészen 4000 turista fordul meg, a többi a 180,000 km.²-t meghaladó gyönyörű, csudaszép turista-területre — alföld nélkül — a legjobb akarat mellett sem számíthatunk többet 1500 turistánál, természetesen már felhozott okoknál fogva Budapest s a jégbarlang kivételével, mivel az utóbbi helyekre a látogatók zöme a Tátravidékből kerül ki s mi határozottan a könyelmű,

megtévesztő idegenek számításának ellene vagyunk, mely szerint egy s ugyanazon turista minden helyen, melyet csak futólag is meglátogat, számításba vétetik, úgy, hogy neve gyakran 30-szor szerepel s mégis ama óriási területen fekszik a világ csodája: az aggteleki barlang nem egészen 600 látogatóval!! Már ebből látjuk, mily óriási mezeje a tevékenységnek nyílik meg minden egyes ember előtt s hogy tulajdonképen csak a Tátravidék turistaságáról beszélhetünk, melyet már most közelebbről fogunk megtekinteni.

A tulajdonképeni Tátravidéket futólag érinti a kassai vasut Vásecz-Vihodnán s a csorbai állomásnál. Mivel azonban azokon a helyeken — szinte hihetetlenül hangzik — több évtized alatt mióta a vasut megnyílt, szállásról nem gondoskodtak, nem fejlődhetett ki ott állandó forgalom. A Tátrába öt országút vezet: a csorbai tóhoz, a három Tátrafüredhez, Tátra-Lomniczra, Béla-Javorinára és Zakopanéba. A Tátrában pedig tulajdonképeni turistautak a következők: csorbai tó-Tátrafüred-bélai Barlangliget, Tátra-Széplak-Felkai tó, Tátrafüred-Tarpaták és Zakopane-Lyssa. Az idegenek forgalmának végpontjai a Tátrában, tehát igen könnyen állapíthatók meg, melyek már most a turistaság kiindulási pontjai gyanánt szolgálnak. S az ember hajlandó volna hinni azt, hogy minden Tátra körüli nyaralótelep egyaránt bir élénk turistaforgalommal, csak-hogy ez nem úgy van. Tulajdonképeni turistaságról éjszakra csak Zakopanében, délen Tátrafüreden beszélhetni, a többi helyeknek igen csekély turistaforgalmuk van s ha Tátra-Széplak teljesen végállomás is a sziléziai osztály minden kirándulása számára, mégis csak Tátrafüredről kell, hogy magát a legszükségesebbel, a vezetőikkel ellássa, sőt vannak végpontok, hol a turistákról egyáltalában nincsen gondoskodva, oly figyelmeztetés az, melyből ama helyek birtokosai és bérlői megtudhatják, mily irányu legyen az ő gondoskodásuk.

Ha a turista a csorbai tó, Hági, Tátra-Széplak, három Tátrafüred, Tarpaták-szálloda, Tátra-Lomnicz, Matlárháza, Itató, Barlangliget és Zakopane nevű végállomásokból előre hatol, el van zárva előtte a Hohenlohe uradalom által mintegy az egész éjszaka-kelet, a többi szabad részben csakhamar eléri a Pod-Banski, Poprádtó melletti, Zerge szálloda, Rostoka és Halastó — melletti menházakat; a Lengyeltó, Tokarnya, Három tavacska, Békás tavak stb. alig nyújtanak menhelyet az időjárás mostohaasága ellen, ide értve a pásztorok és parasztek szállásait is. Akkor

aztán ki van téve a turista minden esélynek, a gyalogút, mely még ide-oda kigyószik, megszűnik, köröskörül emelkednek kopár szirtek, lépteit gátolják a zuhogó vad vizek, szeme tétováz törmeléktömegről-törmeléktömegré, a turista eljut a Tátra vadonjába. Ez egyszersmind a tulajdonképeni terület hegyi kirándulásokra. A végállomásig elkíséri a turistát a nyaralók egész raja — még rövid idővel ezelőtt minden Tátrabeli hegyi kirándulás számára egyedüli kiindulási pont Tátrafüred volt, a nyaralók is iddájig tévedtek, már ebből látjuk, miképen jelöli ki útját az idegenek forgalmának a turistaság — elkísérik a kirándulók, sétálók . . . azután egyszerre csak magára maradt a törmelék közt, hol ritkán találkozik hasonorsu emberrel. Az idegenek forgalma ugyan tovább is el-elhat, az Öt-tó és a szines tavak közepétől augusztus végéig tartó fődényben, mivel ott mégis járható utak találhatók, nagy élvezettel jár a nem turista is a sziléziai osztály mintaszerű gyalogútján a Lengyel-nyereghez, föltételezve a tátrafüredi központ által, de a tulajdonképeni hegyi kirándulások, a csodálatra méltó panorámák, a meredek szirtek, a vad hegyhasadékok, a szédítő mélységek odább tekszenek, fent a felhők régióiban. Innen tovább természetesen úgyszólván semmi gondoskodás nincs a turista részére, itt-ott akadt ugyan még egy-egy vaskapocs és útjelzés meg törmelékes gyalogút, de valódi menedékre ott már nem talál sehoh. Turistaságunk mai állásánál felette szükségesnek mondható a legjártabb hegycsúcsok közelében levő, u. n. tüzelőkövek padmálylyá való kivájása, hogy az ember legalább némi tekintetben volna oltalmazva, a költségek csekélyek volnának, a turista pedig menedékre találna. Nincs bosszantóbb a Tátrában annál, mint mikor az ember nem sikerült kirándulás után az úton visszafelé két-három óra múlva látja, hogy a legszebb idő van az elhagyott gerinczen, melyet el kellett hagynia, mivel a metsző hideget ott fent tovább ki nem állhatta. De egészben véve a Tátrában itt is oly czéltudatosan dolgozott a magyar Kárpát Egyesület, oly rendszeresen hatolt előre, hogy minden irányban tárva-nyitva a kapu az egyéni nyereszkesedés számára, mi végezzélja minden hegyvidéki egyesületnek, sőt ma már azon álláspontig jutottunk, hogy jelenleg a Tátrafüred körüli csúcsok valamelyikének közelében építendő menház jó üzletnek ígérkezik, mert ott fordul meg számszerint a legtöbb idegen, a mint azt ki is lehet számitani ama hegycsúcsokon megforduló turisták forgalmából s ha ma a hegyi pályák és hegyi szállodák építését, mint

az Alpokban található, korainak látjuk is, egyszerű csárda egyszerű épületben ott fent a legvégsőbb gerinczek s a csúcsok közelében okvetlenül kitaraná az embert s a vállalkozónak tiszteséges kamatokat hozna. Hazánk nagy pénzügyi intézetei, vagy milliomosai biztosan elhelyezett tőkékért Magyarország turistasága körül nagy érdemeket szerezhetnének, amennyiben mint igazi hazafiak oly intézményt támogatnának, mely Magyarországra nézve felette nagy jelentőséggel bír, eddig azonban úgy az állam, mint a társadalomtól igen mostoha elbánásban részesült. Hogy ilyenmü kunyhó által a jelzett irányban való turista-forgalom háromszorosan fokozódnék, nyilvánvaló dolog, eltekintve a jó példától.

Ez idő szerint leginkább a Nagy-Szalóki csúcsot és a Kis-Viszokát másszák meg, azután jönnek sorba: a Tengerszem csúcsa, a Lomniczi, Jégvölgyi, Gerlachfalvi és a Kriván, melyekhez még néhány átjáró csatlakozik a Halastó végpontjával.

Ki a mi Tátránknak területét ösmeri, tudja, hogy jelzett helyek a Tátrának csak kis része, mert a többi büszke óriásokat csak ritkán látogatják meg, sokakat még épen nem. S mégis a váltakozó panorámák, körszemlék s a hegység alkotásába való betekintések mily nagy sokasága fekszik ott, hátul tovább a gerinczek szirtjei között, mily kicsiny erőlködésre van szükség s mily egyszerű szép kép tárul a szemlélő elé a Klinről, mily borzalmas magányon legeltetheti szemét az ember a Batizfalvi gerincz mögötti mélyedésben, mily kedves a kép a »Bolondos«-ról!

Természetes dolog, hogy a Magas-Tátra szirtes területére való behatolás vezető nélkül egyáltalában nem tanácsos s a mult év szomorú tapasztalatai után szigoruan kell ügyelni arra, hogy vezető nélkül hegyi kirándulás ne történhessék meg. A Tátra első tekintetre könnyen hozzáférhetőnek látszik, úgy tetszik, mintha a csúcsokat megmászni nem is nehéz dolog, de hogy egy gyakorlott hegymászó szavait idézzük: »A Tátra látszólagos kis távolságaival, valóban óriási törmeléktokeivel s tükörsima sziklaoldalaival a legveszélyesebb hegység.« Az ember itt egy lépéssel az elkényesztető civilizációból egyszerre, minden átmenet nélkül egy magas hegység vadonjába jut, mely épen azért elállhatatlan erővel csábitja az idegent fel a tiszta levegőjű ösmeretlen helyre, egyszer csak nem tud sem előre sem hátra. Már az óriási törmelék is okozhat szerencsétlenséget, hol a vakmerő hegymászó minden segítségre való kilátás nélkül elveszhet a szomjuság miatt,

mert gyakran heteken át nem fordul meg ember ott, hol valamelyiket ily borzasztó szerencsétlenség érte. Az éjszaki oldal vezetői azonban *a mi turistaságunkon* nem segítenek, mivel úgyszólván kivétel nélkül csak lengyelül értenek. Annál jobban van szervezve a vezetők intézménye a déli oldalon, itt a vezetők derék, tagbaszakadt, megbízható, a Magyar Kárpát Egyesület által kiválasztott emberek, kik németül, néhányan már magyarul is beszélnek. Azonban már ma is figyelmeztetjük a mérvadó köröket arra, hogy a főidényben néha vezetőhiány áll be. A vezetők »otthon«-ja, — a melyet a lőcsei bank épített — teljesen megfelelő céljának s így Tátrafüred turistaságunk központjának maradt, de még itt is hiányoznak néha a vezetők. Régente a pásztorokból s bojtáraikból zergehajtók lettek, azután zergevadászok — illetve vadorzók — végre vezetők. Ma, midőn a legelő kis területre szorult, elesik az az osztály s már most komolyan kell gondoskodni a vezetők számának kellő kiegészítéséről. A Magyar-Kárpát Egyesület itt is fogja a helyest eltalálni.

A Magyar Kárpát Egyesület sziléziai osztályának buzgó tevékenysége folytán mindinkább lesz felköltve Németország figyelme a Magas-Tátra felette érdekes turista-területére, nálunk is emelkedő félben van a Tátra iránti érdeklődés, minélfogva a *tömeges kirándulások* már nem ritkák. Májusban, júniusban és szeptemberben, még július elején is mindenfelé kapni szállást, de daczára a lapokban s az évkönyvekben való figyelmeztetéseknek erre vonatkozólag, a tömeges kirándulásokat leginkább augusztusban és július végén rendezik. Ilyenkor aztán beáll a kellemetlen lakásszükséglet. Az egyéni számítás dolga a tömeges szállások építéséről gondoskodni, itt csak Tátra-Lomniczra utalunk, hol néhány nagyobb helyiség *tisztán erre a célra lett berendezve*.

Mínthogy a tulajdonképeni Tátrában némely hetekben igen élénk a forgalom s bizonyos időben minden évben lakáshiány áll be — mint az alpesi tartományokban is — többnyire a Szepességen az egyéni számítás egész raját létesítette a nyaralóhelyeknek, melyek okszerű összefüggésben vannak a Magas-Tátrával. *Azok egyszersmind pompás turistaterületek is*, csak hogy az egyes telepek s a Tátra közti forgalom igen csekély, mi szintén egyik jele turistaságunk kezdetleges voltának, az idegenek forgalma nálunk még nincsen mozgósítva. Daczára annak, jó úton járunk s az egész Szepességen való növekedő száma az idegeneknek, bizonyítja fejlődési képességét a mi turista-

ságunknak, mely már a szomszédos vármegyékre is kiterjed. Azonban a magasabb helyekre való törekvését a turistaságnak is támogatni szükséges, területét meg kell nagyobbítani. Itt is a hegyvidéki egyesületeknek kell út-törőknök lenniök, hogy aztán idővel az egyéni számítás részére az utakat s a terepet előkészítse. Az irány, melyben az eszközendő azon körülménynél fogva, hogy északkelet el van zárva előlünk, tisztán ki van jelölve, e terjeszkedésnek nyugat felé kell történnie, hol a legpompásabb hegylánczok tele érdekes kúpokkal, sziklavidékekkel, sőt veszélyes csucsokkal, — melyeknek megmászása minden bátorságát az embernek igényli — Árváig és Hontig vonulnak. Itt nincsen helye a megállásnak; turistaságunk kell, hogy a hegyvidéki egyesületek által lépésről-lépésre meghódíthassa terepét a szomszédlakók java érdekében, a mint azt tette az utóbbi 20 évben a Tátrával és környékével. Itt teremődött meg csomópontja a mi turistaságunknak s hogy az kifejlődjék, további fejlesztését innen kell kezdeni. Már is elhathat Gölniczbányán, Stószon keresztül le a barlangok területére, Iglón, Feketehegyen, a Pózsálon át Gömör gyönyörű vidékeire s a kassa-oderbergi vasut turistaságunk kiindulási pontjait megnyitotta a forgalomnak, tehát fogjanak a dologhoz erélyesen a magyar Kárpát-egyesület vezetése mellett a környék közvetlen lakosai, hogy nyilvános életünk ezen hatalmas tényezője kiterjedésben növekedjék.

Hogy a kereskedelem és az ipar, mely ama tárgyakat hozza forgalomba, melyekre a turistának szüksége van, még alig létezik, turistaságunk egész szervezéséből következik, bizony be kell vallanunk, hogy kereskedelmünk, iparunk, turistaságunk még ama kevés szükségleteit sem képes kielégíteni, hogy ezen a téren is ezer meg ezer forint vándorol minden évben a külföldre, egyedül kis emlékek csecsebecsékért, turistabotok stbért. A kereskedelem természetesen ott veszi czikkeit turistaságunk kielégítésére a hol találja, itt azonban lenézik egészen a turistaságot, mint valami mellékes, kicsinyes dolgot, mivel nem szívesen foglalkozik még az egyszerű kézműves s a szegény házaló sem, a mi szintén úgy hazánkra, valamint magunkra nézve is káros hatással van.

Sokkal jobban áll a dolog a turistikai irodalommal, a mely csaknem egészen lépést tart turistaságunk fejlődésével és kárpátregyesületi évkönyvünket bátran sorakoztathatjuk bármely hasonnemű külföldi mű mellé. De sajnós, kevés ember olvassa ezen a magyar turistaságra vonatkozó

könyveket is, mivelhogy turistaságunk még nincsen kellőképen kiképezve s mivel a közönség zöme mozgalmunkkal még egészen idegenül áll szemben. Hogy azonban vagyonos intelligenciánk szereti a természetet, hogy évente keresi fel a hegyeket és hogy kisebb s nagyobb hegyi kirándulásokat tesz meg, ez már abból az egy tényből is kitűnik, hogy egyedül az osztrák alpesekben több mint 30,000 magyar ember töltötte az 1893-iki nyarat, tehát háromszor annyi mint a mennyit egész idegenforgalmunk kitesz.

Azért viseltesünk tisztelettel s becsüléssel azon férfiak irányában, kik turistaságunk érdekében nagy áldozatkészséggel dolgoznak, kik fáradnak, hiszen czéluk szép hazánknak becsülését kivívni a Tátrának leggyönyörűbb vidékeitől le az Adriáig és egy nemzetgazdasági ágat életbe léptetni, hogy ez a millióknak kenyeret a felső tízezereknek pedig frissen lüktető életkedvet adjon.

II.

Trencsén-Teplitz és környéke.

Siegmeth Károlytól.

Valahányszor a Vág völgyében utazom, mindannyiszor felelevenednek emlékeim, melyeket a Rajna vidékén szereztem. Ha Vág-Ujhely és Strassburg, vagy Bittse és Köln között párhuzamot vonni nehezemre is esik, az a sok váromladék, melyek meredek szikla-ormokról letekintenek s a büszke úri kastélyok árnyékos park közepén mégis a Rajna völgyére emlékeztetnek.

S ha nemis a Lorelei által arany fésűvel fésült, de mégis derék tót asszonyokat talál az utas, amint magzatjuknak fejét ölükbe rejtik és — most tisztelt olvasóm, ne áhitozzál a csodálatos dallam után! nem kell az embernek olyan kíváncsinak lenni.

Három főút vezet a Vág-völgyébe és Trencsén-Teplitz felé: délről jönnek a bécsi és budapesti utasok Pozsonyon és Galánthán át; északról a németek és lengyelek Zsolnán át s a mi nyugati szomszédaink a morvák a Vlára-szorost használják mint kaput a Vág völgyébe. A legtöbb utas természetesen délről jön, a két fővárosból.

A Vág völgye alsó folyásában nagyon széles s a folyó többnyire a hegyek mellett tart, melyek kelet felől határolják; a nyugati völgyoldal részei csak *Pöstyén* fölött közelnek felénk, mely már régen híres s a Vág egyik szigetén támadó meleg forrásról Zeiler Márton 1664-ben*) következőket ír: »Es ist sonderlich denkwürdig, dass bey diesem Fluss man im warmen Wasser baden kan; welches 2 Meil Weg's oberhalb dem Freystädtlein, zu Pöstön geschiehet, daher dann auch solch köstlich warmes Bad Thermae Pesteniae genant wird. Welches aber nicht eingefast ist; sondern es werden nur Gruben in die Erde gemacht, die man mit Decken, oder Brettern wan man will, ausfüttern, und in demselben baden kan. Und solche Gruben müssen oft verändert, und nach des Flusses Waag Ab- oder Zunehmen gerichtet, und so der Fluss im Wachsen, mit den Gruben gegen Berg gewichen; wann er aber fället hinnach geruckt werden.

*) Neue Beschreibung des Königreichs Ungarn und darzu gehöriges Land, Städten und vornehmsten Örther, Leipzig 1664.

Dann ie näher man den Fluss gräbet ie heisser das Wasser auffquillet. Und kan einer ihme seine Gruben also machen lassen, dass er mit dem Leib im warmen, mit den Händen und Füßen aber im kalten Wasser nemlich im Fluss liegen thut. Man kan nicht also bald einsitzen, oder baden, sondern man muss das Wasser zuvor laulecht werden lassen. Will es einem zu kalt werden, so darff er nur mit den Fingern, oder Zehen, in den Sand grübeln, so wird heisses gnug auffgehen. Ist ein gutes Bad wider den Sand, Krätze, frisch- und alte Schäden, und Wehetuhen der Glieder. Und erzeigen sich die Krankheiten bald, ob sie zum Tode, oder ob der Kranke genesen werde.«

Az úgynevezett Mátyus-földön vagyunk most, melynek a XIII. század végén egy hatalmas oligarcha, Csák Máté volt, királyhoz hasonló önkényes hatalommal, korlátlan ura. Róbert Károly király őt és híveit a hű szepesiek segítségével a Rozgony melletti csatában 1312. június 15-én teljesen leverte ugyan, mindazonáltal csak 1318-ban lehetett a magyarok valóságos királya, amidőn ellenfele meghalt.

Magas, erdős hegygerinczeokről tekintenek messze az országba *Temetvény* vár romjai, mialatt lent a völgyben Luka és Brenóczt kastélyok emelkednek a magasba. Temetvényben született II. Rákóczy Ferencz hű társa Bercsényi Miklós gróf 1665 s *Brunóczról* menekült 1701. április 21-ikén föl a várba, midőn Uhlefeld kúrassirjai elfogással fenyegettek. Nyugat felől *Csejte* vár romjai üdvözölnek minket, ama hirhedt hely, a hol Báthory Erzsébet több mint 300 meggyilkolt fiatal leány véreben fürdött, hogy azoknak vérfürdőjében ifjuságát megóvhassa. Minő pompás disztiménnyel lehetett ez a vár 1465-ben ellátva, a midőn falai előtt a cseh rabló Dzwehla és 250 zsebrákja sorban egymás mellett felfüggesztett testét a szél az akasztófákon lóbálta.

Ezek voltak a husszita-hordáknak utolsó maradványai, a kik gyilkolva és rabolva Morvaországból törtek a Kárpátok hazájába. A krónikás következő hízeltő versben jellemzi őket.

»diz waren gehaissen pruder,
 übel fraiser und muder
 gesamelt volk aus manchem land,
 den got vil luzel was bekand.
 Wan man ain land verderben wolt,
 da fugten sy wol in den solt.«

Vág-Ujhely, másképp kis Jeruzsalem mellett annyira közelednek már a nyugati hegyek, hogy a völgy jelentékenyen megszűkül.

Az Inovecz-hegység gránitjai és gneisjai keletről előre törnek s a Vág első völgyszörulatát képezik, mely mögött a tágas trencsényi medence tárul fel. Itt látni mélyen a völgybe előre nyuló s meredeken lefelé törő nagy sziklatöngöt, melynek mintegy koronát képezik Beczkó vár festői romjai. Egykor Stibor vára volt ez, a hű szolgáját csak azért taszította le a meredek szikláról, mert ez kedvelt kutyáját megfenyíteni merészelte. Iszonyu átokkal hívta a szerencsétlen áldozat zsarnokát egy év alatt az Isten ítélőszéke elé. S az átok beteljesült. Éppen megöletésének évforduló napján történt, a midőn Stibort egy mérges vipera megharapta s ő örületes fájdalomtól gyötörve, ugyanazon helyen a mélységbe zuhant.

Éjszak felől a kréta-hegyek mutatják nagyszerű alakjait, melyek közül különösen a nyulánk *Barinon* (806 m.) s a mögötte feltűnő sátoralaku *Patkova* (798 m.) vonják magukra figyelmünket.

Kostolna mellett, a hol a nyitrai püspökök szoktak nyaralni, elhaladva átkelünk a Vágon s Trencsénben vagyunk. Merészen és meredeken törnek a Vágból ki ég felé a sötét-szürke sziklatömegek, hátukon hordozva a büszke uralkodó vár romjait, melyeket a Terentins-torony magasan felülmúl.

»Man vermeynt, das vorzeiten allda ein Römisch Lager gewesen, oder doch die Römer neue Bürger hierher gesetzt hätten, die weil man in den Steinen noch grosse Römische Buchstaben findet« (Zeiler 1664.) Ezen régi falak között különköző népek találtak menhelyet s nem egy nevezetes eseménynek voltak szemtanúi.

A Marahánok kénytelenek voltak a magyarok elől tágulni; s ugyancsak 1069-ben győzelmes ellentállást fejtett ki e vár a Magyarországra Vratizláv alatt betörő cseh csapatokkal szemben. A XIII-ik század vége felé a vár Csák családjának kezeire jutott s Csák Máté halála után a királyé lett. Itt uraskodtak a Bebekek, a Stiborok s aztán a hussziták választák főhadiszállásul, míg Zápolya János alatt 1528-ban a lángok martaléka lett.

»Vnd gleichwol, als des K. Ferdinando Kriegsvolck, umbs Jahr 1528 diesen Ort belagerte, und feurige Kugeln einwarff, darüben das Schloss angangen, und ganz verbrandt, so ist dasselbe, zampt der Stadt, den Ferdinandischen übergeben worden.«

A Thurzók nemsokára ismét felépítették a várat s 1600-ban Illésházy birtokába került »weil er Frieden zwischen ihrer Majestät und dem Botzschkay hat machen

helffen, auch seine andere Güter seyn restituirt worden. Vnd hat ihn hernach R. Matthias gar zum Ungarischen Palatinus gemacht; wie wol er der Augspurgischen Confession zugethan war.« (Zeiler 1664.)

Nagyon természetes, hogy Trencsén a Rákóczy-féle mozgalmakból is kivette a maga részét s öt éven át (1703—1708-ig) kemény ostromállapotba került.

Mindamellett, így beszéli el a krónika, nemcsak hadi tetteknek, hanem a szerelemnek is szolgált a kemény szikla. Pompás hűsítő vizet nyújtott kemény ellentállás után s ily módon Fatmé kiszabadítását eredményezte. Ezen kedves, és gyakran hallott mese a »Szerelem kútja«-nak van ajánlva; és alig találkozik turista, a ki a terjedelmes romok fölkeresésénél eme kutat is megszemlélni elmulasztaná. A derék szabócska, aki jelenleg a várat őrzi, ilyenkor égő tüzet dob le s nem egy szép szempár tekint le utánna elnélkedve, amint az égő rőzseköteg a sziklaüreget megvilágítva a tátongó mélységbe sutorogva leesik. A túvel fölfegyverkezett várőr a toronyba is fölvezet téged nyájas olvasóm, melynek tetejéről a Vág völgyére pompás kilátást élvezhetni.

Ajánlatos, hogy az utasok a plébánia-templomot s annak siremlékét is, melyben Illésházy gróf nyugszik, valamint Gáspár gróf szobrát is megtekintsék. Trencsén városának házai szorosán egymás mellett, a szikla mellé simulva vannak építve, mintha még ma is a vár oltalmát keresnék.

A Vág hullámai Trencsénen felül előbb a Mészhegy-séget voltak kénytelenek áttörni, mielőtt utjukat tovább folytathatták volna. A víztömegek a tulsó oldalon torlódtak össze s a dubnitz-illavai medenczét kitágították.

Ha a völgy-szorulaton áthaladunk, a túloldalon egy templom és kolostor romjaira akadunk, melynek neve *Szkalka*. Mind a két helyet legczélszerűbben Trencsénből a Vág-hidon át látogathatjuk meg, mely utóbbi a tulsó partot összeköti. Még a trencsén-teplitzi fürdővendégek is leghelyesebben Trencsénen át mennek oda, egyrészt azért, mivel az út Teplán át egészen a vizen való átkeléshez Neimsová-ig még a folyó áradási határán belül vezet s emiatt igen rossz, másrészt pedig mivel maga az átkelés sok nehézséggel jár.

A X-ik században történt, a mikor Benediktus dalmát származású remete a *Szkalka* melletti kis barlangban egyedül lakott, midőn társa Zoerand (Svorand, Zoerand) Nyitrára költözött. A mint éppen imádkozni akart, három

rabló támádtá meg s ő megparancsolá a sziklának, hogy nyiljék meg. Azon pillanatban egy hasadék támádt s a szent a barlang sötéttségében eltűnt, a hová a megijedt támadók őt követni nem merték. Azonban az erdőben leskelődtek reá, a hol megragadták s azon helyről a hol ma a templom romjai vannak, a folyóba taszították. A hullámok azonban a Vág tulsó partjára vitték a hullát, s felette jajveszékelve röpködött egy sasmadár. A szent később Nyitrára lett elvive, a hol 1013-ban az ottani székes-templomban Zoerard földi maradványaival együtt ezüst koporsóban eltemettetett. Midőn Csák Máté Nyitrát 1311-ben ostrom alá vette, ugyanakkor a koporsók is elpusztítottak s tartalmuk elszóratott, úgy, hogy csupán Zoerardnak egy lábszár-csontja maradt meg. 1224-ben a barlang mellett Jakab nyitrai püspök által egy benzés kolostor alapítatott, ezt azonban a mohácsi csata után egészen kirabolták s a barátok elhagyták. A kolostor vagyona később a trencsényi jezsuitáknak lett átadva. Azon templomot pedig, a mely a kolostorral valószínűleg azon helyen, a hol Benedek a Vágba lett dobva, egyidejűleg épült, 1520-ban Thurzó György állította helyre. Éppen azért sokan tévesen azt állítják, hogy azon templomot ő építtette volna.

A templom azóta már összeomlott s kövei ezen század harminczas éveiben építési czélokra lettek felhasználva. Az építési emléket azonban Springer Ignác kincstári főerdész az utókor számára megóvta, olyképen, hogy annak 16 frtnyi vételárát oly feltétellel fizette le, miszerint az emlék érintetlenül maradjon. A templom romjairól az áttellenes trencsényi romokra szép kilátás nyílik. Folyam ellenében haladva csakhamar elérjük a sziklai kolostorromokat, melyek az erdővel borított hegylejtőn vadregényesen fekszenek. Az egykori fedett lépcső, mely fölvezetett, ma már nem használható s csak egy keskeny ösvényen juthatunk a kolostor udvarára, melyből a mesés barlang nyílik. Egy keskeny út vezet a kápolnába, melynek oltárképe Szent Benedek meggyilkolását ábrázolja. A kápolnából a tulajdonképeni barlangba juthatni. Ez egy 34 lépésnyi sziklahasadék, melynek végén a remetének durva kőből faragott alakja látható. A sziklafalakon állítólag kéz- és ujjakból eredő nyomokat mutogatnak; sokáig azt hitték, hogy a ki e kéznyomokat érinti, az betegségből csodaszerűen kigyógyul. Ma azonban ezen csodaszerű felgyógyulást már csak a trencsény-teplitzi hőforrásoknak tulajdonítják. A kápolnából egy sírkápolna-féle helyiségbe lépcsők vezetnek le s ez alatt van a tulajdonképeni sírbolt, mely-

nek falaiban még ma is láthatók ama fülkék, a hová a koporsókat helyezték.

Az előbb említett völgyzszorulatból a dubnitz-illavai medenczébe jutunk s itt jobb felől látható *Kubra*, melynek savanykás vizét Trencsén-Tepliczen és környékén nagyban élvezik.

A trencsén-teplai állomásnál ami utazásunk a vasuton befejeződik s innét kényelmes kocsiban elhelyezkedve, körülbelől 30 perc alatt — mindig a Teplicska-patak völgyében haladva — Trencsén-Teplice gyógyfürdőbe érkezünk. A németek és a lengyelek Zsolnától kezdve — egy tágas tómedenczében — jutnak a Vág völgyébe s a Kassáról és a Magas Tátrából jövő utasokkal itt találkoznak.

Budatin mellett — Szunyogh régi váránál — elhaladva tekintetünk a távoli Ljetava festői ormain akad meg, melyet egykoron Lajos király parancsára 1360-ban emeltek oly magasra, oly czélből, hogy azt az ellenség csak röptében érhesse el.

Vadregényes szűk völgyben kigyószik a Vág folyó tovább és egy sziklaormon tekint le *Hricsó* vár — ma már csak romokban — mely valóságos rablófészek Lahár lovagjainak tanyájaként szolgált. A vár kapuja előtt ma is ott áll a kőbarát, amint fenyegetőzve őrködik s ama szerencsétlen özvegyre emlékeztet, akit Thurzó Ferencz mint az utolsó Lahár lovag nejét a vár börtönébe záratott, a hol örülésbe esett.

Tisztelt olvasónőimet elnézésért kérem, hogy itt ismét egy rémmesével kell előállanom; majdnem szükségét érzem, hogy elbeszélésemet egy csapszéki énekesnek bevált mintája szerint a következő verssel kezdjem:

O Publikum vernimm die Schauderg'schichte
Die ich dir jetzt berichte
Wie Ritter Thurzó
Auf Hricsó nur so
Elendiglich ist verbrannt
O Schand!

Ilyen embertelenségeket*) a középkori szellemek nem türtek el nyugodtan, hanem sóhajtoztak és vonítottak a várnak folyosóin és menetein keresztül haladva oly anynyira, hogy az összes utasok és szolgák onnét mind megszöktek.

Egyszer csak egy barát jelent meg a lovag előtt s hatalmas dorgáló prédikációt tartott neki. Az utóbbi azon-

*) Ezen embertelenségek alatt nem a fenti mindenestre „igen merész“ versek értendők, hanem ama borzalmas dolgok, melyeket Thurzó Lahár özvegyén elkövetett.

ban kidobta a barátot s midőn ez még a kapu előtt is folytatta fenyegető hangját, Turzó őt egyszerűen a toronyba záratta és éhhalálra ítélte. A szíves olvasó bizonyosan kitalálta már, hogy nem egy közönséges baráttal van dolgunk. És csakugyan! a következő reggel ismét ott állott a vár kapuja előtt óriási nagyságu kőből faragva; újra és újra szétrombolták, de ez nem használt semmit sem, mert az éjjen át a szobor újra fölépülve előbbi helyén állott. Egyszer csak jött egy nagy tűz s a vár urastól együtt a láng martaléka lett. A várat többször ismételve megkisérelték fölépíteni, azonban sikertelenül. A mit nappal építettek, az éjjel romba dőlt s így a vár ezentul is csak romhalmaz maradt.

A következő vasuti állomásnál, Bicsé-Predmirnél ajánlatos, hogy a ki barátja a természetnek vagy buvája a történelemnek, megállapodjék, hogy egyrészt Bittsén a Thurzók várát megszemlélje, másrészt a vadregényes szulyói völgyet meglátogassa. Különösen az utóbbi nagyon meg fogja az utas tetszését nyerni, kivált nagy sokaságu sziklaalakzatainak változatos képződményeinél fogva, melyeket a víz és a levegő elemei a mészevegületekből alakítottak. Ha Szulyó várának alulról alig látható romjait, a melyek a sziklával úgyszólván össze vannak nőve, megmásszuk, akkor egy felséges panoráma nyílik meg előttünk, a melynek keretében ott pompázik a szétszagगतott mészsiklálakkal ékeskedő Rohács, (792 m.) a Broda, (809 m.) és a Holyverch. Lábaik alatt a sziklaczirkuszt terjeszkedik ki, melynek közepén fekszik Szulyó falu.

»Mit breitem Rücken zieht das Felsgebirg,
Hier einen Halbkreis, nackt von der Sohle bis
Zum Scheitel. Zackige Kronen trägt es
Darauf wie Cybele.«*)

Vág-Tepla mellett érzük el ama vadregényes szorost, mely a bittsei medenczét a dubnitzitól elválasztja.

Vág-Beszterczének tekintélyes várronjai — a Podmanin lovagok egykori ősi fészke — uralják az egész völgyoszorulatot s kényelmes utakon könnyen megközelíthetők. Azonban nemesak a romok végett, hanem első sorban a Manin-szakadék végett kérem újra az utasokat vasuti utazásukat félbeszakítani, mivel eme szakadékhoz innét kell az utat megkezdeni. Míg a szulyói völgyben a víz a lágy törmelékkal könnyű munkát végezhetett s a

*) Ezen dagályos költeményt Bredetzky S. ezen művében: „Beiträge zur Topographie des Königreichs Ungarn. 1803. II. Bändchen“ találjuk. Egy bizonyos „Theone“ nevű költőnőtől származik.

sziklaalakokat úgyszólván a legapróbb részletekig képezte, addig a Manin-szakadéokban a hullámok a Manin-hegy kemény mészsikláival kemény csatát vívtak s annak földiszítésére nem volt elég idő. A szulyói völgyben a turista szeme fantasztikus s pompás alakzatokban gyönyörködhetik, ellenben a Manin-szakadéokban meredek sziklafalakkal áll szemben, melyeket a víz csak addig támadott meg, a mennyire az okvetlenül szükséges volt.

Helyenként a szorulat csak 2—3 méter széles s csakhamar jellemző sziklaalakzatokkal bíró völgytárgulatba jutunk, melyre ismét egy keskeny szakadék következik, mely mögött ismét egy tágas völgykatlan az egykori tófenék nyílik.

Puchó mellett a dubnitzer medenczébe lépünk és szemünk a Komló-hegy (926 m.) gyönyörű alakjain és szomszédságában a merészen felnyúló sziklacsúcsokon gyönyörködik, melyeknek koronáját Oroszlánkő várának romjai képezik. Itt játszódtott le annak a drámának utolsó felvonása, mely Arany János »Katalin« című balladájában oly mesteri módon van tárgyalva. Képzletben magunk előtt látjuk a szomorú gyászmenetet, amint a sötét éjben a vár kapuján kivonulva mozog, követve az örült Szunyogh Gáspár Jakusich lovag és számos utas részéről. Szunyogh Katalin és Forgách Ferencz Budatinba kísértetnek, a hol közös sírba örök nyugalomra tétetnek. Utunk most *Illavánál* vezet, a melynek vára egykor Kinizsy Pál óriásnak lakóhelyül szolgált. Róla mondják, hogy ő mindig két karddal vívott. A vár későbbben a trinitáriusi barátoknak adatott át és ma mint országos fegyház használtatik. A vártemplomnak sírboltja Baross miniszter holttesteit fedí ideiglenesen, a zónatariffa ünnepelt megteremtőjének mindaddig, míg azok a Klobusitz fölött ujonnan épült mausoleumba temetnek. Illavát és az utána következő Dubnitzot a trencsén-teplítzi fürdővendégek kirándulási pontúl gyakran használják. Dubnitzon van az Illésházaiak ősi kastélya, egy figyelemreméltó parktól és egy narancsültetvénytől körülvéve. Egy mesterségesen épült sziklacsoport — tetején egy pavillonnal — gyönyörű kilátást enged a parkból a Komlóhegyre és Oroszlánkőre. A kastélyban ezelőtt műbecsű gyűjtemény volt, melynek legnagyobb része azonban már szét lett hordva. A megmaradt régi butorok, képek és egyéb tárgyak azonban még most is megtekintésre méltók.

Neinsokára a trencsén-teplai vasutállomásra jutunk. Morva testvéreink végre ugyanezen az uton érkeznek ma

a Vág völgyébe, a melyen a hussziták is közlekedtek. Természetes azonban, hogy a 283 m. magas fekvésű Vlára-szoroson való átkelés ma sokkal kényelmesebb, mint egykor Giskra és Axamíth idejében; s aztán nincs okunk a »morva testvérek betöréseitől tartani, sőt ellenkezőleg, örülünk, ha minél számosabban jönnek.

Trencsén-Teplitz hő-forrásaí már a XVI-ik században ismeretesek valának. A debreczeni református kollegium könyvtárának tulajdonát képező becses mű fekszik előttem 1595-ből. E könyvnek czíme: »Antonii Possevini Societatis iser, Moscovia et alia opera«, melynek harmadik része Magyarországnak egy összevont vizrajzát különös figyelemmel az ásványvizekre tárgyalja ezen cím alatt: »De admirandis Hungarie aquis. Sigismundo in Herberstein, Neiberg et Gottenhag Baroni etc. Georgiis Wernheriis.« Ezen munkában a következőket találjuk megírva: »Calidae prope Trincinium. Sunt Calidae aliae no longè à castro Trincino, quod ad eusdem fluvij Vagi ripam est, supra Galgocium. Illae suaviter calent, et sunt limpidissimae, atque ideo ineundissimi secessus loco fuerunt Comitibus Zebusiensibus, qui paulo superiore aetate Trincini sedem habuerunt.« A trencsén-teplíci gyógyforrások Jordanus Tamás de Clausemburg szerint, a ki Trencsén-Teplitzet 1579-ben meglátogatta, egy teplitzi tehénpásztor által fedezették fel. A fentebb közölt Wernher György-féle előadásnak szemmel látható felhasználásával, avagy helyesebben mondva annak másolataképen Trencsén-Teplitz felől a »Hungar und Siebenbürgische Chronika Betruckt zu Zwey brücken 1663.« ezeket írja: »Es sind noch andre warme Bäder nicht weit vom Schloss zu Trenchin, eben auch am Fluss Waag, dieselbigen sind von annehmlicher Wärme, und von sehr hellen und lauterm Wasser, welche auch den Graven von Zips so anmuthig vorkamen, dass sie oft daselbst einkehrten, in welcher Stadt Trenchin sie auch Zuvor ihren Sitz gehabt hatten« Nagyön hamar terjedt el ezen gyógyerejű forrásoknak híre s a betegek száma, a kik itt gyógyulást kerestek, mindig nagyobb lett.

A XVI-ik század vége felé a fürdő az Illésházy család birtokába került s annak kezében maradt egészen 1835-ig.

A fürdő ezen család részéről kiváló gondozásban részesült s alatta épült az ugynevezett kastély; a fürdők használata minden feltétel nélkül mindenkinek rendelkezésre adatott, a mi a családnak kiváló humánus szívére mutatott »Sechs Quellen sind zum Baden frey und wird dafür nicht's gezahlt, auser von Juden. Die siebente Quelle

ist gleich den übrigen varm und versperret. Dieser können sich Kranke, welche besonders seyn wollen, bedienen. Graf Illésházy hat allhier ein Kastell für Badgäste vom hohen Range. Ausser dem ist hier ein wohl eingerichtetes Einkehrhaus.

Crantz Henrik*) »Gesundbrunnen der oesterreichischen Monarchie. Wien 1777;« czimű művében részletesen beszél Trencsén-Teplitzről. Ó ugyanis 7 forrást, illetőleg fürdőt sorol elő; ezek a következők: »1. Das Brünnel so man Trinkt. 2. Das Herrenbad. 3. Das Offizierbad. 4. Das Burger- oder Neubad. 5. Das Gemeine- oder Bauernbad. 6. Das Judenbad. 7. Das Armenbad.

Az ő elemzése szerint a víz következő alkatrészekkel bir: 1. Ein elastischer Schwefelgeist. 2. Ein wahrer natürlicher Schwefel unter der Gestalt einer Schwefelleber. 3. Ein Gemeinsalz. 4. Eine andere Gattung muriatisches Salz. 5. Eine zum Glasmachen taugliche Kalkerde. Die Kraft dieser weit berühmten Bäder ist ausnehmend in allen kalten Krankheiten, und geschwächten oder erschlapten Theilen in Sand und Stein, rinnenden Augen, Gallflüssen, rheumatisch-arthritisch und podagrischen Zuständen, äusserlich zur Stärkung der Glieder, in Lähmungen, Kontrakturen, Zittern, in Geschwüren, Fisteln und in der Krätze. Mann könnte selbe auch mit grossen Vortheile trinken lassen in der Säure des Magens und Geblüts, in dem Schorbock von der Säure, in der Krätze und Verstopfung der Gekrösadern.«

Ezen század első harmadában legnagyobb részt a parasztházak lakásaira voltak a fürdő vendégek utalva s erre vonatkozólag ezt olvashatjuk a »Neuesten Wegweiser«-ben**): Teplitz körülbelül 80 házzal bir, melyek jellemző czimtáblával voltak megjelölve, mint: Örangyal, Brugó, Tót, Papagály Stiglitz, Pacsirta és így tovább, melyekben a fürdővendégek legnagyobb része lakik.«

Az Illésházy-féle javadalmak — tehát Trencsén-Teplitz is — 1835-ben báró Sima György birtokába kerültek s ez időtől kezdve évről évre nagyobb építkezések történtek, melyek a fürdőnek folytonos lendületet adtak.

Trencsén-Teplitz ma nemcsak a legjobban berendezett magyar fürdőkhöz tartozik, de joggal mondható világhírű fürdőnek is.

*) Johann Mathias Karabinszky „Geogr. historisches und Producten Lexicon von Ungarn. Pressburg. 1786.

**) Szepesházy und Thiele „Neuester Wegweiser durch das Königreich Ungarn und nach allen angrenzenden Ländern“. Kaschau 1827.

A délkeleti irány felől éjszaknyugat-nyugat felé húzódó Teplicska-patak völgye egy kedves erdei völgy, melyben a bükk otthonos; jobban azonban a tűlevelű fákra is nagyobb gond fordítatik. Az éghajlati viszonyok nagyon kellemesek, sajnos azonban, hogy a fürdő egy szabályszerűen működő meteor-megfigyelő állomás hiányában van. Egy olyan fürdőhelyen mint Trencsén-Teplitz, nem volna szabad hiányozniok a thermométri, psychométri, ombrométri, valamint a szél irányára vonatkozó megfigyeléseknek egész éven át egyhuzamban kellene följegyeztetniök. Ez pedig annál inkább szükséges, mert ezen fürdőt újabb időben mint klimatikus gyógyhelyet és mint nyaralót kezdik használni.

A körülfekvő hegyek a Galgócz-hegységhez tartoznak s csucsaiknak átlagos magassága 400 m. Az éjszaki oldalon a Lungacs-hegység nyulványait találjuk, névszerint a következőket: Slimacskova (494 m.), Grolovecverch (557. m.), Dedovecz (515 m.) és Osztriverch (467 m.) Délfelé a Szvinkovecz (411 m.), Klepács (574 m.) és a Machnács (568 m.) határolják a völgyet. Kelet felé a Zihlavikverch (952 m.) nyulik ki és a völgy végét kelet felé egyuttal be is fejezi. A fürdőhelyet körülölelő hegység főtömege dolomit-féle krétamészből van alkotva, melyet a Chocsdolomithoz lehet számítani. Találtam én ott fehér erekkel befutott barna meszet is, ugyanazt, mely a Havrana Skala mész-anyagát is képviseli. A völgy bal oldalán Lyas-korbeli földes márga és gresteni mész található, míg ellenben a jobb völgyoldalon aptychi mész tör elő. A völgy tövénél a »Heinrichsruhe« alatt levéllenyomatokkal bíró mész-tuffok találhatók. Éppen azon a helyen, a hol a Klepács és Dedovecz a völgy szorulatot képezik, mintegy 268 m. magasságban vannak a trencsén-teplitzi házak.

A kastély, Hotel Teplitz, a Három szívhez czimzett ház s a III. és IV. számú tükörfürdők által képezett térség képezi a fürdőhelynek közepét, a honnan több utca ágazik ki, úgy, hogy a fürdőhely egy kis városhoz hasonlít, vagy egy olyan telephez, mely villákból áll.

Az uradalomhoz következő házak tartoznak: Hotel Teplitz (50),* Sinaház (69), Kastély (11), ház a Három szívhez (24), Fürdőház (3), Poniatovszky ház (39), Bossányiház (37), Hotel Garni (98). Összesen tehát 331 szoba. A fürdő-vendégeknek azonkívül számos magánház áll rendelkezésre; ilyenek: Bartl-villa (30), Mühe, Zemányi (27). Összesen mintegy 800 szoba használható fel tehát,

*) A zárjelbe tett számok a kiadható szobák számát jelentik.

napi 50 krtól kezdve, 3 frt 50 krig terjedő ár mellett. Junius 16-át megelőzőleg és augusztus 16-án túl az árak jelentékenyen csökkennek. Május és szeptember hónapokban teljes ellátással, fürdővel és lakással együtt 3 frtéért élvezhető a fürdő.

Említésre méltó még a Sanatorium és a katonai gyógyház.

A gyógyhely területén 6 meleg forrás fakad, melyek közül 5 közvetlenül a tágas medenczékbe folyik, míg a 6-ik a kád-fürdőknek szolgál.

A medenczék I., II., III., IV. számmal vannak jelölve.

A Sina-fürdő egyrészt a Sina-házzal van összeköttetésben, másrészt pedig a Hammam fürdővel, a mely a legújabb időben mór izlés szerint és keleti fényüzéssel lett berendezve. A barátságos nagy helyiség ezen fürdőben 3 kupolával van beboltozva, melyeknek köralakú felső nyílásain hatol be a világosság. Az öltöző-kabinok oldalfalai majolika lemezekkel vannak borítva s 7 olyan családi fürdő is található itt, melyekben egész család fürödhetik. Van kisebb medence is 4 személy számára zuhanykészülékkel ellátva.

Schneider tanár 1874-ben vegyelemzés alá vevén a forrás vizét, kitünt, hogy 1000 rész vízben következő alkotórészek találhatók:

	Sina-forrás	Medence I	Medence II.	Medence III.
Kénsavas Kali	0·0905	0·0779	0·0814	0·0761
Kénsavas Natron	0·0623	0·0605	0·0635	0·0677
Kénsavas mész	1·1779	1·2104	1·2024	1·2092
Kénsavas Magnesia	0·5754	0·5880	0·5883	0·5897
Clohr Natrium	0·1746	0·1806	0·1811	0·1737
Szénsavas mész	0·3300	0·3007	0·3012	0·2890
Vaséleg és agyagföld	0·0011	0·0012	0·0014	0·0015
Kovasav	0·0369	0·0354	0·0356	0·0350
Összesen	2·4490	2·4547	2·4549	2·4419
Szab. Szénsav	0·2361	0·2423	0·2317	0·2399
Félig kötött szénsav	0·1452	0·1323	0·1325	0·1271
Kénkőneg	0·0022	0·0022	0·0002	0·0004
Hőmérsék (Celsius)	40·2	39·3	38·2	38·5
Fajsúly	1·0023	1·0025	—	1·0024

A források tehát jelentékeny keserűső tartalommal az erősebb kénes mésztartalmu hőforrásokhoz tartoznak.

Ugyanezen kategoriába tartoznak Magyarorszáiban: A budapesti margitszigeti forrás, a Császárfürdő, Lukács-fürdő s a városligeti artézi kút; továbbá Pöstyén, Varasdin-Teplitz és Gánóc. Hasonló források a badeni, Bécs mellett, 2·107‰ szilárd alkatrészekkel, 36° C^o hőmérsékkel.

A magyar források közül a városligeti artézi kútnak van a legmagasabb hőmérséke 74° C., azután következik a Császárfürdő 64° C., Pöstyén 64—50°, Lukács-fürdő 58—27°, Varasdin-Teplitz 57°, Margit-sziget 43·3°, Gánóc 23·9°.

A legtöbb szilárd alkatrészt tartalmaz Gánóc (3·5167), a legkevésébbet a margit-szigeti forrás (0·8856). Ha a trencsén-teplíci négy forrást összehasonlítjuk, akkor úgy találjuk, hogy szilárd alkatrészeik között oly csekély az eltérés, hogy azokat egészen azonosoknak vehetjük. Ugyanez áll a gázokra nézve is. Csak a hőmérsékletnél találunk nagyobb eltéréseket. Legmelegebb a Sina-forrás, leghűvösebb a II. számú medence vize.

A hőforrások legjobb sikerrel használhatók a köszvény, a rheuma, a görvély, az ideg- és bőrbetegségek ellen, és így tovább. Fürdőorvosok dr. Wentura Sebestyén, dr. Heinrich Adolf, dr. Gallia Rudolf és dr. Filipkievicz S.

A Hamman fürdő mellett elhaladó utca pompás parkba vezet minket, mely a természet által alkotva Trencsén-Teplitznek valóságos disze. Ez nemcsak a völgyben terül el egész a Baracskaig, hanem a völgyet határoló oldalhegyek lejtői felé is húzódik, valóban igen szerencsésen s ezeken kényelmes séta-utaival terjed szét.

Az árnyékos és széles fásor végén, a hol a zene-pavillon áll, láthatjuk az ujonnan épült gyógyházat, egy egészen tekintélyes épületet, mely a kávéházon és a vendéglőn kívül még egy zene- és olvasó- s azonkívül egy nagy gyógyteremmel van ellátva. Innét nem messze van a nyári színház. A fák árnyékában félkörben elhelyezett lóczák barátságosan hívogatnak enyhe pihenésre s nagyon sokszor visszaemlékezem azon többféle zeneélvezetre, melyben a reggeli órákban egész díjtalanul oly gyakran gyönyörködtem.

Szigoruan véve a dolgot, én tulajdonképen 3 féle zeneélvezetről beszélhetek, mert míg a zene-teremből a zongora szól, addig a nyári színházban jobbra egyidejűleg az operette-előadást próbálták a színészek, bal oldalt pedig a fürdői zenekar tartotta rendes előadását.

Közelben egy tó — a Teplicska-patak által táplálva — kellemesen élénkítette az idyllikus park környékét. E helyütt hideg fürdőket lehet venni s a csónakázás sportjá-

nak hódolni. Kivánatos lenne azonban a tó medenczéjét betonirozni, mert a szomszédos terület elposványosodásnak néz elébe.

A Klepács lejtőin kanyargó utak különböző pihenő- és kilátási pontokhoz vezetnek, ilyen pl. a Jókai-domb, a Király-domb, a Szlávi-pihenő stb.

Árnyékos erdőben s gondozott utakon lassan és kényelmesen emelkedve körülbelül fél óra mulva a »Rabló-barlang«-ba s további még fél órai emelkedés után a Klepács (574 m.) fennsíkjára jutunk, melynek kilátási tornyáról felséges panorámában gyönyörködhetünk. A Sinagoga mellett ugyancsak kényelmes utakon a Dedovecz lejtőjének hosszában haladva, a Miksa pihenőhöz (általam 340 m. magasságának jelölve) jutunk, honnét szép kilátás nyílik a fürdőre és a Teplicska völgyére. Tovább emelkedve »Edmund herczeg vadászhelyéhez« (450 m.) érünk, mely egy szarvassal van diszítve s a hegy gerinczén egy igen kellemes úton menve, a Baracska-hoz jutunk. A kis és nagy Baracska ugyanis két vendéglőnek neve, a melyek a park keleti vége mellett közvetlenül a fürdővendégeknek nagyon gyakran kirándulási helyül szolgálnak. Innét az út a mellékvölgyben az igen szép helyen fekvő Henrik pihenőhöz vezet. A vasárnapok a Baracska mellett mindig kedélyesek szoktak lenni, mert itt gyűl össze tánczhoz a köznép; s az idegennek alkalma nyílik a hamisítatlan tót népeletből egy darabot megszemlélni s a különböző népviseletet megfigyelni. Én meg vagyok győződve, hogy a trencsén-teplitzi vendégek itt igen jól érzik magukat, melyet azon körülmény is előmozdít, hogy nem vagyunk *egyetlenegy* vendéglős zsarnok önkényének kitéve, mert akár 8—9 vendéglő között is válogathatunk. A versengés önkénytelenül is szabályozza az ételek árát és jóságát s e tekintetben valóban ritkán lehet ok a panaszra.

Hozzájárulnak ehhez a jó »grinaui« cseppek, a melyeket itt isznak s ezek éppen nem megvetendők; sőt többeket ismertem, akik a trencsén-teplitzi gyógyforrásoknál többre becsülték e cseppeket s amazoknak mint első gyógyszernek elébe helyezték.

III.

A liptói havasok „Rohač“ nevű csoportja.

Irta: **Gebauer Alajos**. Bécs.

A Liptói Havasok, a központi Kárpátoknak a Magas-Tátra nyugati oldalához csatlakozó része, összekötő kapcsot képeznek a Liptó-Árvai-Mészhegységnek erdővel gyéren borított, sziklás ormai és a kopár Magas-Tátra között. Keletről a Béla egyik mellékvizének, a Koprovának és a Fehér-Dunajeczbe ömlő Suchawodának a völgyeit, nyugatról pedig a Jalovecky patakot tápláló Bobróci-völgyet tekinthetjük határául. E hegység főlánczának a szomszédos Mészhegységhez támaszkodó nyugati része, a Rohač-csoport, sajátágos módon hasonlít a Magas-Tátrához; ugyanolyan éles gerinczeket, széles görgeteg halmokat és kopár sziklafalakat föltüntető hegységalkattal bír, sőt a tengerszemek (persze kicsiben) sem hiányoznak. Ellenben a Mali-beli patak és Jasenica völgyeitől a keleti irányban huzódó, a Magas-Tátrának »Kriván és Swinnica-csoport« nevű hegyeivel határos keleti részen csak gömbölyded, növényzettel fődött hegyhátakat és ormokat látunk, a melyeknek gyengén tagosult lejtőin csak igen jelentéktelen és ritkán előforduló omladékhal-mokat, sziklameredekséget és rövid gerinczdarabokat találhatunk. A főhegyháltól éjszakra a keleti részben két nagyobb sziklatömeg is emelkedik, a Kameny-Felkowe és a Giewont, ezek azonban a főhegyháltól majdnem egészen elkülönítve vannak.

A Liptói-Havasok keleti részének a főhegygerincze több mérföldnyi távolságban határt képez Magyarország és Galiczia között, és mivel ez a hegygerincz az ő gömbölyded hegyháta következtében könnyen megmászható, e hegységben évről-évre emelkedik a nyugati Tátrában tartózkodó magyar és galicziai turisták részéről a turista-közlekedés, a mi egy a Tycha-völgyben építendő menedékház szükségét annál inkább mutatja, mivel eddig e vidéknek csak egyetlen turista-állomása van, a »Pod Bansko«-ban levő erdőkerülő háza.

Egész másképen van a dolog a nyugati részben. Ez a legjellemzőbb hegyéről legáltalóbban elnevezett »Rohač« — (a »szarvval ellátott« vagy »őzbak«, ugy a keleti oldal-

ról látható szarualakjáról vagy kettős hegycsúcsáról elnevezve) — a Tátrától való távolsága miatt a Tátrában tartózkodó turistákat magához nem vonzhatja, nehezen hozzáférhető, gyéren lakott s így a turisták előtt majdnem ismeretlen, annak daczára sokkal több és szebb természeti szépsége van, mint a keleti résznek. A közel fekvő községek lakóival, kivéve az itt tartózkodó pásztorokat, sem lehet találkozni e hegységben, mivel ezen a Liptó és Árva megye közt határt képező, hosszú heggerinczen átvezető ösvényt hiába keresünk, a mely e hegység vadonságán az embereket átvezetné. Különösen a felső Rohač-völgy gyér állattenyésztésével, a műveltségnek a nyomait is nélkülöző természetességével egészen hasonlít a Központi Kárpátok völgyeihez.

A Rohač csoport fő- és melléklánczainak rövid leírását a következőkben adom elő.

Sivý-vrchtól (1806 m.), a Liptó-Árvai Mészhegység keleti sarokszlopától vonul egy 1574 méterre súlyedő hegyhát, a mely mint a Rohač-csoportnak főheggerince ismét délkeletfelé folytonosan ivszerüleg emelkedik, és miután északra Predny Salatin nevű oldalgerinczet bocsátott, a Salatin-szikla-vrch-ben 2050 méternyi magasságot ér el. A főgerincz keleti folytatásában sziklagerinczczé alakul át, a melyből északnyugatfelé a sziklás Jaloveckahora, északfelé pedig a Hátsó-Salatin, továbbá Elő- és Hátsó-Spalena kiágazik, a mire a főgerincz rövid, éles begörcbülés után délkeleti irányban tovább vonulva Bani-kov-vrchben (2178 m.) a legmagasabb pontját éri el. Bani-kovtól nyugatfelé egy rövid főgerincz és egy hosszú oldalgerincz húzódik, ez utóbbiból dél felé Prislop (2145 m.) és Rostoka (1953 m.) magaslanak ki. Ez oldalgerincz elválasztja a Bobróci völgyet a Smrečani-völgytől. Bani-kovtól Predny Zelenán át egészen Plačliváig (2126 m.), a melytől a hosszanelnyult, a Smrečani-völgyet a Mali-beli-potok völgyétől elválasztó oldalgerincz, a Velky-vrch (2148 m.) elágazik, a főgerincznek majdnem nyugat-keleti iránya van. A főgerincz a Rohač-ban (2072 m.) az utolsó sziklaoszlopot képezvén északnak fordul, hogy a Volovec (2065 m.) alkotva ismét a keleti irányban tovább terjedjen. Volovectól a főláncz hosszával egyező, de ennél alacsonyabb oldalláncz húzódik az északi irányban, a mely rövid folytatás után ketté ágazik. A hosszú nyugati ág az 1687 m. magas Osabidában végződik, a melytől több ág sugárszerűleg lejtősödik, addig a keleti ág a csúcsok egész sorára szétbomolva elenyészik. Ez oldallán-

czok közt, a melyek vizválasztót képeznek az Árva folyó és Dunajec illetőleg ennek mellékfolyója között, van a Roháč patak által áztatott Roháč-völgy, a Liptói Havasok legszebb völgye.

A Roháč-csoport vizrajzi viszonyai annak az alakulásától függenek. Mivel a délfelé elágazó, az alsóbb részen gazdag erdőkkel borított oldalhegyhátak hosszan elnyulva és nagy területet képezve a liptói fensikra lejtősödnek, a hegységnek déli oldala vízben gazdagabb, mint az északi, a melyen a hegyhátak rövidek és meredeken lejtősek. A déli lejtőkön eredő, sok patak közül említendő a Jalovecky patak Hlubokov, Spolani és Mnichov mellékvizeivel, továbbá a Smrečanka és Ternovec, a melyek a Vágba ömlenek; a Mali-beli-potok, a mely a Račkovába, a Béla egyik mellékvizébe szakad. Az északi oldalon a főcsoportban eredő folyók közül csak a Roháč lejtőin keletkező Roháč-patak nevezendő meg, a mely Osabida melléklánczról jövő Latanával az Árva folyóba ömlő Studeny patakot képezi. Az utóbb említett melléklánczban eredő több kisebb folyót részint az Árva egyik mellékfolyója, az Oraviczan, részint a Fekete-Dunajec veszi föl.

A Roháč-főcsoportja földtani tekintetben gránitból áll, míg a dél- és északfelé szétágazó melléklánczok és hegyhátak gneisz képződésűek.

És most legyen szabad e hegységben tett kirándulásomra áttérnem.

Az 1890. évben két kirándulást tettem a Roháč-csoportba. Először áprilisban mentem a Bobróci völgyen át Prislopra (2145 m.) és a Smrečani-völgyön jöttem vissza, de akkor a sűrű köd miatt az egész hegységet át nem pillanthattam. Másodszor augusztusban majdnem egészen bebarangoltam a Bobróci-völgyet, megmásztam a Salatskyt a Syvivel összekötő hegygerinczet, a melyről a Liptó-Árvai-Mészhegységhez tartozó, legutóbb említett hegyre mentem, a honnan azonban csak a Bobróci-völgy felé lejtősödő hegyhátakra nyertem kilátást.

Végre az 1893. évben voltam oly helyzetben, hogy észak felől láthassam e csoportot és a Roháč-völgyet, melynek szépségéről én Rowland erdésznek ez évkönyv előbbi számainak egyikében megjelent rövid cikkéből egyet-mást olvastam. Több napi várakozás után (több egymásután következő napon eső esett, a mi az 1893. év nyarán, a Kárpátokban a turisták bosszuságára igen gyakran volt) egy gyönyörű augusztusi napon reggel 5 órakor azon szándékkal indultam el barátomnak, Lehoczky Ábrahám-

nak vendégszerető házából (Andrásfalu, Liptó-Szent-Miklós közelében), hogy nagy kirándulást tegyek a Rohač-csoport főlánczára. Mivel én a kirándulásra vezető és kísérő nélkül csak a katonai térkép segítségével akartam kimenni, kénytelen voltam magam vinni fölszerelésemet, a mihez egy fényképészeti készülék és két napra való eleségem is tartozott. Elkészültem arra, hogy két napot és egy éjszakát a szabadban kell töltenem. Bobróc és Jalóc falvakat nemsokára elértem, a hegység felé a mindinkább rosszabbul szántóföld pusztássá vált, a melyen itt-ott előforduló fenyők előhírnökei voltak az engem nemsokára barátságosan fogadó erdőnek. 7 órakor a Bobróci-völgy bejáratánál voltam, a mely a Liptó-Árvai Mészhegységnek a Sivy vrchtól délre elágazó és a Sokol (1320 m.) nevű hegyben végződő mellégerince és a Rohač-csoporthoz tartozó Prislop és Jaloveckahora oldalhegygerince között fekszik. A magas, szétszórt fenyőfák alatt levő erdőkerülőház igen szép, hangulatos képet nyújtott, a melynek háttérében fenyves hegylejtők és a Sokolhegynek világosszürke sziklafalai voltak láthatók. E képet fényképileg is megörökítettem. Rövid pihenés után, mely alatt az erdőkerülő nejtől egy pohár tejjel megvendégeltettem, tovább haladtam a hűvös, keskeny völgyben a Jalovecky patak jobb partján.

E patak igen bővízű volt s mivel a medrében levő hatalmas sziklák lefolyásában sok helyütt akadályozták, sokszor kiömlött a fatörzsekből és kövekből épített útra, azért többször kénytelen voltam a baloldali lejtőn folytatni utamat. Kellemesen hatott reám egyik a meredek baloldali lejtőről hőmpölygő mellékpatakja, a mely igen szép kis vízesést képezett. Ez a patak általában a mély, sötétzöld örvényeivel, kis, habzó zuhatagjaival és fűlevelek vagy fenyves harasztok által szegélyezett sziklás partjaival igen változatos és kedves látványt nyújtott. Körülbelül egy órai gyaloglás után egy a baloldalhoz csatlakozó mellékvölgyhöz érkeztem, a mely a Banikov és Prislop kopasz és görgeteggel fődött lejtője által félköralakban körülvéve igen impozásnak és komornak látszott. E völgybe még egy másik is nyílik, a melyben a Hlubokov oldalpatak folyik. Ezt a Banikovnak nyugati irányban terjedő nyulványa és a Jalovecka-hora határolják, ennek az utolsó kiterjedése a Rohač-csoport főlánczának a lejtői képezik.

A Jalovecka-horának lejtősődő nyulványai igen meszsziire hatolnak a Bobróci-völgybe, annyira, hogy az igen megkeskenyülve nyugatfelé kanyarulatot képez. Ezen a Spolani nevű patakot tápláló kanyarulaton áthaladva és

míg a völgyben tovább emelkedve egy a sziklákon vezető és alig annak látszó ösvényen haladtam fölfelé, azalatt a völgy mindinkább kiszélesedett és az eddig erdővel borított hegylejtőket kopár és meredek terület váltá fel. Sivy vrchnek (mely nevét »szürke hegy« a szürke sziklafejétől nyerte) lejtői alatt havas terület terjed el, a hol egy pásztorkunyhó van, a melyben az 1890 évben gulyásokra bukkantam. Most a kunyhó üres és elhagyott volt, közelében juhnyáj legelt, melynek őrizője a cserjékből előkerült. Fehérhaju, öreg ember volt, ruházata egy piszkos ingből, barna, színesen kivarrt daróczból, nadrágból és julbórból készített mellényből állott. A lábát az itt mindenütt viselt bocskor, fejét egy széles karimájú, fekete, fehér kagylókkal ellátott zsinórral diszitett kalap fődte. Kérdezte, valjon lengyelországba megyek-e. Mivel kirándulásom célját csekély tót-nyelvi ismereteim alapján nem igen alaposan közölhettem volna vele, igennel válaszoltam és mivel a kíváncsiságát kielégítve láttam, azon köszöntését fogadva »dobre sa majte« (jól menjen a dolga) tovább mentem. Ez volt a következő 24 óra alatt az utolsó beszélgetésem, mert másnap délelőttig embert nem láttam.

A mindinkább meredekebben emelkedő és kiszélesedő völgyben már a magas táj jeleivel, a törpe fenyőkkel találkoztam: a völgy jobb oldalát érintő Salatinsky kegylejtőin két sárga, egyenes irányban lefelé haladó föld-sávát, a lefelé gördülő hólavínák hátrahagyott nyomait pillantottam meg. Az eddig északfelé vonuló völgy (a Líptói Havasok sok völgyével egyező módon, a mit Majláth Béla az ő értekezésében is kiemelt) keletfelé ívalaku kanyarulatot képez, a mire a Salatinsky lejtői által alkotott kőkatlanban véget ér.

A felhők mindinkább beborították az azelőtt tiszta égboltozatot, a napot pedig elhomályosították. A mindenütt uralkodó csend, a völgynek puszta és rideg vége, a háttérben emelkedő fekete köddel, mint fejkötővel borított Salatinsky komor hatást idéztek elő.

Ez után fölmásztam a Sivy Sabatinskyvel összekötő hegygerinczre, a mely még ez utóbbi hegy mellet törpe-fenyővel van borítva. E hegygerinczről szép kilátást nyertem a Bobróci völgybe és a sziklaoronmmal koronázott Sivyre, továbbá messziről láthatók voltak az árvamegyei Zuberec és Hrabovka községeknek faházai. Ezen községekhez ösvény is vezet a hegygerinczen át a Bobróci völgyből. De a Salatynskyn kívül semmit sem láthattam a Rohác-csoportból, mert keletfelől több magas hegygerincz eltakarta

a kilátást. Eddig értem a már említett 1890. augusztusi kirándulásom alkalmával, a további reám nézve terra incognita volt.

Midőn 1 óra tájban ezeknek a gyéren füves hegygerinczmagaslatoknak az utolsóját is megmásztam, a melyekből az Elő-Salatin is kiágazik, végre eljutottam a rég óhajtott és türelmetlenül várt kilátáshoz. Fölséges volt, mivel a nap a távolban fekvő hegységet is megvilágította. Balra a háttérben látni lehetett a kékes és hómezőkkel ékesített ormait és gerinceit a magyar és galicziai Tátrának és előtte tőlem jobbra föltárult a Rohač-csoportnak egész északi oldala. Ugyanakkor föltűnt előttem egy velem szemben fekvő hegy meredek fala és annak görélyén látható szabályos háromszögű hófoltja által, a hegy ormán horpadást is vettem észre. A térkép segítségével meghatároztam, hogy az a Rohač. Attól balra fölismertem a laposabb Volovecet és e kettő között és mögött a Jakubinát (2189. m.), a mely a Mali-beli patakon túl fekszik. Ezek mellett és mögött volt még több gömbölyded hegyháta a Liptói Havasoknak, de ezeket meghatározni nem igen lehetett. A Volovecnél elágazó hosszú oldallánczot is egész terjedelmében láthattam, a melynek végén tőlem balra az Osabida meredek kúpja emelkedik. A Rohač-tól jobbra Predny-Zeleno és Plačlivó ez oldalról mint hegyes, egyenesvonalú csipkéknék látszó ormái és a Banikov — az ő egészen a csucsáig terjedő görgeteggorczaival — látszottak. E környékképet a jobb oldalon levő és a ködbe burkolt Salatinsky-hegy széles töve fejezte be. Lábam alatt mély, sűrű törpefenyővel fedett völgy terült el, ennek tulsó határát a Hátsó Salatin képezte, a mely fölött a főláncz-tól levonuló Spalena föltűnt. Itt-ott az egész főláncz-on láthatók voltak a szikla és görgeteg határvonalain, mint fehér pontok a téli hónapok maradványai. A Rohač-tavak közül egyet se láttam, mivel ezeket a Predny-Zeleno nyulványa erről az oldalról elfedi.

Miután e környékképet lefényképeztem, a mi kedvezőtlen világítás következtében plastikát nélkülöző képet eredményezett, és miután ebédemet elköltöttem, elhagytam a főlánczot és evvel Liptóme gyét is s Árvamegyében az Elő-Salatin hegyháta irányában folytattam magános utazásomat. A térkép szerint a legrövidebb út az lett volna, ha az Elő- és Hátsó-Salatin között levő és a Rohač-völgybe torkoló oldalvölgybe szálltam volna le, de mivel e tekintetben nekem, persze másut szerzett azon keserű tapasztalatom volt, hogy azon sűrűségben, a mely a völgy és a

lejtők alját fedte, előbbre nem haladhatok, azért a hegygerinczen maradtam. S úgy a kilátást élvezvén kényelmesen mentem a pázsitos és apró sziklával fedett hegygerinczen egészen 2 óráig, a mikor e gerincz végét (1801 m.) elértem, a hol két lejtős nyulvány egy lapos árkot körülzár. Egy előttem ismeretlen növény levelei által alkotott gyepon leereszkedve, egy általam már régen keresett forrásra bukkantam; a melynek lefolyó vize a görgeteg alatt eltűnt. A szomjamat becsülettel eloltva, lefelé haladtam az egyes törpe fenyők közt utat törve. Ismét erdőtájékhoz értem és miután egy erdővágásnak szanaszét heverő fatörzsei között áthatoltam, fél négy órakor az ároknak a Rohaó-völgybe torkoló végén, egy keskeny réten lyukadtam ki, a mely a fáktól körülvéve gyenge kanyarodással lejtősödött. A térkép adatai szerint a Rohaó-patak hosszában megjelölt erdei útnak kereszteznie kellett az árok torkolatát, a mely utat én a völgy végeig akartam felhasználni. A keskeny tisztás azonban szakadatlanul tovább huzódott és ámbár a patak a közelben zajgott, még sem találtam az utat. Bizonyos idő mulva egy levágott erdő területére érkezve, kételyeim támadtak egy ilyennek a létezése felől. A tisztást elhagytam és igyekeztem a régi erdő tönkéinek sűrűségén áthatolva a patakhoz jutni. Közvetlenül előttem megállott egy őz, rövid ideig farkasszemet nézett velem és aztán hosszu ugrásokkal elmenekült. De a patak partjának mentén se mutatkozott az út. Nehéz tarisznyámat levetvén, átkeltem a patak másik partjára a patak által összehordott fatörzsek alkotta természetes hidon, hogy a másik parton is utat keressek, gondolva, a völgy végén kell útnak lenni. De hiába, sem a patak közelében, sem a sűrű erdővel borított lejtő mentén nem pillantottam meg egy ösvény legcsekélyebb nyomát sem. Midőn kísérletet tettem, hogy a partnál mélyebben hatoljak az erdőbe, többször egészen a csípőmig sülyedtem le a csalóka molihal fedett, elkorhadt fák közé, a mig meggyőződtem, hogy erre áthatolnom nem lehet, visszatértem.

A keskeny tisztásra visszakerülve, hirtelen az a gondolatom támad, hátha ez a tisztás a keresett út, a mely az érintett árok torkolata fölött a völgy mentében fölfelé is húzódik. Gyorsan oda visszamentem és ime nem csalódtam. Az árokból kinyuló keskeny rétsáv észrevétlenül olvadt össze a tisztással, a mely az erdőtől alig megkülönböztetve fölfelé is húzódott. Tehát én régen voltam a keresett úton és azt követtem az árok torkolatától kezdve. Én mindenesetre ezt az utat sokkal fölismerhetőbbnek

tartottam, még azon tudatom daczára is, hogy egy a Kárpátokban levő erdei útról van szó. Ez az út a térkép készítésének idejében minden körülmény között talán az erdő kivágása vagy legelőnyájak hajtása következtében sokkal nagyobb mértékben használtatott, mivel különben ezt az utat a térkép készítője pontozott vonással nem jelölte volna. Az első föltevést az a körülmény is megerősítette, hogy a RohaŰ-pataknak több oldalpatakján szálfákból összetakolt hidak voltak. De ezen hidak tényleges állapotukhoz képest igen erősen voltak megjelölve a térképen, a természetben csak itt ott lehetett egy-egy félig elkorhadt és sással körülnőtt fadarabot látni.

Ezen a területen haladtam tovább, persze lassan, mivel sokszor magas fűben, gyakran mocsáros alapon, nagy távolságban a bokámig érő vízben kellett járnom, azonban meg voltam elégedve, ha csak valamiképen is előre mehettem, mivel tölem jobbra balra sűrű fenyves volt, melynek a talaja ugyanilyen vala, mint az előbb a pataknál általam megismert-é. Jól esett szemlélnem a szép, magas szálfákat, a melyek a hegység liptói oldalán levő nyomoruságos erdőhöz képest teljes ellentétet képeztek.

Az ut keresésével igen sok időt vesztettem, 6 óra volt és én még mindig a végtelennek látszó erdőkivágásban voltam. Többször fordultam tanácsért a térképhez és sokszor de eredménytelenül körülnéztem, hogy a térképen az ösvényemtől jobbra megjelölt kunyhót pillantsam meg, a melyben meghálni szándékoztam.

Végre mindakét odalon vége szakadt a magas erdőnek, a mely előtt fiatal alacsony erdő terült el. Pompás volt a kilátás. A jobb oldalon a hegység csúcsa felé mindinkább gyérülő magas erdő huzódott, fenn a meredek lejtők, a melyeken csipkés falakkal és sziklaormokkal koronázott kopasz nyulványok és görgeteg mezők látszottak; a másik oldalt meredek, zöldellő, sötét törpe erdőkkel tarkázott lejtők díszítették. De kunyhót még itt sem lehetett látni.

Fáradt és éhes lettem, a mi az ember hangulatára nyomasztólag hat. A völgy szépsége bennem örömet nem idézhetett föl, mert az a gondolat, hogy én e vadonban éjszakázzam, a hol a gazdag növényélet egy talpalattnyi földet sem hagyott szabadon a nedves talajon, egy művelt emberre nem igen épületesen hatott. Én tehát pihenés nélkül előre iparkodtam, hogy még a sötétség beállta előtt a völgy hátterének magasán fekvő, kopár lejtőin az éjszakázásra alkalmas helyet találjak.

Az utam mindig járhatatlanabbá lett, a mellemig érő fűben és harasztban előre hatolva gondosan vigyáztam, hogy a fiatal erdőn át kanyargó erdő kivágásról ne térjek. A jobboldali sziklahegység és a baloldalon elterjedő, törpe fenyőkkel borított lejtők mindig meredekebbeknek és vadabbaknak látszottak, az utóbbiak oly járhatlanoknak tetszetek, hogy én egészen elcsüggedtem és már azon gondolattal is megbarátkoztam, hogy másnap ugyanazon az uton, a melyen jöttem, e vadonból visszamenjek és lemondjak azon szándékomról, miszerint a Ro- ha-csoportot bebarangoljam.

A patakon átlépve ismét a magas erdőben voltam, a mely azonban itt már nem volt oly sűrű, és a melynek emelkedő talaján fű nőtt. Végre az erdő elmaradt és én a völgynek baloldalán meredeken elterjedő rétfjére léptem, a melyről örömteljes meglepetésemre egy díszesnek látszó kunyhó kacsintott felém. Hogyan örvendtem ezen felfedezésnek! Önkéntelenül gyermekkorom meséi jutottak eszembe, a melyekben az eltévedett gyermekek este rendszeren és fáradtan egy kunyhóra bukkannak.

Gyorsan közeledtem hozzá, magam boldognak érezve még ez esetben is, ha a kunyhót, a melyet én külső dísz miatt vadász kunyhónak véltem, bezárva fogom találni; hiszen így mellette és a falaitól védve csak meghálhatok.

A bejuthatáshoz füződő kételyeim csakhamar eltűntek, a midőn magasabbra emelkedtem; a látszólagos csinos-sága is alább szállt, mivel a zsindeyes tetejében oly nagy lyukakat láttam, a melyeken át egész kényelmesen lehetett a belsejébe jutni. De a bejutás ily módja fölöslegessé vált, mivel a kunyhóhoz érkezve annak a völgyalja felé eső oldalán ajtónyílást találtam, a mely ölnyi magas fűvel és csalánnal volt benőve. Ezt hegyi botommal leverve beléptem a kunyhóba. Kimerülve ledobtam a nehéz tarisznyámat és vizsgálni kezdtem a kunyhó belsejét. Hogy szokásom szerint nyitott ablak mellett aludjam, az itt ép oly lehetetlen mint fölösleges is volt, mivel először a kunyhóban ablaknyílás nem volt és másodsor elég friss levegőről gondoskodtak a tető lyukai és több hiányzó oldalgerenda, a melyeknek hovájutásáról a sarokban levő több üszkös maradvány világos bizonyágot tett. Két összeszőgezett deszka, a mi valamikor ajtó volt, a földön feküdt, a harmadikat, szintén az ajtónak részét, e háznak valamelyik hajdani ügyes lakója az oldalgerendák közé keresztbe szoritotta, hogy az a tűzhelynél neki padul szolgáljon. Ezeken és az ajtónál levő nehéz fatuskón kívül

semmiféle más butort — ha e helyen ezen kifejezéssel élnem szabad, — nem láttam. A két deszkát mindjárt ágynak szántam s úgy a legszükségesebb berendezéssel rendelkeztem. Szivemből örültem a szállásomnak s teljesen meg voltam vele elégedve. A szállás felőli gondoktól megszabadulva egyet haraptam és kimentem, hogy kissé körülnézzem magam.

A térképen meg nem jelölt kunyhónak gyönyörű fekvése volt, melyet én a térképen e vidéken valaha szállást keresők hasznára e szónak »Rakon« R betűje alá megjelölni jónak vélek. Az ajtónyílástól lefelé (fentt a fenyőfásterülettel, lent a völgy aljától huzódó sűrű erdővel határos) réten néhány fenyő állott, a melyek között és csúcsai fölött az átellenben fekvő szikláshegység látszott. Hogy a kilátás még szebb legyen, egy darabig emelkedtem, a míg oly helyre kerültem, a hol a körülálló alacsony fák az áttekintést nem zavarták. Itt gyönyörű kép tárult föl előttem. Az egész háttér szelvényben a völgy torkolatát bezárva huzódott a Rohač- és Plačlivo-tól valamint az azokat összekötő lánczról leszakadó meredek fal, a melynek közepén katlan alakú behorpadás volt. E falon némely helyen keskeny, függélyes görgeteg barázdák voltak láthatók, a melyek alatt magas görgeteg halmok terültek el. Az egyes helyeken gyepvel sávozott görgetegrakások és a fal közötti határ hosszában hófoltok valának, a melyek közül a nagyobbak a görgeteg barázdák alsó végén helyezkedtek el. Ezen hómaradványok közül egy szabályos háromszögűt annak ismertem föl, a mely nekem már délben az Elő-Salatinen is föltűnt. A képet jobbról az Elő-Zelena, balról a Volovec sziklaborlás lejtői zárták be. Plačlivo lejtőinek és Predny-Zelena görgeteghalmoknak alsó részét egy egyenes nyulvány fedte el, a mely mögött a tavaknak is lenniök kellett.

Elővettem fényképező készülékemet, és miután attól tartottam, hogy a következő nap reggelén köd lesz, fölvételt készítettem a hegységről, melyet a lenyugvó nap még éppen kellően megvilágított; ez bizonyára az első fölvétel erről a völgyről; a kép mása e könyvhöz van mellékelve.

Most az éjre való előkészületül tüzelő fát kezdtem gyűjteni, ami csakhamar megvolt, mert a földön nagy tömegben heverték a fű által eltakart ágak és fatörzsek. Elcsendesedett a magas völgy, a sziklákról és görgeteghalmokról ezelőtt gyakran áthangzott marmotafütty elnémult, és csak a víz egyhangú csobogása hatolt föl a

völgyfenékről. Az átellenes sziklákat még egyszer előzönlötte egy világos fény és rövid időre szép havasi pirt varázsolt elő. Ez volt az első, melyet a Kárpátokban láttam. Az ezelőtt szürke sziklák izzó vasnak látszottak, mert éppen olyan gyengéd pirosasfehér színűek voltak és csaknem átlátszóknak tetszettek. Nem bírtam tekintetemet elfordítani attól a sötét fenyőktől szegélyezett varázképtől. Csak mikor a tünemény elmúlt, vettem észre, hogy hűs lett a levegő, és most fölkerestem szállásomat.

A kunyhóban csakhamar otthoniasan éreztem magamat. A sarokban melegítő tűz lobogott, és a két deszkából alvóhelyet készítettem; csak a pad nem volt eléggé tiszta, amiért a deszkának az alsó, valamivel tetszetősebb oldalát fordítottam fölfelé. Kéjjel bocsátkoztam le rája, hogy káromkodva föl pattanjak róla. A deszkában ugyanis néhány szög volt, melyet csak akkor vettem észre, mikor fájdalmasan éreztem a hegyüket. Csendesen bámultam annak a tiszteletreméltó férfinak a bölcs előrelátását, aki előttem használta az ülőhelyet, és ravaszul inkább a szögek fejére ült. Vagy ő is úgy járt, mint én?

A vacsora előkészítésénél azt a szomorú fölfödözést tettem, hogy valószínűen háti tarisznyámnak a fényképezés alkalmával történt többszöri ki- és bepakkolásánál huskészetemet valahol elhagytam és ennél fogva most vegetáriánussá lenni kényszerültem. Csak egy darab szalonnám volt még, melyet hazai szokás szerint a tűznél megpirítottam és kenyérral megettem. Mivel nagy palackomban még bormaradék is volt, megelégedtem és miután pipára gyújtottam, kedélyes hangulatba merültem. A tűz a helyiséget eléggé megvilágította; a falak hasadékein s a tető lyukain át besütött a holdvilág és az ajtónyíláson át látni lehetett a szemben fekvő, halványan megvilágított hegységet. Gondolataimnak szabad folyást engedtem, és bár bizonyára mértőföldre kerülöttem nem volt ember, nem éreztem magamat elhagyatva.

9-óra felé deszkáimra feküdtem, fejem alá toltam a fényképező-készülék tokját, és kautsuk-köpenyegemmel betakaródzva nemsokára elaludtam; de nem sok időre, mert a hideg fölébresztett. A tűz elaludt és a kunyhóban csipős hideg volt. Hála a nagy fakészletnek csakhamar új tűz égett. Az óra $\frac{1}{2}$ II-re járt. Alvás, tűz élesztés és annak megrakása mostantól fogva körülbelül óránként váltakozott, ami kevésbé kellemes időtöltésnek mondható ugyan, de sajna! a nagy hidegtől nem lehetett tovább aludnom. Mindazonáltal kevésbé esett rosszul, mint a

fekvés, mert tudvalévő dolog, hogy a deszkán való fekvés nem igen lágy és kényelmes. Az a jó ötlet, hogy azokat füvel kipárnázzam, későn jött, mert most a fű a harmattól csucsor vizes volt. Így hát nem is haragudtam, mikor végre hajnalodott és indulásra készülhettem. 5 órakor utra készen álltam a kunyhó előtt. Az ég borult volt, az átellenes hegység erős ködbe burkolódzott.

A kunyhó mögött fölnyuló lejtőn egy utat kerestem, amelyen anélkül, hogy nagyon sokat kellene a törpefenyők között bujkálnom, följuthassak és akkor a nedves, helyenként sóska virágtól vöröses, magas fűvön át fölhatoltam. Az volt a szándékom, hogy azon a lejtőn, a mely Volovcétól az Osabidához huzódó mellékláncz egyik nyeregelágazásáról leereszkedik, a nyereggerinczet elérjem, annak mentén az előbb nevezett hegyig jussak és arról a Mali-beli potok-völgyön át Pribilina felé leszálva körutamat befejezzem.

Csak lassacskán jutottam fölfelé; csak mikor valamennyire fölmelegedtem, tűnt el a silány meghálás okozta kellemetlen érzés. Némí magasságban forrást találtam, melyből ittam és palaczkomat is megtöltöttem. Inkább akartam a vizet, talán czéltalanul magammal czipelni, mintsem ismét olyan helyzetbe jutni, a melyben nem régen voltam egy az Alacsony-Tátrában fekvő Poludnicára tett kirándulásomkor, amikor nyolcz órán át voltam kénytelen a legforróbb napmelegben az italt nélkülözni, mivel nem volt nálam innivaló és a magaslaton nem találtam forrást. Kemény munka után elértem a nyereggerinczet, melyről észak felé át lehetett tekinteni azt a közelebbi hegységet, melyből az Osabida kiemelkedik.

A nyereggerincz — hasonlóan a munka elején említett, a Sivy-ről a Salatinsky-hoz huzódó gerinczekhez — több magas púpot alkot, melyek egyike »Za Zabrat« név alatt a térképen meg van jelölve és 1694 m. magasnak van feltüntetve. Ezen kúpok utolsójának, a Rakon-nak (1879 m.) áthágásával elértem az Osabidának a Volovcétól északnyugatra huzódó mellékláncz nyeregelágazásának a melléklánczhoz való csatlakozó pontját. Galiczia határához és pedig annak a derékszögnek a délnyugati csúcsához értem, melylyel Galiczia területe Magyarországba benyúlik; olyan határalakulás ez, mely nekem már iskolás fiú koromban a térképen szemembe ötlött. Összehalmozott kövek és egy a térképezéstől eredő jelzés mutatták a Rakon legmagasabb pontját.

Lent a Rohač-völgyben úgy nyugodott a köd, mintha

össze volna tömve; a határhegyekből nem látszott semmi és észak felé sem volt tiszta a kilátás.

Még egy darabig a Volovec felé mentem, ekkor — 7 órakor — a lejtőnek szél ellen védett helyére leültem pihenni. Ettem, tanulmányoztam a térképet — és e közben elaludtam.

Mikor fölébredtem, a nap fönt volt az égen. Egy a lábaim előtt elterülő Rohač-völgyre vetett tekintet elhajította álmodásomat. Pompás volt a völgyet nézni. Legelsőnek a mélyen egy átellenes kazánba ágyazott Alsó-Rohačtó sötétkék tükre ötlött szemembe; ezt sötét törpefenyők szegélyezték, melyek sávonként a két felsőbb, kisebb tóig húzódtak és a melyek közt fényes vizér — a tavak lefolyása — kanyargott át, míg a völgyfenék erdőségében el nem tűnt. A tavaktól jobbra a törmelékből zátonyhoz hasonló sziklacsoport magaslott ki és ezek fölött hosszú, sárgásszürke halmok nyultak föl a Predny Zeleno felé, melyek mögött a Banikov emelkedett, mire mint a Rohač-csoport befejezése a Salatinsky és Elő-Salatin hosszú gerincei két lépcsőben ereszkedtek alá. Az alsó tótól balra meredek hegygerincz húzódott föl a Zeleno csipkézett csúcsához és ezen hegygerincz s a Plačlivo szakadékaik közt kopár, tuskómező — a Rohač-völgy befejezése — terült el. Az utóbbi hegytől a főgerincz meredek, kémények*) által megszakított falaival a törmelékhez leszakadva a Rohačhoz és ettől, valamivel a csúcsvonaltól taréjgerinczben legörbülve és nyeregalakulást képezve, a Volovecén át az én álláspontomhoz húzódott át. A völgyfenék fölött a fenyves terjedt el, mely minden lejtőn kissé fölfelé húzódott és azután a törpefenyő tájba ment át.

Az egész sziklatáj rám azt a hatást tette, mintha Tátradarab, hogy úgy mondjam: Tátrasziget volna az erdős hegységben és eszembe jutott az a montenegrói népmonda, mely azt regéli, hogy a világ teremtésénél az a zsák, amelyben minden sziklahegység benne volt, éppen akkor lyukadt ki, mikor Montenegro fölött vitetett és tartalmának nagy része erre az országra hullott, mert itt is a Tátrának egy darabja a köröskörül erdő- és pázsitfölte hegység kellő közepébe látszott jutni.

Észak felé is szép volt a kilátás. Elöttem és balra tőlem számos kép és hegyhát emelkedett, melyek körül csak a leginkább nyugot felé tolt Osabidát ismertem föl.

*) Igy neveztetnek a meredek sziklába vájt mélyedések; a kiálló részeket *bordáknak* lehetne nevezni.

Jobb kéz felé a távolban éles, hegyes sziklabástya-csoport, a Kaminy-Telkove látszott ki az erdőség zöldjéből.

Mivel a Volovecnek néhány sziklaborda által sávozott, a Rohač-völgybe ereszkedő lejtői jól járhatóknak látszottak, elhatároztam utamban ezeken átvágni, hogy a hegyen való átkelés nélkül elérjem az e között és a Rohač között levő nyeret. Azonban e mellett nem takarítottam sem időben, sem fáradságban, mivel a sziklák mégsem voltak oly könnyen áthághatók, amint azt képzeltem. Ez oly tapasztalat, mely a gerinczjárások előnyeiről való véleményeimet csak megerősíthette. A Volovec-csúcs alatt levő eresztékre érve, a völgyzáróról és a tavakról fölvételt csináltam, amely azonban a Banikovon át a völgybe ömlő ködtömegek miatt nem igen sikerült képet adott.

9 óra felé a nyergen voltam, melyről egy a Mali beli potok-völgyet befejező kazán ereszkedik le, melyben a térképen Uplesi névvel jelölt két kis tó tulajdonképen csak két nagyobb víztócsa van. Azonban daczára kicsinységüknek és kopár, sziklás partjaiknak, mégis elég szép, s a pávatollak szemfoltjaira emlékeztető látványt nyújtanak, mivel a víztükör széle, melyen a barna fenék áttetszik, barnás, egy második, gyűrűalaku zóna zöldes és a mély közép kék színű. Az átellenes zöldelő lejtők a Jakubináról ereszkedtek alá, melynek háta az Ostredok (2049 m.) és a Magura Nižna rövid sziklagerinczéval folytatódik. Ezeken kívül a háttérben még néhány kopár kúp és gerincz volt látható.

Mikor a Rohačot, mely itt a szemlélőnek észak felé leereszkedő sziklafalát igen közléről mutatja, megtekintetem, az a vágyam támadt, hogy annak a csúcsát megmászszam és miután ez az aránylag csekély emelkedés mellett, melyet itt le kellett győznöm, daczára a hazatérésre hátramaradó idő csekély voltának, nekem még kivihetőnek látszott, háti tarisznyámat a nyergen hagyva, gyors elhatározással elindultam. A taréj a nyeregtől egy kelet felé leereszkedő sziklagerinczhez vezetett föl, melyet a fölmászásra kiszemeltem. A hatalmas gránittuskókon át, melyek mint Cyclopus-falak maradványai egymásra voltak rétegezve és a melyeknek rétei pázsittal voltak betöltve, fölfelé másztam. A mindinkább keskenyedő gerincz a csúcvonalon egyetlen egy réteg kopár tuskókból állott, melyek igen merészen rakódtak egymásra; attól kellett tartanom, hogy valamelyiket kibillentem az egyensúlyból és vele együtt lezuhanok. Egyik-másikat a villám, vagy a fagyott víz nagy darabokra széthasította s ezeknek a sárgásfehér

törésfelülete a többi kőzet szürkére mállott felületétől elütött.

Miután a csúcsgerincz utolsó részén részben lovagolva áthaladtam, mászásomat megakasztotta egy csorba. A Roháč keleti csúcsára értem és a csorbán túl a talán 4—5 m.-rel magasabb nyugati csúcs emelkedett ki. Mivel a csorbán, melynek oldalait meredek, a kéznek és lábnak támasztékot nem nyújtó falak képezték, kötél segítsége nélkül átkelni nem lehetett és mivel a nyugati csúcsot a déli oldal felől megközelíteni nagy időrabló leszállást és oly újabbi felzárkást igényelt volna, melynek útját csak most kellett volna megkeresnem, megelégedtem a keleti csúcs megmászásával. A nyugat észak kelet felé való kilátás innen csaknem ugyanaz, mint a nyeregről és déli irányban a közeli magasabb Plačlivo miatt a Velky vrch lejtői felé korlátolt.

A lejövetel éppen olyan gyors volt, mint a fölmenetel, úgy, hogy $\frac{3}{4}$ órákor ismét a regelinél ültem. Egyszerre csak kurjantást halottam és nem csekély meglepetésemre, a Voloveről hat személyt láttam leszállani. Az a három turista volt ugyanannyi lengyel vezetővel, akik, amint azt későbbem velem közölték, az ezt megelőző napon Zakopanéről elindulva, az Osabidát mászták meg és a szabad ég alatt meghálván, az Osabidától a Volovec felé vonuló taréj mentén a Roháč megmászása végett jöttek ide. Ők rán már e hegyre való fölmászásomkor figyeltek. Mivel ez urak még aznap Koscieliskora akartak jutni, idejük tehát szűken volt kimérve, elváltunk, miután őket a vezetőkkel együtt lefényképeztem; a kép háttere a Roháč északi fala. Megfigyeltem útjokat és azt vettem észre, hogy a taréjon szintén kissé magasra kellett jutniok, mert ismét valamivel lejjebb szálltak róla, aztán eltűntek mögötte, hogy némi idő elteltével a nyugati csúcson ismét feltűnjenek; ekkor útnak indultam.

Leszálláskor a katlanon át a két tóhoz érve, visszapillantottam a Roháéra, melynek éles szarvként az ég felé nyuló oromalakulása meglepett. Innen észak felől nézve, a széles sziklagula keskeny oldalát mutatta. Sajnos, hogy fényképfelvételére már nem volt fényképező lapom és így meg kellett elégednem avval, hogy a hegy körvonalait futólagosan papírra vessem.

Törpefényők közt, pázsitborította sziklalépcsőkön és sziklatömbökön, azután taposott lépcsőkön át vettem utamat; az utóbbiakat a legelő nyájak taposták, melyek magasan fönt a Volovecen, mint fekete és fehér pontok voltak

észrevehető; ilyformán a völgyfenék felé igyekezve, a Mali-beli patakon átkelve, egy »szállás«-tól (hegyi tanya) lefelé vezető hegyi ösvényt találtam, amely a jobboldali, a Velky vrchról leereszkedő lejtőkön az erdőn keresztül a völgyből kifelé vezetett. Két elhagyott »szállás« mellett is elhaladtam, melyek valószínűen kora tavaszkor és őszkor vannak használatban, amikor a magasabb fekvésű legelők nem szolgáltatók eleséget. A német alpesekben ezeket »Maialpen«-nak nevezik.

Egy helyen, ahol az út bevágásban haladt, vékony fatörzsekből készült kerítés állott keresztben, amely gondolkodóba ejtett, mivel eddig még nem láttam a Kárpátokban a legelők elhatárolását. Vigyázattal rámásztam és akkor a másik oldalon medvefogót láttam, melyhez lánczsal fatuskó volt erősítve; azonban zárva volt. A hegyes vasfogak megtekintésénél isszonyattal gondoltam azokra a szerencsétlen emberekre, a kik ilyenekbe fogódtak. Csak rövid idővel ezelőtt hallottam, hogy az Alacsony-Tátrában egy szamóczát szedő szegény asszony ilyen fogóba jutott és sulyosan megsebesítve két napig volt benne megfogyva. Későbbben a Tátrahelységekből olvastam a Kárpátgyesület figyelmzettetéseit, melyek az ilyen esetekről szóltak.

Órákon át tartó vándorlás után, mely alatt többször ért utól a pásztás eső, elértem a Malibeli pataknak a Račkovába való beömlését és végre $\frac{1}{24}$ órákor Pribilina községét. Miután az ottani vendéglőben kissé fölüdítettem magamat, utamat Vavrisón és Szt.-Péteren át Liptó-Ujvárra folytattam és onnan a kassa—oderbergi vasut esti vonatával Liptó-Szt.-Miklóstra mentem. Csak $\frac{1}{2}$ II órákor voltam ismét Andrásfalun, vendéglátóm házában.

Meg vagyok győződve arról, hogy ezek a sorok a Rohač csoportot látogatók számát nem igen fogják emelni. A Magas-Tátra a turista forgalmat nagyon is magához vonzza és impozánsabb természetszépségeket nyújt, mint a Liptói Havasok. De olyan Kárpátturistának, aki a Magas Tátrát már ismeri, vagy az ebben szándékolt kirándulásához training kirándulást akar tenni, a Rohač megmászását a legmelegebben ajánlhatom. Pribilináról egy nap alatt lehet erre a hegyre fölmenni és visszatérni és minden esetre még a Pod-Banszko vadászlakhoz is el lehet jutni. Ettől a háztól egy további napon, még ha a Kriván megmászása is össze van vele kapcsolva, el lehet jutni a Csorbai tóhoz és ettől könnyű arra a turista útra térni, mely a Magas-Tátra déli és északi lejtői mentén végig vonul, és minden Tátrahelységet érint.

Egyesületi ügyek.

A Magyarországi Kárpát Egyesület 1893/94. évi elnöki jelentése.

Mélyen tisztelt egyesületi közgyűlés!

Folyó évvel lép a Magyarországi Kárpát Egyesület működésének harmadik évtizedébe.

Hogy ezt elérhettük, egyrészt az egyesület magasztos céljában és a maga elé tűzött feladat nagyszerűségében gyökeredző szívós életerejének köszönhetjük, melynek nem egyszer kellett érvényesülnie, hogy az elébe gördülő akadályokkal szemben sikeresen megküzdjön, másrészt azon rajongó szeretetnek és nemes lelkesültségnek, melylyel úgy mint azelőtt húsz évvel annak előharczosai, most is annak lelkes vezetői és igazi barátjai fennen lobogtatják azt a zászlót, mely alatt küzdve határozott akarattal és kitartással törnek kitűzött céljuk felé.

Húsz év szép korszak az egyesület fenállásának történetében; a tanulság, melyet abból meríthetünk, megérdemli, hogy egy rövid visszapillantást vessünk úgy az egyesület húsz éves működésére, mint ama viszonyok fejlődésére, melyekre az egyesület munkálkodása, mint egyik főtenyező hatással volt.

Az egyesületnek 1873-ban, keletkezésének első évében, 345 tagja volt; jenleg daczára a budapesti, szittnyai, mátraí, fiumei és vasvármegyei osztályok elszakadásának, melyek az utolsó évben összesen mintegy 2000 taggal bírtak, 3500 tagot számlál. Húsz év alatt kitett az egyesület kiadása 103,460 frtot; ebből esik építkezésekre 31,993 frt kulturális czélokra 40,830 frt; az építkezéseknél, menházakra esik 8500 frt, utakra 23,500 frt. A kulturális kiadások közül az Évkönyv XX. kötetére esik 32,000 frt, a muzeum és könyvtárra 4500 frt, tér- és fényképekre 2200 frt; tudományos kutatásokra 600 frt; növények honosítására 900 frt.

Az osztályok kiadása volt összesen: építkezésekre 19,750 frt; ezek között legtöbbet adott ki a Keleti Kárpátok osztálya 8660 frtot; kulturális czélokra kiadtak összesen mintegy 6000 frtot.

Gyakorlati tekintetben az egyesület egyrészt a turistaság fejlesztésén, másrészt az idegen forgalom emelésén fáradozott és ha csak egy pillantást vetünk a mostani és

a húsz év előtti viszonyokra, senki sem fogja tagadni, hogy a Magyarországi Kárpát Egyesület e tekintetben is kiváló érdemeket szerzett.

A ki bővebben megismerni kívánja az egyesület húsz évi működését, belső életét, az ne sajnálja ez idei Évkönyvet forgatni; igen tanulságos, érdekes anyagot talál ott összehordva, melyet dr. Posewitz Tivadar úr nagy gondnal és fáradsággal egy egészbe öntött és rendezett, mely lelkiismeretes, önzetlen munkájáért hálás köszönetünket nyilvánítani el nem mulaszthatom.

Az egyesület fennállása harmadik évtizedének első éve is a folytonos és sikeres munkálkodásnak, az általános gyarapodásnak éve volt és midőn most a Magyarországi Kárpát Egyesületnek a lefolyt évben kifejtett működéséről számot adni kívánok, azt az édes reményt táplálom, hogy jelentésem mindenkiiben azt a meggyőződést fogja kelteni, hogy egyesületünk központi vezetősége vállalva annak választmányával, fáradhatlanul és megszakítás nélkül arra törekedett, hogy az egyesületi élet élénkségét fokozza, az egyesület segédforrásait s így munkaképességét gyarapítsa, tekintélyét jó hírnevét úgy itthon, mint a külföldön emelje és annak feladatait és céljait legjobb tehetsége szerint a megvalósulás elé vezesse.

A központi vezetőség tevékenysége a lefolyt évben is első sorban az egyesület megerősödésére irányult; ennek folytán az egyesületi tagok számának gyarapításán, az egyesület anyagi és szellemi erejének emelésén és hatáskörének minél nagyobb mértékben való kiterjesztésén fáradozott.

Az egyesület tagjainak száma az előző évhez képest ez évben is gyarapodott ugyan, de nem oly nagy arányban, mint a hogy ezt az e tekintetben kifejtett törekvés és az egyesület feladatának nagysága kívánatosná tenné. Sok előítélettel, elfogultsággal és közönytél találkoztunk e működési téren, de mindez nem riaszt vissza minket attól, hogy munkánkat folytassuk és fel ne kérjük e helyről is az egyesület választmányi tagjait, képviselőit és minden igazi barátját, hogy bennünket ez irányban támogatni sziveskedjenek.

De ha az eredmény e tekintetben nem is felelt meg a jogos kívánalmaknak, vigasztal bennünket az a tudat, hogy más egyesületek is küzdenek e bajokkal, megnyugvást találunk abban a sikerben, mely egyéb törekvéseinket koronázta, olynemű törekvéseinket, melyek hivatva voltak éppen az említett csekély eredményért bő kárpótlást nyújtani.

Összekötetésbe léptünk a magyar kormányval, hatóságokkal és községekkel, társulatokkal és egyesületekkel, birtokosokkal és magánfelekkel; feliratoztunk, folyamodtunk, kértünk, könyörögtünk, csak hogy a feladataink kivételére szükségelt anyagi eszközöket előteremtsük; igénybe vettünk élő szót és sajtót, csak hogy jövedelmeinket fokozzuk.

Eme fáradozásainknak köszönhető leginkább, hogy míg az egyesület az 1891-ik évben 4966 frt bevételt és 4310 frt kiadást tüntet fel, addig a lefolyt évben, dacára annak, hogy az öt osztály elszakadásával mintegy 2000 tag lépett ki az egyesület kötelékéből, az egyesület mérlege mégis 6653 frt bevételt és 6224 frt kiadást mutat fel.

S ha még hozzá vesszük ama tény, hogy a központi vezetőség egyik főfeladatának tekintvén az egyesület pénzügyi viszonyainak rendezését, az átvett 3500 frtnyi adósságból három év leforgása alatt mintegy 3000 frtot törlesztett s azon kívül az annak idején a Tátraosztálynak a turista-út kiépítésére kölcsön adott 3000 frtnyi alap-tőkének egy részét ismét visszaadta rendeltetésének; megnyugvással tekinthetünk az elért eredményre annál is inkább, mert most már alapos a reményünk, hogy a jövő évben teljesen megszabadul az egyesület a sikeres működését nem csekély mértékben bénító adóságoktól, a mikor is nagyobb erővel foghat majd ismét újabb munkálatokhoz.

S ezen fokozottabb erő, ezen intenzívebb működés máris mutatkozik, ha bepillantást teszünk a jövő évi előirányzatba, melyet bátor leszek a mélyen tisztelt közgyűlés elé terjeszteni s a mely 11,220 frt bevétellel szemben ugyanannyi kiadást tüntet fel.

Az egyesület pénzügyeinek rendezése közben azonban nem tévesztette el szemelőtt a központi vezetőség az egyesület célját és feladatait. Az a tevékenység, mely két évvel ezelőtt a Magas-Tátra teljes feltárására és hozzáférhetővé tételére irányult s mely egy tíz évre terjedő, fokozatosan keresztülviendő munkaprogramm megállapításában kulminált, az elmúlt évben is folytatást talált a választmány törekvéseiben.

Az építkezések terén legfontosabb esemény a turista-út teljes elkészülése, mely mellé a Csorbai tótól Barlangligetig hazánk gyöngyeiként sorakoznak a különböző Tátratelepek. Büszkeséggel tekinthet a Magy. Kárpátgyesület ez útra, mert az egyesület volt annak kezdeményezője, az egyesület

áldozott reá 15,000 frtot, az egyesület kérvényeinek, sürgetésének köszönhető, hogy végre létesült. Ennek kapcsán fontos lépést tett a központi választmány a turista-útnak továbbfejlesztéséhez, a mennyiben kiépítette a Csorbai tótól Podbanszkóig terjedő s mintegy 13¹/₂ kilométer hosszú utat; ezáltal összeköttetést létesített egyrészt a Magas-Tátra szepesi és liptói lejtői között, másrészt szorosabb kapcsolatot teremtett a magyar és lengyel turisták érintkezésének. A szükséges költségekhez hozzájárult a felterjesztett memorandum alapján gróf Bethlen András, volt m. kir. földművelésügyi miniszter úr 800 frttal, Szentiványi József földbirtokos úr 100 frttal és Liptóvármegye 480 frttal, mely nagylelkű adományokért a mélyen tisztelt közgyűlés színe előtt az egyesület nevében is hálás köszönetemet nyilvánítom. Hogy ezen útszakasz is idővel társának fejlettségi fokára emelkedjék, legfőbb kívánsága az egyesületnek, mely erkölcsi s lehetőleg anyagi támogatást sohasem fogja megtagadni; Liptóvármegye bizonyára meg fogja találni az utat-módot, hogy az mennél hamarabb létesüljön.

Az egyesületnek és minden Tátra-látogatónak egy régi óhaja teljesült, midőn a »Tarajká«-ra s a Tarpataki völgybe vezető régi meredek és ennél fogva hasznavehetetlen út helyett új út készült. Az érdekeltek részéről régen táplált eszme még csak mult ősszel termékeny talajra talált az Elnökség kebelében s ime már is testet öltött. Az út készen áll s csak tökéletesítésre vár. Elismeréssel és köszönettel kell adoznunk mindazoknak, kik ezt áldozatkészségökkel lehetővé tették; ezek között különösen gróf Bethlen András, volt m. kir. földművelésügyi miniszter úrnak, ki 3000 frtot utalványozott ez útra; Dénes Ferencz és Róth Márton választmányi tag uraknak, kik az utat készséggel tracirozták.

A Magas-Tátra keleti részében, a Béla Mészahavasokban is serényen folyt a munka. Az út, mely a béla barlang felett a Magas síktól a Faix tisztáson át a Vaskapuhoz vezet, egy méterre kiszélesített; egy másik egy méter szélességű út készült a Nesselblösstől a Drechslerhäuschenig; ezenkívül a Vaskapunál egy sziklamenedék hely létesült.

Nagy segítségére az egyesületnek volt a munkálatoknál Béla városának lelkes közönsége, mely meg nem szűnik a turistaság érdekében áldozatokat hozni és újat teremteni, a miért is egyesületünk hálás köszönetére méltán tarthat igényt.

Az ideai munkaprogrammba felvétellett a nagy esőzések folytán szükségessé vált útjavításokon kívül: egy útnak elkészítése a zöldtavi völgyben, egy út az Öt-tóhoz, a régi turistaút helyreállítása, a Csorba-állomástól a Csorbai tóhoz vezető ösvény kijavitása.

A munkaprogramm keresztülviteléhez szükséges költségek fedezéséhez hozzájárultak az egyesület megkeresésére a Tátratelepek birtokosainak nagy része, a miért is a turistaság érdekében tanusított áldozatkészségökért fogadják elismerő köszönetünket.

Nagyban foglalkoztatja az egyesület központi vezetőségét a Zöld-tónál felállítandó menedékház ügye. A választmány ugyanis elhatározta, hogy a Zöld-tónál 6000 frt költségen egy nagyobb menedékházat épített. A tervezett menedékház három turistaszobát, vendéglőt, konyhát, kamrát foglalna magában. A szükséges költségeket a választmány 10 frtos részvényösszegek kibocsátása útján kívánja előteremteni, mely részösszegek 10 év leforgása alatt kamat nélkül sorsolás útján lesznek visszafizetendők. Eddig sikerült e célra 1660 frtot részjegyekben, 304 frtot adományokban, az Ó-Tátrafüreden f. év aug. hó 4-én tartott hangverseny jövedelme gyanánt 500 frt, összesen tehát 2464 frtot összehozni. Az adományok között szerepel Szimrecsányi Pál szepesi püspök úr ő méltóságának 200 frt adománya, melyért, valamint a többi adományokért halás köszönetemet kifejezni el nem mulaszthatom. Egyszersmind felkérem az egyesület lelkes barátait, hogy e tekintetben is körükben segítsék elő a központi vezetőség nemes törekvését egy oly alkotás létesítésében, mely hivatva van hosszú időközön át egyesületünk életrevalóságát hirdetni.

A Királyhegy kedvező fekvése a dobsinai jégbarlanghoz vezető országút közelében, valamint a felséges kilátás, mely annak kúpjáról nyílik, arra indította az egyesület vezetőségét, hogy Coburg herceg ő fenségét, mint annak birtokosát felkérje, hogy a régi czélszerűtlen menedékház helyett alkalmasabb helyen nagyobb menedékházat építtessen, a mit az erdőgondnokság kilátásba is helyezett.

A központi választmánynak a kulturális célok irányában érvényesített munkálkodása ez évben is első sorban az Évkönyvre terjed ki, mely Kövi Imre választmányi tag szerkesztése alatt 2600 magyar és 1600 német példányban 15 ívnyi vastagságban és 4 melléklettel jelent meg. Magában foglalja az egyesület 20 éves történetét, az egyesület mult évi tevékenységének összes fontos mozzanatait felölelő közleményeket, melyek alkalmasak arra, hogy ébren tart-

sák az egyesület célja iránti érdeklődést, ápolják és fokozzák az egyesületi tagok között az összetartás érzetét.

A Magas-Tátra természetrajzi viszonyai iránti érdeklődés fokozását célzó és annak közvetségi ipari célok szempontjából tárgyazó értekezésre, melyre az elnökség 200 frtnyi pályadíjat tűzött ki, a kiírt határidőre egyetlen egy pályamunka sem érkezett be; ennél fogva a választmány megbízta dr. Steiner Antal lőcsei reáliskolai tanár urat a kiírt pályakérdés kidolgozásával, ki máris e tekintetben fáradságos és költséges előtanulmányokat tett, a munkához hozzálátott és azt befejezni késznek nyilatkozott.

Egy a három Tátrafüred környékét feltüntető térkép felvétele most van folyamatban; a Magas-Tátra látóképe szokszorosítottatott.

Egyesületi muzeumunk a lefolyt évben is minden irányban gyarapodott; bevétele örvendatosan fokozódott, felszerelése s berendezése a legszigorubb követelményeknek is megfelel és az erre hivatott tisztakar fáradhatatlan és buzgó működését dicséri.

Az elmúlt évben száz új és nagyobbára értékes tárgy birtokába jutott; megvette 500 frton a Posevitz Gyula által készített és a Magas-Tátrát feltüntető, remek kivitelű, dombornüvi térképet; könyvtára ez idén is a számos rokonzélu bel- és külföldi egyesülettel, Európa és Amerika leghiresebb tudományos intézeteivel, földrajzi, természetrajzi, geológiai, technikai társulataival folytatott csereviszony folytán értékes művekkel gyarapodott.

A muzeum épületének, berendezésének és tárgyainak értéke meghaladja a 35,000 frtot. Hogy egyesületünk a muzeum tárgyaival a millenniumi országos kiállításon mennél méltóbban résztvehessen, kívánatos volna, hogy annak pártoló tagjai az eddiginél nagyobb mértékben szaporodjanak.

Az osztályok működését vázolván, első sorban fel kell említenem a »Keleti Kárpátok« osztályát, mely egyesületünk legrégebbi és a tagok számára, valamint működésének területére nézve legnagyobb osztálya. Ezt e lefolyt évben is leginkább az Aggteleki barlang és környéke foglalkoztatta; ezenkívül a Hoverlán menedékház és a szádellői völgyben pavillont épített. A tagok között az érdeklődést fenntartja aváltal is, hogy minden évben más nagyobb városban tartja közgyűlését, mely nagyobb kirándulással szokott összekötteni.

Az iglói osztály tevékenysége 5 kilométer hosszú út építésében, mintegy 100 kilométer hosszú utak és ösvények

jelölésében és 300 pléhtáblácskával való ellátásában, több forrás díszes befoglalásában nyilvánult; ezenkívül előadásokat tartott és kirándulásokat rendezett és Igló-Füred vidékéről térképet vett fel.

A lipitói osztály működése pénzügyi viszonyainak rendezése mellett a deménfalvi menedékház javítására és a deménfalvi barlangra terjedt ki; ez utóbbiról igen szép fényképeket vétetett fel és azokat sokszorosítva áruba bocsátotta.

A zólyom megyei osztály még most is elnökség nélkül van, enél fogva egyebet működéséről nem jelenthetünk, mint, hogy a pénztáros benyújtotta a múlt évi zárszámadásokat, melyeket átvizsgálva rendben találtunk.

A sziléziai osztály, melynek tagjai néhány év alatt 485-re szaporodtak, a múlt évben a Felkai-völgyben levő utak javítására szoritkozott, fenntartván erejét az új felkati menedékházra, mely 10,000 márkába fog kerülni és melynek építési munkálatai már most serényen folynak.

Hogy a Magas-Tátra iránti érdeklődés a külföldön mennél tágabb körökben, minél könnyebben terjedjen, fenntart egy értesítő hivatalt, mely minden tudakozódásra ingyen szóbeli és írásbeli felvilágosítást ad, ezenkívül tömeges kirándulások rendezésével, felolvasásokkal, tér- és fényképek terjesztésével igyekszik a Magas-Tátra iránti érdeklődést a külföldön fokozni.

Végig tekintve a jelentésemben felsorolt adatokon, majdnem mindenütt a serény munkásság, az önzetlen buzgóság, a mindinkább fokozódó áldozatkészség örvendetes képét látjuk. Sokat elértünk, mit azelőtt három évvel remélni sem mertünk; de hogy a jövőben még többet teremthessünk, hogy a külföldi hasonirányu egyesületek haladásával lépést tarthassunk: nemcsak nagyobb áldozatkészséggel, fokozódottabb buzgósággal és körültekintőbb élelmességgel kell szolgálnunk a nemes ügyet, hanem szükséges minden eszközt megragadni arra, hogy végre megtörjük a természeti szépségek és nagyszerűségek iránt táplált közönyösségnek hideg jégpánczélját, mely még mindig a társadalom nagy részét borítja.

Igyekeznünk kell nagyobb körökben és arányokban a turistaságot terjeszteni, fel kell tárnunk a nagy közönség előtt a valódi turistaság fogalmát, mely nem abban találja értékét és feladatát, hogy mint sportkedvelők és utazni vágyók minél több vidéket vasutakon, kocsikon keresztülbolyongjunk, hanem mint a melynek mélyebb értelme, mélyebben fekvő céljai vannak. Meg kell értet-

nünk, hogy a valódi turistaságnak s így egyesületünknek is nemcsak külső, anyagi feladatai vannak, hanem hogy egy magasabb, ideálisabb célért is küzdünk.

Fel akarjuk tárni úgy a nagy úr, mint hazánk leg-egyszerűbb polgára előtt hazai vidékeink szépségét és becsét, nemcsak azért, hogy azokat megszeressék, hanem hogy az azokhoz való hű ragaszkodásuk, a bennök feltalált gyönyörökkel való megelégedettségök, az általuk felkeltett öntudatuk mindinkább megerősödjék; hogy ne csak örüljenek a természetnek, hanem annak egy alkotó részének tekintsék és érezzék magukat, melylyel örömeiket és fájdalmaikat egybeolvasztják. Törekvéseink ne csak örömet, üdülést és tanulságot szerezzenek, hanem egyszerűségre, nélkülözésekre és testedzésre is szoktassanak. Alkotásaink ne csak nemzetgazdasági, hanem népnevelési szempontból is legyenek üdv- és áldásthozók!

Fejleszteni akarjuk a természeti szépségek és nagyszerűségek iránti fogékonyság érzékét, mely úgy a kedélyre és hangulatra, mint a jellemre és tetterőre nemesítőleg hat; fejleszteni akarjuk a természet iránti szeretetet, mely szellemi létünknek egyik alkotórésze.

A közelfekvőknek, a honinak feltárása és ápolása által küzdeni akarunk, a közvetlen kínálkozó sajátunknak kicsinylése megvetése és idegen vidékeket hajhászó hajlamok ellen; az otthon megbecsülésének ápolása által fejleszteni akarjuk a magyar érzést, a hazaszeretetet!

Ezek legyenek a Magyarországi Kárpátgyesület jövő működésének jelszavai, melyekkel magamat és tisztársaimat a mélyen tisztelt közgyűlés becses jó indulatába ajánlom!

TÁTRAFÜRED, 1894. aug. 5-én.

Gróf Migazzy Vilmos,

M. K. E. elnöke.

A magyarországi Kárpátgyesület (Központ) és a Magas-Tátra 1894-ben.

1. Egyesületi élet.

A legnyomósabb esemény, úgy a M. Kárpátgyesület, mint a Magas-Tátra életében gróf Bethlen Andrásnak a ministerségtől való visszalépése volt.

Mióta a M. Kárpátgyesület fenáll, találkoztak ugyan egyesek, kik odaadással működtek érdekében; de senki oly hatalmasan nem mozdította elő a K. E. ügyeit, mint gróf Bethlen András, a turistaság ezen lelkes barátja.

E tekintetben gróf Bethlen Andrást senki el nem éri.

Igaz ugyan, hogy ezen férfi ministeri minőségben oly hatalom felett rendelkezett, mi által sokat olyat keresztül vihetett, mit más egyszerű halandó el nem érhet. S habár mások is rendelkeztek ugyanily hatalommal, még sem tették meg azt, a mit Bethlen András gróf véghezvitt.

A M. K. E. lelkes, nemesszívű barátját tisztelte benne, ki a legnagyobb érdekekkel és előszeretettel támogatta az egyesületet mindenütt, a hol csak lehetséges volt.

Tátra-Lomnicz megalapítása az ő érdeme. E miatt némelyek által meg is támadtatott. Azok, kik önérdekeit vélték védeni, ellenfelei lehettek ugyan e kérdésben, de független elemek, kiket nem pénzbeli érdek köt a Magas-Tátrához, ezen nyaralótelep keletkezését nagy örömmel fogadták, mert ez által olyan új telep létesült a Tátrában, melynek hivatása e hegységben a modern, egészséges fejlődést megindítani.

Gróf Bethlen Andrásnak azon másik terve, hogy e nyaralótelep vasúttal köttessék össze, 1893. év végéig még nem létesült. Ennek okát a ministerségtől visszalépésében kereshetjük.

Ez irányban is ugyanazon ellenzék mutatkozott, mint Tátra-Lomnicznál, csak hogy ezen kérdésben is a független elemek, kik magasabb szempontot tartanak szem előtt, az ő pártján voltak.

Rövid idő alatt Bethlen A. gróf annyit tett a M.-Tátra érdekében, mint senki még előtte.

A M. K. E. ő benne látta érdekeinek leghatalmasabb előmozdítóját és ezért a legnagyobb köszönettel tartozik ő neki.

Visszalépése a ministerségtől az előrehaladást megbénította, melynek jelei sajnos, már is több irányban mutatkoztak.

1894-ben két választmányi ülés tartatott.¹

Az első, Lőcsén tartott *választmányi ülés* (2/V.) tárgyai voltak: a központ és osztályok számadásainak előterjesztése; az 1894. évi munkaprogramm megállapítása; indítvány a »Kozí Kamen« hegycsúcson kisebb menedékházat, valamint a »Lapis refugii«-ra gyalogútat építeni és ennek megvalósítására a földbirtokost, a szepesi püspököt felkérni.

¹ Az 2/V. választmányi ülés jegyzőkönyve: Z. B. 1894. No. 18. Sz. L. 19. sz.

A közgyűlés jegyzőkönyve: Z. B. No. 33., 34. Sz. L. 32. sz.

Elnöki jelentés: Sz. L. 33., 34. sz.

Az 16/XII. választmányi ülés jegyzőkönyve Sz. L. 51. sz. Jelentés erről Z. B. No. 52.

A közgyűlés (5/VIII. Tátrafüreden) tárgyai a számadások előterjesztése, az elkészült utakról (Csorba-tó, Pod-Bánszko és Tarajka) jelentés, a zöldtavi menedékházi előmunkálatok voltak; továbbá tanácskozás az ezredéves kiállítás ügyében; felirat a magas kormányhoz a Tátra és Tátranyaralók emelése érdekében; kérvény a Nagyszalóki-csúcson meteorologiai állomás felállítása iránt; gondoskodás nagyobb társaságok kirándulás alkalmával szállásról a Tátrában; Múzeumpépület kibővítése.

Az egyesületi tisztviselők újraválasztása a következő eredményvel: alelnök Fischer Miklós és Róth Márton; Niházy Frigyes titkár; Marcsek Andor pénztáros.

A titkár tiszteletbeli díja 200 frtra emeltetett fel.

A Késmárkon 16/XII. tartott választmányi ülés tárgyai voltak: a zöldtavi menedékház előmunkálatai; útépitésekről jelentés; a közös hadügyminiszter válasza a M. Tátra új topographikus felvétele tárgyában. Indítvány új vezető-és kocsibérszabályt kidolgozni.

A Magyarország és Ausztria között — Szepesvármegye és Gácsország határán — a Magas-Tátrában fenforgó határkérdés, illetve a Halastó és Tengerszem s az ezek körüli területek állami hovatartozása ügyében eredetileg az 1893. évre tervezett műszaki eljárás a múlt 1894. évben ejtetett meg.

Ezen műszaki eljárás czélja volt az ezen kérdésre vonatkozólag létező s mindkét résziről kölcsönösen bemutatandó okmányok, térképek, nemkülönbén a természetben feltalálható határjelek nyomán az országos határvonalnak azok szerinti menetét kikutatni, műszaki (térképezési) tekintetben megállapítani s a különböző okmányok és térképek szerinti határvonalakat egy átnézeti térképen szemléltetővé tenni.

Ezen feladat megoldásával magyar részről Antalfy Andor m. kir. főmérnök, osztrák részről pedig Skoda Adolf es. kir. mérnök volt megbízva. A két kiküldött múlt évi június hó 4-én Lőcsén találkozáván, a helyszíni eljárást — a határszéli birtokosok meghallgatása mellett is — behatóan megejtették s az erről szóló jegyzőkönyvet az említett hó 24-én zárták le Javorinán. A kiküldöttek által az illető kormánynak bemutatott jegyzőkönyvek s jelentések nyomán folynak ez ügyben a további tárgyalások. (Antalfy főmérnök szíves adatai.)

A határviszályt történelmileg leírta Münnich Sándor. (Z. B. 1894. No. 48.)

2. Közhasznu munkálatok.¹

a) Útépitések.

A Csorbai tótól Pod-Banszkomra vezető új út a lipthói Tátrában, melynek kiépítése 1893-ban kezdetett meg 135 kilometer hosszúságban; ez évben, 1894-ben véglegesen elkészült, még pedig a Csorbai tó és a Pavlova közötti részlet (5 kilometer). Igaz, hogy ezen egyenletes lejtésű út

¹ Az 1894. 2/V-ki választ. ülés jegyzőkönyve. (Z. B. Nr. 18. Sz. L. 18. sz.) Az 15/XII-ki választ. ülés jegyzőkönyve (Sz. L. 51. sz.) Jelentés ezen ülésről (Z. B. No. 52.) A közgyűlés jegyzőkönyve (Z. B. No. 33., 34. Sz. L. 32. sz.)

a turistának nem nyújtja azon természeti szépségeket, mint a régi magasabban épült út; de annak tulajdonképeni célja, hogy alapul szolgáljon egy későbbi időben építendő szekérútnak, melynek kiépítése által a Magas-Tátra déli lejtőjét körülövező turistaút itt folytatását találná és végét érné el e hegység nyugati oldalán, a Kriván alján.

Ezen célzt szem előtt tartva, úgy a magas kormány, mint Liptóvármegye közönségéhez — a két ottani földbirtokoshoz — kérvény intéztetett, hogy ezen gyalog- és lovagló-út, ha lehetséges — szekérúttá építtessék ki; azon időpontig pedig az elkészült gyalogút jókarban tartásáról gondoskodva legyen.

Mindkét oldalról, sajnos tagadó válasz érkezett; és Liptóvármegye közönsége a M. K. E. kérvényét »egyszer-smindenkorra« elutasította.¹

A Magas Tátra keleti részében, a *Bélai Mészavasok* környékén is serényen folyt a munka.

A »Wasserschlicht«-en át a Faix-tisztásra és a Vas-kapuhoz vezető út, melynek építése tavaly kezdetett meg, ez évben, 1894-ben befejeztetett (2445 m. hosszú és félméter széles). Hasonlóképp kiépült az út a »Nesselblösse« és a Drechlerhäuschenig. A rézaknák völgyében a Kopa-hágó környékén két méterre szélesbítettett az út, a mikor is sok sziklát keletett repezteni. Új javítások történtek a »Vörös agyag« táján és a »Weidau« nevű vidéken.

Egy új, a Weidauról a Zöldtóhoz vezetendő út traszizroztatott, és első részlete (100 m. hosszú, 2 m. széles) el is készült. Az itatóárok áthidaltatott.²

A »Tarajkára« vezető új kocsit szintén elkészült 1894-ben; valamint Alsó-Tátrafüredet a turista-úttal összekötő egy útrészlet.³

A *Felkai-völgyben* új ösvény épült a »Virágos kerttől«

¹ Az út összes költsége 2597 frtra rúg. Ezen összegből a M. K. E. 1893-ban 400 frtot; 1894-ben 900 frtot adott; Liptóvármegye közönsége pedig 479 frtot az ígért közmunkaerő beváltása fejében.

Az út több pénzbe került, mint előirányoztatott, mivel a Csorbai tó közelében előre nem látott nehéz talajviszonyokkal kellett megküzdeni.

² E munkálatok 1894-ben 648 frt 86 krra rugott. Ezen összeghez a M. K. E. 212 frttal hozzájárult; Sz.-Béla városa 246 frt 42 krral; a sajtkészítő-társaság pedig 50 frttal; a maradvány 139 frt 39 kr. jövő évben kerítendő be. Ez évben is az ügybuzgó Kaltstein A. vezette a munkát és az áldozatkész Sz.-Béla közönsége ismét annyit áldozott, mint egy község sem a Tátra alján.

³ Az első úthoz a M. K. E. elnöke gróf Migazzy Vilmos 1000 frtot és gróf Bethlen András földmivelésügyi minister 3000 frtot adott. A M. K. E. pénzzel nem járult hozzá ezen út építéséhez. Az utóbbi utat Alsó-Füred építette 500 frttal.

a gerlachfalvi próbáig; mi által a Gerlachfalvi-csúcs megmászása nagyon megkönnyebbitett.

Útjavítások történtek a Csorba-állomástól vezető gyalog úton, valamint a Felkai-völgyben a »Lengyel nyereg« alatt, hol néha sziklarepesztést kellett végezni.

Felemlítendő még szintén egy új sétaút építése Széplaktól Új-Tátrafüredig.

A turista-útnak kocsiuúttá való átalakítása által a szép sétaút nagy részben átváltozott. Ezen bajon legelőször Széplak tulajdonosa segített, midőn ez évben a turista-út közelében új sétautat épített, mint ezt már említettük is. Weszter Pál, ezen körüljáró és áldozatkész nyaralótulajdonos szép példával ment előre és reménylhető, hogy a többi tulajdonos is követni fogja őt, úgy, hogy a turista-út mentén fekvő nyaralókat idővel egy kényelmes sétaút is össze fogja kötni.

Függelékül megemlítendő, hogy a M. turistaegyesület Tátra-osztálya a Kis-tarpataki völgyben 1894-ben is folytatta az útépitést. Továbbá 942 m. 310 frt árán épült ki.¹

b) Menedékházak.

A M. K. E. sziléziai osztálya ez évben nagyobb menedékházat épített a *Felkai-tó déli partján* és az épület még az ősszel tető alá hozta. Ezen turistaház látogatottsága mindig élénk lesz, mivel a Tátrafüredtől a Nagyhalastóhoz vezető út mentén fekszik.²

A Bélai Mészhasasokban, a *Vaskapunál* egy sziklahasadék részben kitágíttatván, részben pedig falazás által kis menedékházzá alakíttatott át, hol eső ellen biztos menhelyet találhat a turista.³

Egy másik nagyobb menedékház építése a Zöldtó mellett tudvalevőleg elhatározott; ez irányban 1894-ben az előmunkálatok tétettek meg.

Szépen fogalmazott felhívásban a Tátra minden barátja felkérte, hogy adományok, vagy tízforintos, visszacsorsolandó részvények bevételével járuljon hozzá a felépítendő menedékház költségeinek előteremtéséhez.

1894-dik év végén 2700 frt gyűlt össze⁴ és felkére-

¹ Z. B. 1894. No. 32. K. P. No. 32. Sz. L. 32. sz.

² Lásd bővebben a sziléziai osztály jelentésében.

³ Került 40 frtba.

⁴ Aláírási felhívás (Z. B. 1894. No. 8.) A részvényesek nevei (K. P. 1894. No. 23.)

Adományként jött be 320 frt, részvényjegyekben 1700 frt Ó-Tátrafüredi hangverseny és Matlárházán tartott színelőadás 555 frtot hozott be; Barlangligeten 40 frt gyűlt össze.

Szerződés Késmárk városával (Sz. L. 1894. No. 46.)

tett a földmivelésügyi minister úr, hogy 3000 forintnyi kamatnélküli kölcsönnel szintén járuljon hozzá az építéshez.

Késmárk városával, mint az ottani tulajdonossal megkötött a szerződés, mely szerint a M. K. E. a Zöldtő mellett egy 1600 □-ölnyi területet örökbérben nyer tíz forint évi bérösszeg fizetése fejében. A város ingyen szolgáltatja a szükségeltető építőfa-anyagot, tíz éven át 4 öl törpefenyő-fát ad tüzelésre és szabad legelőt enged hat tehén és két ló számára. Azon esetben, ha tíz év lefolyása után magánvállalat építene a Zöldtőnél, a város kötelezi magát az egyesületi menedékházat átvenni.

A menedékházi terv kész és így már 1895-ben megkezdik az építést.

A kincstári erdőlak *Pod-Banszko* mellett, a Kriván alján, a M. K. E. szintén szükségesnek látta *menedékházat építeni*.

Igaz ugyan, hogy most is ellátásban részesülnek ott a turisták; de tekintetbe véve, hogy az egész liptói Tátrában sehol se nyaraló, se menedékház még nincsen; Pod-Banszko pedig központját képezi a Tátra e részébe irányuló kirándulásoknak, indokoltnak látszott e helyen nagyobb turistaházat felépíttetni, mely valószínűleg csiráját képezte volna egy későbbi nyaralótelepnek.

A M. K. E. ennél fogva a földmivelésügyi ministerhez azon kérelemmel fordult, hogy építsen az erdőkincstár saját területén nagyobb faházat. A kérelem pénzhiány miatt nem teljesített; Bethlen András gróf távozása már itt érezhető lett, mert hogy ha ő maradt volna még minister, bizonyára készséggel teljesítette volna az egyesületnek e közérdekű kívánságát.

Egyébként a turistaház felépítése Pod-Banszko mellett csak idő kérdése, mely ha most nem is, előbb-utóbb mégis sikerülni fog.

A mi a *Királyhegyen felállítandó menedékházat* illeti, — sajnos — a tárgyalások 1894-ben nem folytattak Koburg herczeg igazgatóságával; 1895-ben azonban várható, úgy, hogy reménylhető, miszerint itt is egy nagyobb menedékház építtetik, mi által a gyönyörű körkílátása miatt híres Királyhegy is látogatottabb lesz, mint mostanáig volt.

A Lucsivna-fürdő közelében fekvő *Kozi-Kamen* hegyen, honnét a legszebb kilátás nyílik a Magas-Tátra déli lejtőire, szintén óhajt a M. K. E. kisebb menedékházat építeni. Itt a szepesi püspök, Szmrecsányi Pál ó méltósága, a Tátra-

turistaság nagy barátja kérendő fel, hogy saját területén építse meg ezen menedékházat.

Megemlítjük még, hogy a *vezetők otthona* Ó-Tátrafüreden létrejött. A sziléziai osztály indítványozta, miszerint szereztessék a hegyivezetők számára oly lakóhely, hol szabad idejüket tölthessék és ilyképen ne legyenek rászorulva a korcsmára, mint egyedüli tartózkodási helyre. A központ kezébe vette az ügyet és Ó-Tátrafüred szobát rendezett be a vezetők számára, a hol is most könnyen feltalálhatólag otthon érezhetik magukat.

Közlekedési eszközök.

a) A Tátrakörút.

A Tátrakörúton 1894-ben is serényen folyt a munka, sőt ez évben egészen ki is épült ezen út.

Ezen út részben 6—8 méterre is kiszélesbítettett és tizenhárom új objektum építettett.

Kiadás 1894-ben 18,539 frt. A kavicsolás 1894-ben 2290 frtba került.

Az egész Tátrakörút 1891-től kezdve, a mely évben a vármegye átvette az utat 85,650 frtba került.

A Lomnicz helységtől Tátra-Lomniczra vezető út 18,000 frtba került.¹

b) Vasútak.

Tavalyi jelentésünkben említettük, hogy számos vasút építésének fogantatbavétele engedélyezett, ezen concessiók mellett azonban a vasútak ügye 1894-ben sem ment előre, mivel egynél sem léptek a megvalósítás terére.

A legtöbb nézeteltérés a Poprád völgyéből a Tátrába vezetendő vasút iránya miatt mutatkozott.

Bethlen András gróf, Tátra-Lomnicz megteremtője, ezen nyaralót kívánta vasúttal összekötni, mely vasút kevesebb költséggel lett volna előállítható és ki is épült volna, ha Bethlen gróf vissza nem lép a ministerségtől.

Ezen vasút ellenzői Felka, Nagy-Szalók és Tátrafüred birtokosai voltak, kik érdeküket ez által veszélyeztetve látták. Ők a három Tátrafüredet, a turistaforgalom mai gócpontját, akarták volna vasúttal összekötni, mely vasútnak azonban hátránya lett volna, hogy tetemes több költséggel állíthatott volna fel.

Gyűlés is tartatott ez ügyben és a szepességi lapok-

¹ A lőcsei államépítészeti hivatal szives közlései.

ban folyt a harc a két vasút barátjai között. A M. K. E. közgyűlése is memorandumban többek között a tátrafüredi vasút mellett nyilatkozott.

1894-ben ezen ügy még nem dőlt el.¹

3. Munkálatok a kulturális téren.

Első sorban a *Magas-Tátra reambulására* vonatkozó törekvések említendők meg.

A Magas-Tátra alapos ismerői előtt már sok év óta nem volt titok, hogy e hegység topographikus térképein a sziklás részek hiányosan lettek felvéve és így mindig fokozódott a kívánat, hogy a Magas-Tátráról egész pontos térkép készüljön.

A M. K. E. a talált hibák felsorolásával feliratilag fordult a közös hadügyminiszterhez azon kérelemmel, hogy rendelje el a Magas-Tátra újabb felmérését.

Az egyesület fáradozását csakugyan siker koronázta, a mennyiben a közös hadügyminister kedvezően válaszolt; és így reménylhető, hogy 1895. nyarán a bécsi katonai földrajzi intézet reambulálni fogja a Tátrát.²

Megemlítendő továbbá, hogy a Nagy-szalóki csúcson egy meteorologiai állomásnak felállítása feliratilag kérvényeztetett.

A kárpátgyesületi múzeumról adataink nincsenek, csak azt említhetjük, hogy tervben van az épület nagyobbodása.

A felkai-tátra-múzeum a dr. Scherfel-féle gyűjtemény által (202 madár és tíz emlős állat) kibővítettett.

A felkai házi iparvállalat 1894-ben 332 frt 90 krnyi bevételt mutat. 1723 frt 73 kr. értékű árú adatott el. Az ötszáz frtnyi évi államsegély pedig elvonatott.

A Tátrára vonatkozó tudományos munkák közül a következőket említjük fel:

Greschik Viktor: *Bryotheca és Lichenotheca*, mely munkának első kötete immár megjelent.

Dr. Rehmann A. »Eine Moraenenlandschaft in der Hohen Tátra und andere Gletscherspuren dieses Gebirges, (Mittheilungen der k. k. geographischen Gesellschaft in Wien. 1893.)

¹ Z. B. 1894. No. 25., 26., 38. Sz. L. 1894 26 38 sz. Memorandum (Sz. L. 39 sz.) és tartalma (K P. No. 40.)

Mi a memorandum tartalmát illeti, sok nézeteltérés volt. Az ügy szóba került a legközelebbi választmányi ülésen (16/XII. 894.) és elhatároztatott, hogy jövőben minden fontosabb tárgy elébb a választmány elé kerüljön, míg a közgyűlésen tárgyalatik.

² A Memorandum szövege (Z. B. 1894. No. 19. Sz. L. 8. sz.) Közgyűlés és választmányi ülés 16/XII. jegyzőkönyve.

A M. Turistaegyesület Közlönyének a »Turisták Lapjának« 5 első kötetében a következő czikkek jelentek meg.

1889. I.

Dr. Fanzler Buchala. Szepes-Remete.

Dr. Greisiger. A M.-Tátra fenyvesei.

Jász Géza. A Tengerszemcsúcs megmászása.

Kolbenbeyer K. Barlangliget.

Mihalik József. A deménfalvi völgy, a Gyömbér, a Csorbai tó.

Páter Kálmán. Kirándulás a Gerlachfalvi csúcsra.

Felka. Strauch Béla, nyári telep.

Kiss József. Kirándulás a jakubjáni havasra.

1890. II.

Felbinger Ubald. Kirándulásom a Lomniczi csúcsra.

Kolbenheyer Károly. Adalékok a M.-Tátra nomenklaturájához.

Kolbenheyer Károly. A M.-Tátra.

Mutnyánszky Jenő. A Tátracsúcs.

Parrow Anna. A (szepes-remetei) rablókő mondája.

Dr. Szontágh Miklós. A M.-Tátra télen.

Weber S. Kirándulás a Kereszthegyre.

Referatum: A Fehértó-csúcs megmászása.

1891. III.

Finger Ede. A szomolnoki völgy.

Kiss József. Lubló.

Mihalik József. A Kriván

Szelényi Oszkár. Tátraháza.

Weber Samu. Kirándulás a Dunajecz-völgyébe és Szawnicáa.

1892. IV.

Fletcher Margit. Fel a Lomniczi csúcsra esőben és ködben.

Dr. Jármay L. Az északi mellékes csúcs megmászása. (Ugyanaz Z. B. 1892. No. 48.)

Petrik Lajos. A Karbunkulus-torony első megmászása.

Petrik Lajos. A Fehértavi csúcs.

Szigriszt Lajos. Turista-kirándulás Csorbától Zakopanéig, Tengerszem-csúcson és Zawrathegyszoroson át.

Wundt Tivadar. Téli út a M.-Tátrában. Kirándulások a Csorbai tó környékén, a Lomniczi csúcs megmászása, a Jégvölgyi csúcs megmászása.

1893. V.

Petrik Lajos. A Nefzerka-völgy átjárói.

Petrik Lajos. A Csorbai csúcs.

Dénes Ferencz. Tátra-Lomnicz.

4. Nyaralók és idegenforgalom.

a) Nyaralók.¹

1894-ben a Tátrában a következő építkezések voltak:
A *Csorbai-tónál* teljesen kiépült a már tavaly meg-

¹ Öröndetes haladásnak tekinthető, hogy sok fáradozás után megyei fürdőszabályzat lépett életbe, mi által rendezettebb viszonyok keletkeztek. A szabályzat pontosan meghatározza a gyógy- és zenedíjak mirefordítását; körülrírja a fürdőbiztos hatáskörét, az idegenstatisztikát szabályozza stb.

Megyei fürdőszabályzat (Sz. I. 1894. 13 sz.)

kezdt Szentiványi-féle villa. *Széplakon* új, 28 szobás épület állított fel, a melyben a vendéglő is van. *Új-Tátra-fürdőn* három új villát, valamint új vendéglőt kezdtek építeni. *Alsó Tátrafürdőn* három új villa építése befejeztetett a »Szép kilátás« pedig négy lakószobával gyarapodott. *Matlárháza* bővült a »Tátra« nevű 26 szobás turista-házzal. *Barlangligeten* egy új magánvilla épült. Itt úgy a telepet, mint a barlangot villamos fényvel akarják megvilágítani és a költségekhez a volt földmivelésügyi miniszter úr gróf Bethlen András 3500 frttal járult hozzá.

Mint tavaly, ez idén is legtöbb történt *Tátra-Lomniczon*. Két új villa épült, valamint a modernül berendezett nagy sanatorium. A különféle termek — váró- és olvasóterem — a svéd gymnastikára berendezett szoba, sat. mind légfűtéssel ellátott fűdött folyosókkal vannak összekötve. A telep alapsöveztetett; és a telepet körülvevő új út készítettet.

b) A Tátra-telepek idegen forgalma 1894-ben.

(Hivatalos adatok szerint.)

T Á T R A - N Y A R A L Ó K	Állandó vendég			Tourista			Összesen
	belföldi	külföldi	összesen	belföldi	külföldi	összesen	
Csorbai-tó	532	335	867	3156	4212	7368	8235
Felső-Hági	—	—	—	—	—	—	—
Wester-Széplak	64	72	136	75	352	427	563
Tátrafüred	699	184	883	755	588	1343	2226
Uj-Tátrafüred	664	77	741	277	247	524	1265
Alsó-Tátrafüred	721	158	879	211	61	272	1151
Tátra-Lomnicz	103	44	147	386	165	551	698
Matlárháza	126	34	160	892	301	1193	1353
Barlangliget	849	162	1011	2140	1508	3648	4659
Lucsivna	387	17	404	—	—	—	404
Tátraháza	102	2	104	77	3	80	184
Wester-Park (Nagy-Szalók)	35	41	76	35	167	202	278
Felkai Turista-nyaraló	112	16	128	146	32	178	296
Husz-Park	82	6	88	1355	799	2154	2242
Virágos-Völgy	244	13	257	78	—	78	335
Összehasonlítás a múlt 1893. évvel	4720	1151	5871	9583	8435	1 018	23889
	4331	1285	5616	7777	7175	14852	20568

Kitünik a táblázatból, hogy az idegenforgalom a Tátrában 1894-ben 23,000 volt; háromezerrel több mint 1893-ban.

Az állandó vendégek közül egy harmada külföldi volt; a turisták közül pedig majdnem a fele nem magyar volt.

Az idegenforgalom tehát ismét nagyobbodott a Tátrában 1894-ben.

c) Barlangjaink látogatói.

Barlangjaink látogatottsága 1894-ben a következő volt:

Látogatók	Bélai csepkőbarlang a)		Dobsimai jégbarlang b)		Aggteleki barlang c)	
	1894.	1893.	1894.	1893.	1894.	1893.
Hazánkban	716 = 62%	630 = 62%	1948 = 68%	1683 = 70%	686 = 97%	492 = 97%
Austriából	128	150	526	456	7	8
Németországból	242 = 38%	175 = 38%	242 = 32%	200 = 30%	3 = 3%	4 = 3%
Többi külföldről	78 ¹⁾	56	86 ²⁾	46	8 ³⁾	1
Ismeretlen helyről	—	—	611 ⁴⁾	446	—	—
Összesen	1164	1011	3413	2971	704	505

a) Z. B. 1894. No. 45. b) Ruffny I. szivélyes közlése. c) Siegmeth K. szíves közlése és K. P. 1895. No. 6.

1 Varsó	36	2 Olaszország	54	3 Oroszország (Riga)	2	4 Az ismeretlen helyű látogatók a százalékszámításnál egyenletesen fel lettek osztva.
Pétervárad	10	Franciaország	15	Oláhország	2	
London	8	Észak-Amerika	6	New-York	3	
Brüsszel	5	Angolország	3	Japán	1	
Róma	3	Svájz	3			
New-York	2	Bulgária	3			
Páris	1	Norvégia	1			
		Hollandia	1			

A Bélai csepegőkőbarlang látogatottsága 1894-ben örvendetesen növekedett. Szándékban van véve a barlangnak villamos fénynyel leendő megvilágítása.

A dobsinai jégbarlang 1894-ben annyira látogatott volt, mint felfedezése óta még soha. Az új szálloda két nagy étteremmel bir (300 személyre) és 17 turista-szobája van. A telepen ezenkívül öt magánvilla is áll.

Az aggteleki barlang szintén erősebben volt látogatva mint 1893-ban. Az első idegen május 11-kén az utolsó szeptember 28-kán jött. Látogató volt májusban 42, júniusban 58, júliusban 239, augusztusban 290, szeptemberben 75. A látogatók nagyobb része, azaz $420 = 60\%$ a barlangot egész hosszában bejárta.

Bevétel e barlangnál 788 frt 62 kr., kiadás 562 frt 47 kr. volt.

Belföldi turistaegyesületek 1894-ben.

1. Siebenbürgischer Karpathenverein. (1880.)

Tagok száma: 1387. Bevétel 4486 frt. Kiadás: kezelési költség 322 frt 43 kr., évkönyv 1186 frt 29 kr., építkezések 1026 frt 93 kr., különféle 437 frt 34 kr. Múzeum-alap 4429 frt 19 kr. Csereviszony 60 egyesülettel.

A tíz osztály közül, csak öt osztálynak jelentését találjuk az évkönyvben.

A nagyszzebeni osztály (236 taggal) négy menedékházat, egy kilátót és két új útat építtetett.

A brassói osztály (316 taggal) megnyitotta a »Schuler«-házat.

A szász-régeni osztálynál (41 taggal) és a *Besztercze-Naszód-Rodna osztálynál* (93 taggal) az egyesületi élet sokkal csekélyebb volt, mint a két első életerős osztálynál. A bécsi osztály 155 taggal bir.

A legfontosabb esemény a nagy-szebeni osztály által »auf der Hohen Rinna« a Paltinis-hegy déli lejtőjén 1420 mnyi magasságban Nagy-Szebentől 5—6 órányira fekvő fürdőtelep életbeléptetése volt. A költség 30,000 frtra rúgott és ezen összeg nagy része már befolyt; adományok stb. által fedezve van. A fürdőhely három épületben 22 szobával bir.

A 8 ívnyi vastagságban megjelent évkönyv (XIV. évf. 1894.) tartalma:

a) Értekezések: Arz G. Hegyi kirándulás a rodnai havasokba. Dr. Lindner G. A rodnai hegységben. Berger A. Egy negoi kirándulás pünkösdkor. Mangesius H. Hóczipőn

a Zibius-hegységen keresztül. Schuller G. A fürdőhely »auf der Hohen Rinne«. Abraham F. Loboó-fürdő Károlyhuta mellett.

b) Egyesületi hírek. A tagok névjegyzéke.

Melléklet: négy gyönyörű Heliogravure az erdélyi hegységéből.

2. Bihari Kárpátgyesület. (1888.)

Semminemű adatot nem kaptunk kérésünk daczára.

3. Mecsek-Egyesület. (1891.) Pécssett.

Tagok száma 623. Számadás az évi jelentésben közölve nincs.

Az évi jelentésből látjuk, hogy az érdeklődés a Mecsek-egyesület iránt növekvőben van. Épült egy kilátó és több új út. A kirándulásoknál a részvét nagyobbodik. A könyvtár és fényképek gyűjteménye gyarapodott. Turista-kalauz és turista-térkép kiadása terveztetik. (A kalauz 1894-ben meg is jelent.)

4. Erdélyrészi Kárpátgyesület (1891.)

Tagok száma 3000. (1891 : 600, 1892 : 1600.) Bevétel 6000 frt. Az osztályok száma tizenegy, azok közül három 1891-ben alakult meg, t. i. Szilágy, Budapest, Brassó. A Detonatán és a Tordai hasadék mellett menedékházak, valamint a Hója-hegyen Kolozsvár mellett egy kilátó építettett. Több kirándulás is tétetett. A katonai földrajzi térképek revízióját — a helynevek helyesebb írása tekintetében — megkezdték. Turista-múzeum alapja vetetett meg, könyvtár állítottott össze, továbbá fürdői statisztikával foglalkoztak.

Az egyesület tudvalevőleg a Besztercze mellett fekvő Radna-Borbereki fürdőt bérbe vette és 12,000 frtot befektetett. Bevétel 1892-ben 250 frt, 1893-ban 500 frt.

Egyesületi közlöny a havonként és rendszeren megjelenő és jól szerkesztett »Erdély« (27 ívnyi 1893-ban.)

5. Magyar turistaegyesület (1891.)

Budapesti osztály 972 tag, bevétel 3451 frt, kiadás 2744 frt. Harminczöt kirándulás történt (1893-ban) és hét téli felolvasás tartatott.

Szittnya-osztály 130 rendes, 28 pártoló tag; bevétel 420 frt. Két kirándulás történt; utak javítottak.

Máttra-osztály 414 tag. A Benei nyaraló »Mátrafüred« nevet vett fel. Utak építetttek. Vendégek száma száz

volt. Tervbe vétetett Mátrafüredet Gyöngyös városával vasútilag összekötni. A Gyöngyös-Parádi úton serényen folyt a munka. A Mátramúzeum gyűjteményei szaporodtak.

Vasmegyei osztály, bevétel 368 frt, kiadás 276 frt. A főszűly az idegenforgalom emelésére fordított, mi már most is szép eredményt mutat.

A többi osztály vagy jelentéktelen, vagy épen semmi évi jelentést nem közölt.

Az egyesület közlönye a jól szerkesztett »Turisták Lapja« 1893. kötet V. (13 ívnyi vastag.)

6. Délmagyarországi Kárpát Egyesület. (1892.)

A Délmagyarországi Kárpát Egyesület tudvalevőleg Temesvárott 1892-ben alapított és pedig mint önálló egyesület, nem pedig mint a M. Turistaegyesület alosztálya, a mint azt néhányan kívánták. Az egyesület feladataul tűzte ki: Krassó-Szörény és Temesvármegyék kultiválását.

A tagok száma e második évben 309 rendes s 21 alapító tagra emelkedett. Évi járulék 4 frt.

Oravicza s Orsova osztályok Stajerlak osztályával szaporodtak.

A *versecki* várromot kijavították; Oraviczán két pavillont építettek; az Imre-barlangot a Herkulesz-fürdőben járhatóvá tették s ösvényt is építettek oda. Utakat jeleztek stb.

Egyesületi könyvtárt is alapítottak.

A legnagyobb ténykedése azonban volt egy *kalauz* kiadása, mely »Fremdenführer des Südung. K. Vereines« czim alatt legközelebb német nyelven is fog megjelenni.

Ezen fiatal egyesület valóban dicséretet érdemel.

7. Modori turistaegyesület 1892.

A M. T. E. feladatát — Modor környékét turistaság tekintetében művelni és a társas életet előmozdítani — sikerrel teljesíti. A városi 5000 hektárnyi erdőben 9 km. hosszú sétaút lett építve, valamint a Kogl nevű hegyen 570 m. magas kilátó. Nyáron kirándulások rendezettek; télen pedig jégpálya nyitattott meg. Jelenleg Modor és vidékének monographiája van készülóban.

A derék, iparkodó fiatal egyesület 180 taggal bir, (kezdetben 130) bevétel 210 frt.

I. A M. K. E. alapítványainak kimutatása 1894. december 31-én.

1. Alapító tőke:

Kárpáti múzeum tartozása	frt	3000—	
Volt Tátraosztály	"	3000—	
Keleti Kárpátok osztályának tartozása	"	1000—	
Szepesi hitelbank Lőcsén 7201. sz. betétkönyv			
1894. évi január 1-én	frt	280-06	
1894. évi kamatok	"	11-30	
1894. évi december 31-én	"		291-36
Szepesi hitelbank Lőcsén 7992. sz. betétkönyve			
1894. január 1-én	frt	49-39	
Betét a kalauztőkébe	"	25—	
1894. évi kamatok	"	1-98	
1894. évi december 31-én	"		76-37
Szepesiglói hitelintézet 6720. sz. betétkönyve			
1894. évi január 1-én	frt	1038-71	
Alapítványok és alapítótőke kamatai	"	210—	
1894. évi kamatok	"	40-09	
1894. évi december 31-én	"		1288-80
			<u>frt 8656-53</u>

2. Ordódy K. István alapítványa:

Szepesi hitelbank Lőcsén 7305. sz. betétkönyve			
1894. évi január 1-én.	frt	172-36	
1894. évi kamatok fele	"	3-43	
1894. évi december 31-én	frt		175-79
			<u>Összesen frt 8832-32</u>

Marcsek Andor,
pénztáros.

Megvizsgáltatott és helyesnek találtatott.

Lőcsén, 1895. évi április hó 10-én.

Kermeszky Mór,
számvizsg. bizotts. tag.

Topscher György,
számvizsg. bizotts. tag.

A M. K. E. bevételei- és az 1894-ik

BEVÉTEL.

	frt	kr.	frt	kr.
I. Tagsági díjak:				
1. Központi tagsági díjak:				
2 tag után 1892-re	4	—		
25 " " 1893-ra	51	82		
1396 " " 1894-re	2808	65		
9 " " 1895-re	17	65		
1 " " 1896-ra	2	—		
1 " " 1897-re	2	—		
1 " " 1898-ra	2	—		
2. Osztályok 4 ^o /-os járulécai:				
Egri-Bükk osztály 72 tag után 1893-ra . .	57	60		
Volt Mátra osztály hátraléka	18	40		
Gölniczvölgyi osztály 35 tag után 1894-re	28	—		
Iglói " " 76 " " " "	68	80		
Kel. Kárpáti " 310 " " " "	248	—	3300	92
II. Kamatok:				
1. Alapító tőke kamatja	180	—		
2. Ingó " " " " " "	6	70		
3. Zöldtavi menedékház tőkéjének kamatja .	45	74	232	44
III. Kiadványok és hirdetések:				
1. Kiadványok eladása	115	33		
2. Jelvények eladása	25	95		
3. Hirdetések	120	—	261	28
VI. Különféle bevételek:				
1. Alapító tagsági díj	30	—		
2. Adomány	5	—		
3. Bálók jövedelme	49	—		
4. Hátas lovak bárczái után	51	—		
5. Tátrafüredi térkép felvételére	25	—		
6. Építésre	3621	84		
7. Zöldtavi menedékházra	2609	30		
8. Tarajkai kilátó toronyra	30	—	6421	14
Pénztári maradék 1893-ból			428	63
Összes bevétel 1894-ben			10644	41

Lőcsén, 1895. április hó 10-én.

Kermeszky Mór,
bizotts. tag.

Megvizsgáltatott és

Kompanyik Coelestin,
bizotts. tag.

kiadásainak kimutatása.

é v b e n .

KIADÁS.

	frt	kr.	frt	kr.
I. Kezelési költségek :				
1. Tiszteletdíjak	400	—		
2. Irodai költség :				
a) Iroda lakbére, fütése stb	166	29		
b) Irnokok	61	—		
c) Nyomtatványok	169	27		
d) Okmány- és levélbélyegek	81	—		
e) Sürgönyök és szállítás	69	65		
3. Utazási költségek	168	70		
4. Tagsági díjak beszédése	18	35	1134	26
II. Kulturális kiadások :				
1. Évkönyv :				
a) Számla 1893-ból	346	23		
b) Műmellékletek	220	—		
c) Szerkesztői és szerzői tiszteletdíj	107	—		
d) Évkönyv szétküldése	140	40		
2. Könyvtár	100	—		
3. Képek, fényképek	131	38		
4. Millenáris kiállításra	121	50		
5. Domborművi térkép befestése	48	—		
6. Tátrafüredek környékének felmérése	90	28	1304	71
III. Praktikus kiadások :				
1. Menedékházak javítása és biztosítása	38	26		
2. Útépités :				
a) Új utak építése	4545	38		
b) Régi utak javítása	86	70	4632	08
3. Útjelzés	35	66	4706	—
IV. Különféle kiadások :				
1. Osztálysegély	100	—		
2. Kalauztóke gyarapítására	25	—		
3. Képviselőség Tátrafüreden	97	38		
4. Kamatok és alapítványok elhelyezése	210	—		
5. Tartozások visszafizetése	250	—	682	38
Összes kiadás 1894-ben			7827	35
Pénztári maradék egyenlegül*			2817	06*
			10644	41

helyesnek találtatott.

Marcsek Andor,
pénztáros.

Topscher György,
bizotts. tag.

* Fenti pénztári maradéokban benfoglaltatik :

a) Zöldtavi menedékházra befolyt	frt 2710	42
b) Tarajkai kilátó toronyra	"	30—
c) Tulajdonképeni pénztári maradék	"	76
Összeg	frt 2817	06

A M. K. E. előirányzata az 1895. évre.

Bevételek :

I. Tagsági díjak :

20 központi tag után 1894-re	frt 40.—
1500 » » » 1895-re	» 3000.—
Liptói osztály hátraléka 1892., 1893., 1894-re »	120.—
Aldunai oszt. hátraléka 1893., 1894-re . . . »	100.—
Zólyommegyei oszt. hátraléka 1894-re . . . »	67.—
Egri Bükk osztály hátraléka 1894-re . . . »	58.—
Keleti Kárpátok osztálya 1895-re »	250.—
Sziléziai osztály 1895-re »	300.—
Zólyommegyei osztály 1895-re »	67.—
Iglói » » » »	62.—
Gölniczvölgyi » » » »	28.—
Aldunai » » » »	50.—
Egri Bükk » » » »	58.—
Liptói » » » »	40.—

II. Kamatok » 180.—

III. Kiadványok és hirdetések :

Kiadványok eladása »	80.—
Jelvények »	25.—
Tagokmányok »	5.—
Hirdetések »	120.—

IV. Különféle bevételek :

Zöldtavi menedékházra részjegyekben . . . »	300.—
Tátratelek részéről, hangversenyek után »	600.—
Pénztári maradék 1894-ből »	2817.—
Domborművü térképre a muzeumtól . . . »	50.—

Összes bevétel . frt 8417.—

Kiadások :

I. Kezelési költségek :

Tiszteletdíjak frt	500.—
Iroda lakbére, fütése stb. »	180.—
Irnokok »	60.—
Nyomtatványok »	160.—

Átvitel . frt 900.—

	Áthozat	frt	900.—
Okmány- és levélbélyeg »			100.—
Sürgönyök, szállítások »			70.—
Utazási költségek »			120.—
Tagsági díjak beszédese »			20.—

II. Kulturális kiadások:

Évkönyv számla 1894-ből »		1430.—
« « 1895-ből »		800.—
Műmelléletek »		450.—
Szerkesztő- és szerződíjak »		120.—
Évkönyv expedálása »		120.—
Könyvtár »		50.—
Domborművü térképek »		220.—

III. Praktikus kiadások:

Menedékház- és útépitésre »		3350.—
---------------------------------------	--	--------

IV. Különféle kiadások:

Képviselőség Tátrafüreden »		100.—
Kamatok elhelyezése »		180.—
Tartozás törlesztése »		300.—

Összes kiadás frt 8330.—

II. A Muzem zárszámadása az 1894. évben.**Bevételek:**

Pénztármaradvány 1893-ról frt	556.39
Adományok után »	218.—
Poprád-felkai takarékpénztár »	50.—
Tagsági díjak »	40.—
Eladott képek után »	24.30
Kamatok »	100.—
Tőkesített kamatok »	7.59
Összesen frt	996.28

Kiadások:

Domborművü térképre frt	200.—
Muzeumi tárgyakra »	28.05
Butorok »	38.08
Szerszámok »	13.40
Átvitel frt	279.53

	Áthozat . frt	279'53
Bér	»	8'—
Szolga díja	»	35'—
Kövezés	»	104'—
Márványtábla	»	10'—
Fák, bokrok	»	67'14
Nyomatványok	»	22'50
Kavicsbordás	»	21'40
Asztalos-munkák	»	29'55
Parkfenntartás	»	54'48
Léczek, oszlopok	»	14'96
Munkásbér	»	10'20
Naphtalin	»	12'85
Adó	»	3'80
Képek után provisio	»	9'70
Postabélyeg	»	9'01
Különfélék	»	53'83
	Összesen . frt	745'95
	Pénztári maradvány . »	250'33
		frt 996'28

Poprád, 1894. december hó 31-én.

Peschko Frigyes,
pénztárnok.

Jelen számadásokat a mellékletekkel együtt alaposan megvizsgáltuk s helyesnek találtuk.

Poprád, 1895. április hó 6-án.

Danhauser Rezső,
muzeumi őr.

Christmann,
számvizsg. biz. tag.

Wünschendorfer Károly,
elnök

Chodász János,
könyvtárnok.

A M. K. E. Muzeumának előirányzata az 1895. évre.

A) Bevételek :

1. 1894. évi pénzkészlet	frt	250'33
2. M. adományok	»	150'—
3. Poprád-felkai takarékpénztár adománya	»	25'—
4. A muzeumi tagdíj	»	40'—
	Átvitel . frt	465'33

Számvizsgálók: Kermeszky Mór, ügyvéd, Lőcse.
 Kompanyik Coelestin, apát-
 plebános Lőcse.
 Topscher György, egyház-fel-
 ügyelő, Igló.

VI. Választmányi tagok.

A központi választmány tagjai: Arányi Antal, Igló; Bartsch Gusztáv, Hadusfalva; Beck Ede, Késmárk; Bexheft Mór, Budapest; dr. Csáky Károly, Podolin; Czibur Bertalan, Nagy-Mihály; dr. Chyzér Kornél, Budapest; gróf Csáky Gyula, Lőcse; Dénes Ferencz, Lőcse; Danhauser Rezső, Poprád; Förster Gyula, Szepes-Szombat; Geyer G. Gyula, Igló; dr. Greisiger Mihály, Szepes-Béla; Genersich Tivadar, Késmárk; Horn Valér, Késmárk; Hoepfner Gusztáv, Lőcse, Ivánka Imre, Budapest; dr. Jármay László, Tátrafüred; Kertscher Sándor, Késmárk; Kulmann János, Poprád; Kaltstein Ágost, Szepes-Béla; Kéler Pál, Késmárk; Kürthy Lajos, Liptó-Szent-Miklós; Koromzay György; Szepes-Béla; dr. Lox Sándor, Lőcse; Löwy Mór, Igló; Majunke Gedeon, Szepes-Szombat; Máriássy Ferencz, Márkusfalva; dr. Münnich Aurél, Budapest; Münster Tódor, Kassa; Novelly Sándor, Kassa; Oltványi Pál, Szeged; dr. Posewitz Tivadar, Budapest; Putsch Tóbiás, Igló; Páter Kálmán, Lőcse; dr. Raisz Gedeon, Nagy-Mihály; Scherfel V. Aurél, † Felka; Szentiványi József, Szent-Iván; dr. Szontagh Miklós, Uj-Tátrafüred; dr. Szontagh Ábrahám, Budapest; Szőnyey Kálmán, Lőcse; Terray István, Likér; dr. Vécsey Tamás, Budapest; Weszter Pál, Nagy-Szalók; Weber Rudolf, Budapest; Weber Samu, Szepes-Béla; Wagner N., Boroszló; Ulbrich Ede, Budapest; Zoffcsak József, Budapest; Zimann János, Igló. — Póttagok: Hensch Ede, Szepes-Szombat; Gabos Gyula, Tátrafüred; Jeszenák Ráfael, Losoncz; Joob Marczel, Plathy Mihály, Kubinyi Bertalan, id. Szentiványi Károly, Liptó-Szent-Miklós; Topperczer Ödön, Szepes-Váralja.

VII. Az egyesületi muzeum bizottsága.

Elnök: Wünschendorfer Károly, Poprád.
 Őr: Danhauser Rezső, Poprád.
 Pénztáros: Chodász J. tanító, Poprád.

- Szakvezetők: a) az állattani részben: dr. Greisiger Mihály, Béla és Husz János, Felka;
 b) a növénytaniban: Gruber Károly, Csütörtökhely és Weber Samu, Béla,
 c) az ásványtaniban: Roth Márton, Igló.

Rendes tagok: Emericzy Ödön, Felka, Folgens Kornél, Igló, Geyer Gyula, Igló, dr. Hankó Arthur, Poprád, Kulmann János, Poprád, Kövi Imre, Igló, dr. Posewitz Tivadar, Budapest, Roth Mihály, Poprád, Siegmeth Károly, Debreczen, Trompler János, Igló és az osztályok képviselői.

VIII. A M. K. E. képviselői.

- Arad*: Szontagh Géza, kereskedő.
Baja: Kálmán Kolos, főgymn. tanár.
Breznóbánya: Fáykiss Nándor, gyógyszerész.
Budapest: Ulbrich Ede, tőzsdei jogügyi titkár.
Debreczen: Dr. Márk Endre, ügyvéd.
Dobsina: Klein Samu, tanár.
Eperjes: Szutórisz Frigyes, tanár.
Felka: Scherffel V. Aurél, † gyógyszerész.
Füme: Bányavölgyi Schlemmer Károly, irodaigazgató.
Győr: Börzsönyi Arnold, főgymn. tanár.
Hunfalv: Gretzmacher Gyula, körjegyző.
Jolsva: Dr. Hensch Géza, városi főorvos.
Kecskemét: Hanusz István, reálistk. igazgató.
Késmárk: Horn Valér, fürdőigazgató és Kertscher Sándor, igazgató-tanító.
Kolozsvár: Dr. Genersich Antal, egyet. tanár.
Krompach: Kovácsy Sándor, vár. jegyző.
Liptó-Ujvár: Jáhn Nándor, építész.
Losonc: Jeszenák Ráfael, főgymn. tanár.
Lőcse: Dénes Ferencz, főgymn. tanár.
Magyar-Óvár: Dr. Kossutány Tamás, akad. tanár.
Matheócz: Höntz Adolf, ev. lelkész.
Nagy-Szeben: Kolbenheyer Károly, tanár.
Nagy-Várad: Makróczy Ferencz, főgymn. tanár.
Nyíregyháza: Kubassy Gusztáv, ékszerész.
Pécs: Dr. Reeh Dezső, ügyvéd.
Pohorella: Emericzy Jenő, vasgyári igazgató.
Podolin: Dr. Csáky Károly, orvos.
Poprád: Wünschendorfer Károly, ev. lelkész.

- Pozsony*: Stromszky Emil, nyomdatulajdonos.
Rimaszombat: Dr. Szabó Károly, városi orvos.
Rózsahegy: Griell Gyula, ügyvéd.
Salgó-Tarján: Barella Henrik, kereskedő.
Sopron: Fehér Samu, főgymn. tanár.
Szeged: Kalmár István, ügyvéd.
Szegszárd: Tóth Ödön, ügyvéd.
Székesfehérvár: Pete Dani, tkptári pénztáros.
Szent-Lőrincz (Baranya): Dr. Rameshofer Sándor, orvos.
Szepes-Béla: Weber Samu, ev. lelkész.
Szepes-Olaszi: Majunke Géza.
Szepes-Szombat: Hensch Ede, kereskedő.
Szepes-Váralja: Topperczer Ödön, ügyvéd.
Wien: Delhaes István, festőművész.

IX. Alapító tagok.

1893.

237. Szmrecsányi Pál, szepesi püspök Szepeshely 100 frt

1894.

238. Gr. Erdődy Imre, Galgócz 30 frt

X. Az osztályok 1894-re vonatkozó jelentései.

1. Aldunai osztály.

Ezen osztály nem küldte be sem jelentését, sem zár-
számadását.

2. Egri-Bükk osztály.

Ezen osztály nem küldte be sem jelentését, sem zár-
számadását.

3. Gölniczvölgyi osztály.

Ezen osztály 38 tag után beküldött 28 frtot.
Egyébb jelentést működéséről nem küldött be.

4. Iglói osztály.

1. Évi jelentés.

Elnök: *Róth Márton*, tanár.

Jegyző: *Széll Ödön*, bankkönyvelő.

Pénztáros: *Benigny Gyula*, bankpénztárnok.

Tagok száma: 76.

Az osztály 1894-ik évi tevékenységéről következőket
jelenthetjük:

1. *Utépítések: a) Iglófüred-Leithaus; b) Márkusforrás-
főszbánya; c) Márkusforrás-Bolondkő; d) Nagy-Rittenberg,
e) Kis-Rittenberg; f) Bolondkő-Kilátás; g) Kapahámor-
Iglófüred; h) új ösvény és átjáró a haltanyészdénél.*

Az új ösvények hossza 2861 m.

Ezenkívül a meglevő gyalogutak tisztítottak, a
Szontagh-féle méhes és a főszgyár közötti ösvény ismét
helyreállított s a földbe vert czölöpök által a legelőmarha
ellen biztosított.

2. *Útjelzések: számos kiegészítésem és pótláson kívül
ujrajeleztetett: a) Kis-Knolla-Knolli hágó-Tiroler Grund
(veres); b) Knolli hágó-Murány (sárga); Leuthaus-Király-
forrás (fehér); d) Dörfinchen-Medvefej (fehér).*

Ezen jelzések hossza 12 km.

Az összes útjelzések 109 kmt tesznek.

Az 1894. január 28-án tartott s jól látogatott évi
gyűlés alkalmával Róth tanár *előadást* tartott »a M.-Tátra
hajdani jégárjai« czime alatt. Egyuttal *ki volt állítva: a*

Tátrának Posewitz Gyula úr által készített domborművü térképe, azután ezen hegységnek fényképei, heliogravurjei, kőzetei és ásványai, brecsiái és jégghordta törmelékei s végre az Alpoknak Leykammál megjelent színnyomatu képei.

A katonai földrajzi intézetnél az elnök részéről be- küldött helyreigazítások nyomán vidékünk *új különtérképe* jelent meg s ez Posewitz Tivadar úr költségén nagyobb mértékben lefotografáltatván, képezi az *új útjelző-térkép* alapját.

Róth tanár »Igló és környéke« czime alatt rövidre foglalt *kalauzt* irt.

Végre ismét azon megszorító tényről kell megemlékeznünk, mely szerint tevékenységünket az elmúlt évben is a *vad pusztitási düh* sok tekintetben gátolta. Nyilatkozott pedig ez az útjelzések levakarása és fejszével való levágásában, a létrákkal magasan alkalmazott útjelzők leszakításában és a gyalogösvények szekérutaknak való felhasználásában. A legnagyobb kárt azonban okozta nekünk a schulerlochi padok és befoglalt forrás, valamint az Ördögfej alatti »Ákosforrás« szétrombolása. Az előbbieket az osztály, utóbbit *Flütsch István* úr állította helyre, kinek ezzel hálás köszönetünket fejezzük ki.

Hálával tartozunk *Schmidt József* úrnak is, ki már számos even át a szükséges nyomtatványokat ingyen bocsátja rendelkezésünkre.

Végre pedig azon szomorú tényről kell megemlékeznünk, hogy *Payer Jenő* és *Jantner Bernát* urakban két kiváló régi tagot veszítettünk, az első százakra menő útjelzőket készített, az utóbbi osztályunk hosszú évek során számvizsgálója volt.

Kelt Iglón, 1894. december 22-én.

Szell Ödön,
jegyző.

Róth Márton,
elnök.

2. Az osztály zárszámadása az 1894. évről.

Bevétel:

Készpénz áthozat 1893. évről	frt	571
Tagsági díjak	»	193'50
Adományok	»	22'43
Központ segélyezése	»	100'—
Váltó-kölcsön	»	40'—
Kamat	»	—'08

Összesen . frt 361'72

Kiadás:

Központnak 76 rendes tag után 40 ⁰ / ₁₀₀	frt	60'80
Váltó-kölcsön törlesztése	»	90'—
Váltó-kamat	»	2'15
Jelző-táblák	»	30'20
Gyalogösvények építése és javítása	»	128'53
Tűzbiztosítási díjak	»	5'34
Szolgadíjazás	»	5'—
Különfélék	»	32'79
Készpénz átvitel az 1895. évre	»	6'91
Összesen	frt	361'72

3. Előirányzat az 1895-ik évre.**Bevétel:**

Készpénz	frt	6'91
Tagsági díjak	»	193'50
Összesen	frt	200'41

Kiadás:

Váltó-törlesztés	frt	40'—
Tűzbiztosítási díjak	»	5'34
Központ	»	60'80
Különféle	»	9'27
Gyalogösvények	»	85'—
Összesen	frt	200'41

Igló, 1895. január 30-án.

Róth Márton,
elnök.Benigny Gyula,
penztáros.**5. Keleti Kárpátok osztálya.****Évi jelentés.**

Az elmúlt évben folytatva lettek az Aggteleki-barlang útépítkezései. A »Hoverla« menedékházhoz szükséges fa előkészítettett úgy, hogy ezen menedékház a nyár folyamán okvetlenül elkészül és a turistáknak rendelkezésre fog állani.

A M.-Szigettől Kőrösmezőn át Stanislaura menő, a Tisza felső völgyén áthaladó vasutvonal megnyitásával a turistaságnak egy tágas és úgyszólván új tere nyílt meg; a Tisza-források felkeresése, a »Hoverla«, »Pop-Iván«, »Blisznicza« és más hegyek megmászása lényegesen megkönnyítettett.

A Keleti Kárpátok osztálya mindent el fog követni, hogy a turista-áramot az Aggteleki barlangon kívül, a tulajdonképeni Keleti Kárpátok, első sorban pedig Máramáros felé irányítsa. Különösen terveztetik, hogy az ez évi közgyűlés Kőrösmezőn fog megtartatni és azzal nagyobb kirándulások lesznek összekötve a Tisza-forrásokhoz, a »Hoverlára« stb.

A tisztelt tag urakat már mostan minél számosabb látogatásra meghíva, azon fenntartással, hogy a részletes programot annak idején megküldendjük.

Ujonnán belépett tagok: Seefehlner Egon, Budapest; Boczán Elemér, Debreczen; dr. Tihanyi Sámuel, Debreczen; Veinel János, Debreczen; Kubik Gyula, Kőrösmező; Bittner Pál, N.-Mihály; Raszlaviczi Ede, N.-Mihály; dr. Widder Márk, N.-Mihály; Szepesi Soltz Gyula, M.-Sziget; dr. Bantlin G., Perecsény; Elvert Miksa, Perecsény; Hochstätter Henrik, Perecsény; Kovács Adolf, Ungvár; Langer Bódog, Ungvár és Jaschke Lipót, Vinna.

Siegmeth Károly,
ügyvivő alelnök.

1894-ki zárszámadás.

Bevétel:

Áthozat 1893-ról	frt	613'20
Baksay D. úrnál elszámolásra	»	9'09
Tagsági díjak	»	795'80
Kamat	»	16'89
Az Aggteleki barlang 1894-ki jövedelme	»	226'18
Összesen	frt	1661'16

Kiadás:

Tűzkár elleni biztosítás	frt	14'82
Aggteleki barlang, javítások	»	250'—
Tagsági díjak beszédése, posta, táviratok stb.	»	112'—
Nyomdaköltségek	»	31'—
Divald Károly számlája	»	16'70
A Szadellői völgy őrének	»	15'—
Tagilletmény a központnak	»	262'50
Kamat a központnak	»	45'—
Egyenleg készpénzben	»	905'05
Baksay D. úrnál	»	9'09
Összesen	frt	1661'16

Kassa, 1895. február 15.

Mildner Ferencz,
pénztáros.

Siegmeth Károly,
alelnök.

Az 1895-ik évi előirányzat.

Bevétel:

Mult évi áthozat	frt	914 ¹⁴
Tagsági díjak (350 à 2 frt 30 kr.)	»	805 [—]
Aggteleki barlang jövedelme	»	150 [—]
Összesen	frt	1869 ¹⁴

Kiadás:

Hoverlai menedékház	frt	500 [—]
Aggteleki barlang, építkezésre	»	300 [—]
Biztosítási díj	»	20 [—]
Tagsági díjak beszédése, posta, táviratok stb.	»	115 [—]
Nyomtatványok	»	40 [—]
A szádellői völgy őrének	»	15 [—]
Szádellői völgy, hidakra	»	20 [—]
A huszti kilátás javítására	»	50 [—]
Tagilletmény a központnak	»	280 [—]
Kamat 1000 frt után	»	45 [—]
Térképek, fényképek, hirdetések állomásokon és kaszinókban	»	100 [—]
Kiállítási czélokra	»	200 [—]
Irnok-díjak	»	100 [—]
Előre nem látott kiadások	»	84 ¹⁴
Összesen	frt	1869 ¹⁴

Debreczen, 1895. február 20-án.

Siegmeth Károly.

6. Liptómezei osztály.

Tisztviselők.

Elnök: *Kubinyi Gyula* cs. és kir. kamarás, földbirtokos.

Alelnök: *Palugyai Gyula* megyei főjegyző.

Titkár és pénztáros: *Istvánffy Gyula* tanár.

Választmányi tagok.

Gömöri Szentiványi József földbirtokos,
 Rakovszky István cs. és kir. kamarás,
 Kiszely Árpád, kir. tanácsos, tanfelügyelő,
 Eördögh Alajos közs. jegyző,
 Platthy Gyula földbirtokos,
 Kossányi Géza szolgabíró,
 Joób Marczel fősolgabíró,
 Dr. Mikó Gyula megyei főorvos,

Vitalis Antal földbirtokos,
 Szmrecsányi Arisztid földbirtokos,
 Andaházy Géza alispán,
 Szentiványi Márton árvaszéki elnök,
 Vitális Péter megyei ügyész.

Évi jelentés

a M. O. K. E. lipthói osztályának 1894 évi működéséről.

Mélyen tisztelt közgyűlés!

A M. O. K. E. lipthói osztályának 1894. évi működéséről van szerencsénk a következőkben megteni jelentésünket:

A mit már többször volt alkalmunk a m. t. közgyűlés előtt hangoztatni, a tagok egy jó részének közönyösségéből származó, nem épen kedvező pénzügyi viszonyok adják meg ma is évi jelentésünknek alaphangját.

Tulajdonképeni turisztikai működést osztályunk ez évben egyáltalán nem fejtett ki, hanem főtörekvését oda-irányította, hogy a vállaira nehezedett teher lehetőleg megkönnyítse s így az osztályt kedvezőbb viszonyok közé juttassa. Első sorban is a hátralékos tagdíjak behajtására kellett gondolnunk, mert a központi pénztár a tagdíjak után esedékessé vált 40⁰/₀-os összegnek a beküldését sürgette, mely az 1892. és 93. évi tagdíjak után 100 frtra szaporodott. E végből 1894. június hó 12-re a választmányi ülést egybehívtuk s annak határozatából kifolyólag a titkár zárt levélben valamennyi hátralékos felkérte az esedékes tagsági díj befizetésére s e megkeresésnek eredménye az lett, hogy tagdíjakban 106 frt folyt be a pénztárba. Legtöbben azonban, a kik már évek óta tartoznak tagsági díjjal, a titkár felszólító sorait figyelmen kívül hagyták. Ezekkel szemben alapszabályaink 5. §-ának 2. pontját annyival is inkább kívánatosnak véljük alkalmazni, mert ha az egyesület iránt ily közönyösséget tanúsító tagok továbbra is megmaradnak egyesületünk kebelében, az csak pénztárunk terhére lesz, a mennyiben, ha mint rendes tagok fognának szerepelni az illetők továbbra is, mint ilyenek után a központ a neki járó 40⁰/₀-ot osztályunkon követelni fogja, a mely követelés már az 1892. és 93. évre is 100 frtot tesz ki.

A mi a pénztár jelenlegi állapotát illeti, az osztály ez évi bevétele 162 frt 71 kr. volt, melyből 142 frt 21 kr. levonván, maradt a pénztárban 20 frt 50 kr. készpénz.

A deménfalvi menedékház építésére felvett takaré-

pénztári kölcsön is annyira törlesztetett, hogy ma már csak kerek 100 frtot tesz ki e tartozás. A menedékház tűzkár ellen ez évben is biztosított. Az 1894. évi Évkönyv osztályunk minden tagjának megküldetett, a vidékieknek posta-, a helybelieknek kézbesítés útján.

A tagok száma az elmúlt évben összesen 59 volt, ezek közül azonban 1 levélben jelentette be kilépését, 5 pedig az Évkönyvet küldte vissza azon megjegyzéssel, hogy nem fogadja el. Ezek ha szintén a kilépettek közé számíthatnak, úgy marad egyesületünknek 53 tagja, még pedig 4 alapító, 1 tiszteletbeli és 48 rendes tagja. Ezek után kérve jelentésünk tudomásul vételét, vagyunk

Liptó-Szent-Miklóson, 1895. február hó 5-én.

Kubinyi Gyula s. k.,
es. és kir. kamarás, elnök.

Istvánffy Gyula s. k.,
titkár.

A M. O. Kárpát-egyesület lipitói osztályának 1894. évi pénztári kimutatása.

A) Kiadások összegezése.

1. Takarékpénztárban tőke- és kamattörlesztés	frt	83'18
2. A deménfalvi menedékház biztosítása	»	20'—
3. Fáden fényképésznek a deménfalvi fényképekért	»	20'—
4. Steier papirkereskedőnek	»	1'97
5. Irodai kiadásokra	»	17'06
	<u>Összesen</u>	<u>frt 142'21</u>

B) Bevételek összegezése:

1. Maradvány az 1893. évről	frt	56'71
2. Tagsági díjából befolyt	»	106'—
	<u>Összesen</u>	<u>frt 162'71</u>

Az osztály vagyoni mérlege az 1894. év végével:

I. Vagyon:

1. A deménfalvi menedékház értéke	frt	2500'—
2. Tagsági díj 48 rendes tag után à 3 frt	»	144'—
3. Tagdíjhátralék	»	423'—
	<u>Összesen</u>	<u>frt 3067'—</u>

II. Teher:

1. Takarékpénztári tartozás a menedékházra	»	100'—
2. Központi pénztárba tartozás	»	100'—
Összesen	frt	200'—

Liptó-Szent-Miklós, 1895. február hó 5-én.

Istvánffy Gyula s. k.,
titkár és pénztáros.

A számadás megvizsgálatván, helyesnek találtatott.

Liptó-Szent-Miklós, 1895. február hó 5-én.

Pottornyay Miklós s. k., **Thuránszky Tamás** s. k.,
számvizsgáló bizottsági tagok.

**A M. O. Kárpátgyesület lipptói osztályának költség-
előirányzata az 1895. évre.**

Bevétel:

1. 48 fizető tag után à 3 frtjával	frt	144'—
2. Hátralékos tagdíjakból	»	80'—
3. Pénztári maradvány	»	20'50
Összesen	frt	244'50

Kiadás:

1. Menedékház biztosítása egy évre	frt	20'—
2. Ügykezelési költségre	»	25'—
3. Takarékpénztárban tartozás	»	100'—
4. Központba százalék-törlesztésre	»	99'50
Összesen	frt	244'50

Liptó-Szent-Miklós, 1895. február hó 5-én.

Istvánffy Gyula,
egyesületi titkár és pénztáros.

7. Sziléziai osztály.**Évi jelentés 1894-ről.**

A választmány tevékenységét, mely a lefolyt évben 6 ülést tartott, teljesen igénybe vették a »sziléziai ház« építése és berendezése körül folytatott tárgyalások. Az építkezés financiaális bázisát a május 19-én Königshüttében megtartott közgyűlés vetette meg, mely azt határozta, hogy a még hiányzó 7000 márka beszerzésére 140 drb 4-es kanatu 50 márkás részjegyeket bocsát ki, melyeknek kisorsolása és visszafizetése 1895. okt. 1-én veszi kezdetét.

A »sziléziai ház« építése tavasszal kezdődött meg s daczára a kedvezőtlen időjárásnak, mely főleg eleintén nagy akadályokat gördített az építés elé, őszig teljesen befejeződött. A ház keleti oldalához még egy diszes veranda is járult. Egészben mostanáig 4388,5 márkát fordítottunk az építkezés céljaira. Kevéssel ezelőtt megrendeltük az étkezőterem falainak faburkolattal és a verandának padlózattal való ellátását is. A »sziléziai ház« haszonbérletbe vételére több vállalkozó jelentkezett, azonban az érdemleges tárgyalások folyamán akkora nehézségek merültek föl, hogy a bérlet ügyének személyes érintkezés útján leendő megoldása vált szükségessé. Elnökünk és pénztárnokunk ennél fogva mielőbb Szepességre rándulnak és megkötik a végérvényes szerződést. Ez alkalommal kell majd a sziléziai ház belső berendezéséhez szükséges butorokat is megrendelni. A nov. 19-én rendkívüli érdeklődés mellett lefolyt ülésen helyettes elnökünk, Müller János, az épülettervek s több amateur-fénykép bemutatása alapján beható előterjesztést tett a sziléziai ház telekvételéről, építésének történetéről és költségeiről. Dr. Otto jegyző a Magas-Tátrába rendezett kirándulásokról referált, Dr. Pax tanár pedig a Keleti Kárpátok jellegét s az ottutazás mikéntjét ecsetelte rövid vonásokban.

Az osztály belső életére nézve nagyon fontos, hogy Felső-Szilézia 17 középpontjában egy-egy bizalmi férfi választatott, kik által az elnökség közvetlenebb érintkezésbe remél léphetni a tagokkal. Tiszteletbeli elnökünk, dr. Wagner tanár Könnigshüttében nov. 9-én ünnepelte 25 éves doktori jubileumát, melyben az elnökség legőszintébb szerencsekívánataival járult hozzá. Az osztály a Krakkóban székelő galicziai Tátraegyesülettel megegyezett, hogy a tagok mindkét részről egyenlő árkedvezményben részesüljenek a Halastónál és a sziléziai házban. Örömmel említjük, hogy osztályunk folytonosan gyarapodik, így a lefolyt évben is 51 új taggal szaporodott.

Irodánkat, mely a tátrai utasokról s minden más hegyekbe tervezett kirándulásokról szolgál jelentéssel szóval vagy írásban, ez évben rendkívüli módon igénybe vették. Tartozó köteteliséget teljesítünk, midőn Müller János úrnak az iroda vezetése körüli buzgó fáradozásaiért hálás köszönetet mondunk.

Boroszló, 1895. január hóban.

Th. Doecke,
elnök.

Dr. Ottó.
jegyző.

A sziléziai osztály évi számadása 1894-ről.**Bevételek:**

Maradvány 1893-ról	2397.07	márka
450 tag járuléka	1575.—	»
Egyes bevételek (kölcson-kamat, élethoszig- lan megajánlott s önkényes adományok)	7059.22	»
Összesen	11031.29	márka

Kiadások:

Évkönyvek és jelentések szétküldése	40.6	márka
Irodaköltség és portó	208.9	»
Nyomtatás és hirdetés	75.1	»
Az egyesület adakozása	33.3	»
Különféle	106.82	»
Menedékház-építés	7388.5	»
Összesen	7853.22	márka

Boroszló, 1895. január hó 10-én.

Bannert,
pénztárnok.

Átvizsgálták és helyesnek találták.

Boroszlón, 1895. január hó 25-én.

A számadás-vizsgálók:

Kretschmer.**Richter Brunó.****A sziléziai osztály költségvetése 1895-re****Bevételek:**

Maradvány	3178.07	márka
Tagsági járulékok	1575.—	»
Összesen	4753.07	márka

Kiadások:

Az osztály költségei	464.72	márka
A sziléziai ház belső berendezése, utjavítás stb.	4288.35	»
Összesen	4753.07	márka

Boroszló, 1895. január hó 10-én.

Bannert,
pénztárnok.**8. Zólyomvármegyei osztály.**Ezen osztály nem küldte be sem jelentését sem zár-
számadását.

APRÓ KÖZLEMÉNYEK.

I. Kirándulás a Nagy Halas-tóhoz 1827-ben.

Irta: **Weber S.**

A Magas-Tátrának az ő eget ostromló csuçaival és hosszukás völgyeivel, megbarnult kopasz szikláival, melyek közt nem egy mosolygó tengerszem látható, sötét erdeivel és virágokkal tarkázott élénkzöld rétjeivel mindenkor voltak bámulói, kik ezen csodálatos hegyeket keresztül-kasul járták s tapasztalataikat leírva, a nyilvánosságra hozták. Tekintsünk csak Payer Hugónak 1880-ban a Kárpát-egyesület megbízásából kiadott »Bibliotheca Carpathica«-jába és meglepőnek fogjuk találni azon művek nagy számát, melyeknek tárgya a Magas-Tátra, kezdve Fröhlich Dávidnál, ki az 1635-ben megjelent »Medulla Geographia«-jában írta le az 1614-ik évben a Zöldtő-völgybe tett kirándulását napjainkig, melyekben csaknem évenként jelennek meg minden nyelven irt tátravezetők.

Ezen nyomtatásban megjelent ismertetéseken kívül még számtalan leírás található a magán és közhivatalokban kéziratok, jegyzetek és jegyzőkönyvek alakjában, melyek nyilvánosságra hozatala sokban hozzájárul a Magas-Tátra történetéhez.

Ismétlen azon helyzetben vagyok, hogy kirándulóról megemlékezhessem, még pedig olyanokról, kik ezelőtt 67 évvel tüzték ki czélul a Magas-Tátra meglátogatását és az itt látott és tapasztaltak felett tett hiteltérdemlő feljegyzéseiket a következő nemzedékeknek hagyományozták.

Kirándulóink egy ideig azon tanakodtak, mint lehetne aránylag legkevesebb fáradság és veszélyek leküzdése mellett mégis sokat látni és tapasztalni.

A Fehér- és Zöldtő megtekintése között ingadoztak. Utóbbit azonban véleményük tette előttük ajánlatosabbá,

hogy 1787-ben egy rettenetes sziklászakadás következtében vagy 300 ölnyre északi irányba szorítottatott, minek következtében sokkal szebb és nagyobb lett. Emlékeztek továbbá a tó környékén felhalmozott rézérczekre is. Valószínűleg a Zöldtó fölötti rézpadról (Kupferbank) volt szó, melynek réztartalma gazdaságáról már Genersich is megemlékezik azt állítván, hogy egy mázsa ércanyag 50 font rezet ad.¹

Végre mégis abban állapodtak meg, hogy a Halastavat és Tengersizemet tűzik ki elérendő célul. Természetesen a Tengersizemről ők még elfogadták azt, hogy elnevezése csak onnan eredhetett, miszerint a vize a Baltitengerből föld alatti csatornákon át oda szorítottatva, azon a helyen a sziklafalak között előbugyog. Sydow² idejében még elterjedt volt a nép között azon monda, hogy nem csak a Tengersizem, hanem általában minden alpesi tó földalatti összeköttetésben van a tengerrel, mit elegendőképpen bebizonyítottanak tartottak az által, hogy némelyek látni vélték hólni hajóroncsokat és felszereléseket.

Az okok mérlegelése a Halastó és Tengersizem mellett döntött s bár későre, az indulást 1827. év szeptember hó 17-ére tűzték ki.

A résztvevők mind meglelt férfiak voltak, kik a dolgot komolyan fogták föl. Jelen volt a két szepesbélaai adminisztrator, pater Heisler Glycerius és pater Filkorn József, podolini piaristák, kikre az 1667-ben élt Lubomirszky Heraclius óta a plébánia bizva volt és a mely csak 1852-ben Jurkovics Henrik alatt nyerte vissza önállóságát. Ezekhez csatlakozott pater Ratsko Mihály, tanár a podolini rendházból, hol 1642-ik év óta egy gymnasiumot tartanak fen és Szepesházy Ferencz, bélaei ügyvéd.

A Szepes-Béláról való elindulást épen nem siették el, bármennyire gyönyörködtette is a hajnal ünnepélyes csendje, a szürkület és napfölkelte, a madárdal és az ébredő természet.

A mi — nem mondhatnám hogy hivatásos — turistáink csak a reggeli istentisztelet után indultak el, szem előtt tartva, hogy előbb dicsőség az istennek. Az út elhagyatottsága miatt eleségről is kellett gondoskodni. Vittek magukkal egy üveg tejet, egy üveg kávé, egy sült kappanhoz három font sült marhahúst, kiegészítésül szolgált egy

¹ Reise in die Karpathen mit vorzüglicher Rücksicht auf das Tatra-Gebirge, von Christian Genersich, herausgegeben von Samuel Bredetzky. Wien, Triest, 1807. S. 147.

² Sydow, die Central-Karpathen. S. 156.

kenyér és egy palaczk bor, melynek nagyságát közelebbi adatok nem határozzák meg.

A Tótfalu és Landokon keresztül vezetõ országutat választották s nem az egyenes utat Bélától Sarpaneczen át, miután akkor Barlangliget még nem létezett s a tengely használata majdnem lehetetlen volt.

A hintó azon időben még ritkaság lévén, az egyszerű alkalmatosság elég gyorsan vitte őket Kotlinig, onnan Zsdjarig, hová d. e. 11 órakor érkeztek meg kifogástalan állapotban.

Mitán akkoriban a vendégfogadók igen primitívek voltak, Batuch János plébánoshoz szálltak, kit ugyan megleptek a váratlan vendégek, de kinek zavarán hamarosan segített telt élestára, jó karban tartott pinczéje s számos majorsága, mint az falun már szokás. A jó ebéd okozta vidám kedélyhangulat mellett, melyet a jó és olcsó természetes bor sokban előmozdított, gyorsan multak az órák. Két órakor hagyták el a zsdjari plébániát (904 m. magas) s a Priszlop (1072 m.) felé igyekeztek. A társaság egészen praktikusán cselekedett, midõn egy erdőõrt fogadott fel a helység Béla felé esõ részébõl, ki itt a magasan vezetõ, hordár s magyarázó volt egy személyben. Akkoriban tulajdonképeni kalauzra még senki sem gondolt.

Priszlopra érve, megállapodtak élvezni a természet barátjára nézve oly rendkívül érdekes alpesi táj nyújtotta látványosságot. Észak felé emelkedik a zsdjari magaslat, mint egy saktábla, melynek négyszögeit a mûvelés alatt levõ szántóföldek és zöld rétek képezik, melyeknek közepén egyes faházak és házcsoportok, mint kis fészkek hegynyelvgyõn át szóródnak végig több órányi távolságban. A nagy kiterjedésû szántóföldeket megpillantván Glycerius páter, visszaemlékezvén saját ügyére, így vélekedett: »hogyan lehetséges, hogy ily kiterjedés mellett a dézsmáló mindenüvé eljuthasson és a dézsmát megjelölje? A felelettel annyival is inkább adósak maradtak, mert szemben a déli emelkedések egészen leköté figyelmõket itt a megmûvelt zsdjari magaslat ellentétéképen emelkedett a Bolond-Gerõ, Stara, Nove és Murán az õ csupasz, puszta, fent hóval tarkázott, alant zöld fenyvesekkel szegélyezett szikláival. Átlagos magasság 2000 m. a tenger színe felett.

Ezen szépségek megcsodálása s azok feletti elméldések után elindultak Podszpadi (910 m.) és végre Javorina felé.

Javorina akkor, mint a Horváth-Palocsay-féle vasmű fénykorát érte el. Fischer Frigyes igazgatása alatt 20,000 fo-

rint évi nyereséget hozott a stainerit is felülmuló aczélgyártása.

A rendkívül barátságos igazgató megmutatott vendégeinek minden művet és berendezést, a mely az üzemhez szükségeltetett. Különösebben Ratsko tanár úr érdeklődött a különböző zuzógépek, olvasztó kemenczék és frissítő tűzhelyek iránt, melyeket kormos munkások kezeltek.

A teljes erővel működő kalapácsok kopogtak, a szikrák a salakon áttörve, sziporkázva röpködtek szét az esthomályban, midőn kirándulóink a fent nevezett felügyelő szives meghívását elfogadva, az ő lakásában megvacsoráztak és jó éjjeli szállást találtak.

Az első nap ily módon Bélától Javorináig szerencsésen és kellemesen telt el.

A következő nap (szept. 18.) is szép és derült s így az út folytatására nézve igen kellemes volt. Daczára ennek ma sem igen siettek s csak a 7 órakor elfogyasztott kávé után indultak el Javorinából. A Bialka baloldalán, mely már Galicziában van, tengelyen folytathatták az utat, mert e tartomány 1806-ban kocsiutat készítettett János Baptista József Antal kir. főherczeg s Magyarország nádora számára, ki ez időben felkereste a Halas tavat és még később is voltak magasrangu vendégek, mint Ferencz osztrák herczeg, Ziegler György Tamás és Pyrker László püspökök s mások, kik e természeti szépségeket jöttek megcsodálni.

A Halas tóhoz érve, kirándulóink azonnal a pázsiton meg akartak pihenni és az elemózsiát kikezdeni, azonban Szepesházy ez ellen tiltakozott, mondván: »előbb a természeti szépségeket élvezni s csak azután enni.« A társaság ezt belátva, megtekintették a tó környékét, annak zöld és feketebe játszó tükrét, melyet sötétzöld törpefenyő vett körül, helyenkint hatalmas gránitsziklák által megszakítva. Filkorn kíváncsi volt ezen óriási sziklák nevére. A vezető ebbeli kívánságát következőképen elégíté ki: »jobbról van a Barát.« Barát?! kiáltának az egyház szolgálái, ön talán reánk czélzásokat akar tenni? A vezető engedelmet kért annak kinyilatkoztatására, hogy ezen sziklát már ősrégi idők óta nevezik így, mert formájában van némi hasonlatosság a barát alakhoz. Ezen magyarázat által megnyugtatta, a társaság ismét a vezető szavaira figyelt. »Ettől balra van a Zerge, mely szintén alakjának köszönheti nevét. A legmagasabb a Tengersizemcsúcs s mellette a Török turbánjával látható. A félkört a 12 apostol zárja be, a melyek mintmegannyi csúcs egyenlő alakkal

sorakoznak egymás mellé. « A csucsokról a sötét völgyekbe tekintettek, melyeket egyes világos hómezők élénkítettek.

A tó területét 997 öl, hosszát 300 öl, szélességét 200 öl és mélységét 30 olre becültek. Staszic — lengyel író — 1804-ben körüljárván a tavat, 8000 lábban állapította meg területét. Buchholtz még 6 óra alatt kerülte meg, Genersich már 3 óra alatt, mert a törpefenyő ritkult. A telekkönyv szerint a tó területe 33 hectár, melyből 1744 hectár Magyarországra, a többi Lengyelországra esik. A tó mélységét Zeischner, lengyel tudós 616 m., Klein bukovinai főerdész 683 m-nek mondja.

Miután a társaság látni valókkal betelt, előhordták az élelmi szereket s nem a fűbe heveredtek le, hanem azon 6 oszlopon nyugvó fedél alá húzódtak — megemlékezésül ama magas vendégekre, kik egykor itt időztek — mely alatt egy 30 személynek is elég nagy asztal állott. A fedél mellett van egy keresztalaku emlék a következő felirással: »Thomas Gregorius Ziegler, anno 1824 sic 14 Juli.« Valamivel odébb még egy ily fedél volt, a lovak és kocsik számára. Csupa elmúlt régi fényűzés.

Miután a Szepesházy-féle szőlőnedű megtette hatását s visszatért a test rugékonysága és a vágy még továbbhatolni, elhatározták a Tengerszemet közelebből megtekinteni. A parton volt egy 4 öl hosszú és 2 öl széles hajó, melynek evezői azonban részben el voltak törve. Hosszabb gondolkodás után végre mégis nekimerészkedtek s elindultak a nem sok biztonságot nyújtó járművön. A hajó nagyokat billent 5 személyből álló terhével a 60 m. mélység fölött, félelmet és szívdobogást okozva a benne ülőknek, kik egész átizzadva végre örömmel üdvözöltek a szemközt levő partot. Kevés pihenés után megmászták a becslésük szerint 50 öl magas, meredek partot. Ezentul mindig a part mellett maradtak — mely a Tengerszemből ered — mert itt volt legritkább a törpefenyő, de azért botlás történt elég. Egyháziak és világiak felváltva jutottak abba a veszélybe, hogy orraik önkéntelenül érintkezzenek a sziklatömbökkel. A töltés közepette kezdődött az eső és a paterok gyors meneküléssel akarták visszavonulásukat fedezni, de Szepesházy a továbbhaladásra buzdította őket, mi jó volt, mert az eső nemsokára megszűnt s rövid idő múlva a Tengerszem 15977 m. magas katlanában voltak. A Halas tó partjának magasságát 14046 m-re teszik.

A merevalaku völgykatlan meghatotta a szemlélőket. Alig lehetett látni egy kis mohszálacskát a holt sziklatalajon; a közbeszorult Tengerszemet ez mint vaskarok

öleli körül, a melynek csak egy lefolyása van s ez a Nagy-Halas-tóba lezuhanó patak, a mely mellett kirándulóink felkapaszkodtak. Megerősödtek azon hitökben, hogy a Tengersizem sem sokkal kisebb, mint a Halas-tó, mert ez is 2132 hectar. Azon vaskeresztről, melyet utolsó kirándulásom alkalmával 1877-ben a parton láttam — felső részén J. N. R. J. és alól G. Z. 1823. felirással — a társaság még nem tud semmit, mert Ziegler György, tarnovi püspök, ezt csak később állította fel.

Itt nem időzhettek sokáig, mert az est közeledése visszavonulásra kényszerítette őket. Hamarosan összegyűjtöttek egy zsák gentiana-t s nemsokára elérték a hajót, mely hívatra volt őket a tulsó partra visszaszállítani.

Több munka és kevesebb félelemmel nemsokára elérték azon fedelet, mely alatt az étel- és italmaradékot hagyták. Egy kis frissítő bekebelezése után kocsira ülve, Bukovina felé haladtak, hová este 9 órakor érkeztek s itt Klein úr, a homolácsi uradalom főerdészének vendégszeretétét élvezték. Ily körülmények között a második nap kedélyes befejezést nyert.

Harmadnapra hazatértek. A szokásos kávé után elhagyták Bukovinát 7 órakor s útjokat Jurgov felé vették. Itt természetesen felkeresték a plébániát, hol annyi éltető elemet szedtek be, a mennyi a fáradság leküzdésére szükséges volt.

A legközelebbi megálló helyeket Podszpadit és Zsdjárt minden baj nélkül elég hamar elérték. A bélai korcsmát sem lehetett elkerülni. Ugyanazon nap d. u. 4 órakor érkeztek a bélai plébániára, felette örvendve a sikerült kirándulásnak, mely azon időben még eseményszámba ment.

* * *

Ezen kirándulásnak történelmi nevezetességén kívül még földrajzi értéke is van, a mennyiben ennek leírása mellett rajzok is vannak, melyek nevezetesen Magyarország és Galiczia határának megállapításánál nem értéktelenek.

A kirándulás tagjai egy térképet készítettek a szepesi Magura s annak hegyei-, völgyei- és vizeiről, pontosan megjelölve az utakat, melyeken haladtak. Most készül egy térrajz a Halas-tó, Tengersizem, a kettő között levő gerincez és a rajta lesiető patakról. A mi turista-geographusaink, jobban mondva geographus-turistáink a helyszínén tett megbízható tapasztalataik alapján megjelölték a Bialka

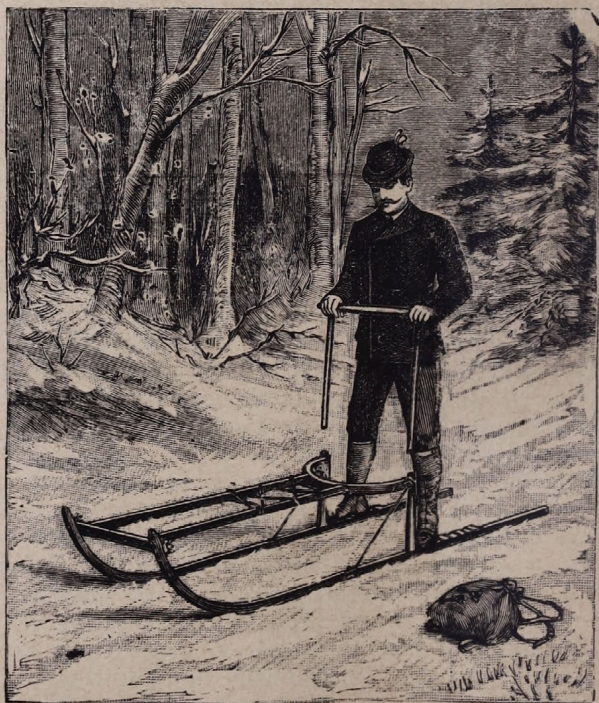
három forrását, melyek a Tengerszem nyugati oldalán erednek, abban egyesülnek s mint patak a töltésen a Halastóba ömlenek és az abban észrevehető általuk okozott áramlással azt a határt képezik, a mely a Nagy-Halastavat Magyarország és Galiczia között szétosztja. Ez oly figyelmeztetés, mely — tekintve a cselekvő személyek elfogulatlanságát, egyéniségét és megbízhatóságát — nem méltatható eléggé.

II. Téli turisztika.

A modern turisztika s a vele járó jelenségek egyike, a számos turistaegyesület alapítása, következménye a legkülönfélébb okok egész sorának, melyek közül első helyen a természet iránti érdeklődés magasabb foku fejlettsége áll. Karöltve jár ezzel a szabadban mozgás nagy higiénikus jelentőségének a fölismerése s harmadsorban a közlekedés nemzetgazdasági jelentősége is. Ezeken kívül még igen sok jelentéktelenebb ok működik közre, melyeket e helyen nem czélunk fejtegetni. A természet iránti érdeklődés és a szabadban mozgás kölcsönösen föltételezik egymást s érdekes megfigyelni, mint bontakoznak ki egymásután a szemlélő előtt az őt környező vidék eddig észre nem vett, elrejtett szépségei s mint válik mindinkább fogékonyrá a lélek a kevésbé megragadó s épen ezért csak a mélyebb érzésü kedélyeket megkapó tájak sceneriája iránt is. Ez a halladás, ha szabad így kifejeznünk, nem csupán a térben, hanem az időben is érvényesül. Az irodalom figyelmes vizsgálója előtt nem titok, hogy egész korszakok a természet szépségét őriznek teljes pompájában, hol csak a bájos tavaszban, hol csak a kifejlett nyárban látták, a téli természet szépségének a fölfedezése tulajdonkép a legújabb kor érdeme. Ki tagadhatná, hogy ez nagy haladás! A mit Scherer Vilmos a nagy irodalomtörténetíró, férfias és nőies korszakokat különböztetett meg a német költészet fejlődésében, épen úgy mondhatni, hogy korunkat, szemben a korábbival, mely aggódva kerülte a tél havát és jegét, a természet felfogásában bizonyos férfiasság, frissesség, de azért épen nem kevesebb észszerűség jellemzi. A természet kellemei, melyek azelőtt az évnek egyik felére szoritkoztak, most egy igen becses időszakot újból a maguk részére készülnek lefoglalni, melyben a turistaélet

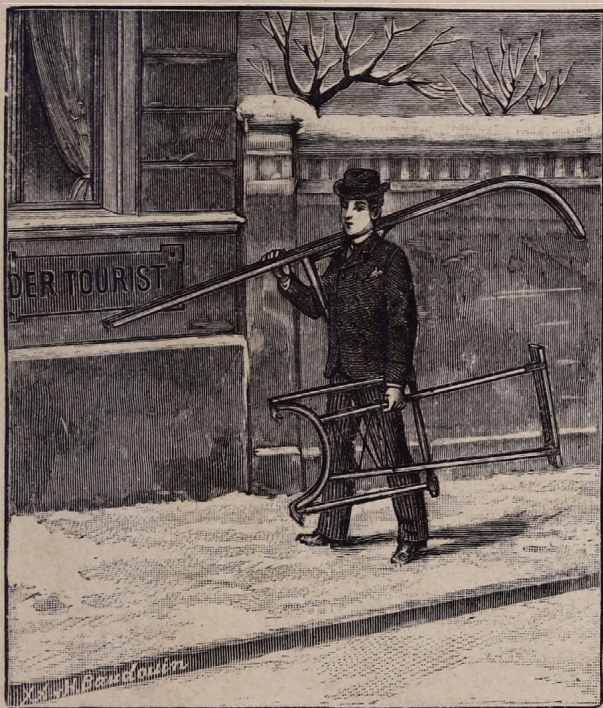
örvendetes jelenségei, mint a test aczélosítása, a lélek üdítése számára legalább is annyi alkalom kínálkozik, a mennyi a nyári turisztikában, sőt az általa előidézett téli forgalom nemzetgazdasági jelentősége is, bárha kisebb körben, hatásosabb lesz, mint a nyári forgalom, a haza egész vidékeire nézve.

Ha ezen mozgalom eredetét kutatjuk, arra az eredményre jutunk, hogy a szoros kapcsolatban áll a téli sportélet fölélesztésével, a mi először Skandináviában, azután Németországban történt. És hogy a téli sporteszközök, melyek itt tekintetbe jönnek, ósrégi közlekedési eszközök, melyek a nép közt évszázadok óta otthonosak voltak, ha idővel feledésbe mentek is s újra használatba-

hozataluk csak azon mult, hogy senki szóba nem hozta; az kezeségül szolgál arra nézve, hogy itt nem valami mesterkélrt, erőszakos kísérletezésről, hanem egészen természetyszerű fejlesztésről volt szó, a minek ügyes utasítás és rávezetés mellett, persze csak ott, hol a klimatikus

előfeltételek megfelelőek voltak, föllevenednie s használatba kellett jönnie. A lábszánkó (Schneeschuh) — mint az észak orvosai és publicistái bizonyítják — eléggé meg nem becsülhető szolgálatokat tett Skandináviában a nép életerejének regenerálása által, a gyalogszán (Rennwolf) a Svédok közt ősidőktől fogva használatos közlekedési eszköz, hivatva van rá, hogy amannak méltó társa legyen. És mivel a lábszánkó behozatván, valóságos szükségletet elégitett ki Németországban, meg volt tiltva, hogy ugyanott a gyalogszánt bárki is terjeszse.

Ellenvethetné valaki, nem elhibázott dolog-e, két bizonyos mértékben egymással versenyző sporteszközt egyidejűleg hozni használatba s ezáltal a téli természet-élvezet fejlődését megzavarni és szétforgácsolni. Az ellenvetésre könnyű a felelet. A gyalogszánnak számos tulajdonsága van, melyek egyfelől a lábszánkó, nemkülönben a korcsolya hasznos kiegészítőjéül tünteti föl, másfelől azonban a legkiválóbb mértékben képesítik arra, hogy mint

a tél specifikus turistaeszköze szerepeljen. Míg a lábszánkónak a taposatlan utak, rétek s általában lehetőleg a friss hullású hó képezik sajátképeni terét, addig a gyalogszán területét a hóval lepett és taposott műutak, kocsis- és szánutak, jégterület alkotják, szóval minden hó- vagy jégfelület, hol a láb bizonyos ellenállásra talál. Ezen sokoldalú alkalmazhatóság a gyalogszánt több mértföldnyi kirándulásra is kiválóan alkalmassá teszi. Alig található hely télen, a hol e szán használható ne volna s habár első sorban a síkságra való, mindazáltal könnyedén birkózik meg a magaslatokkal is s lefelé mint síkló-szán alkalmazható. Ha mégis járhatatlan helyre kerülünk, akkor egyszerűen fölveszszük az egész szánt, s minden különös megerőltetés nélkül akár hosszabb ideig is magunkkal viszzük.

A vele való bánás, mi az u. n. hórúgókkal felszerelt lábak segítségével való ellökődésből áll, semmi különösebb igénynyel nem lép föl az utas művészképességével vagy testi ügyességével szemben és semmiféle előismereteket nem kíván meg. Azonban tévedés volna azt hinni, hogy a gyalogszánózás e szerint sportszerűen nem úzhető; már a vele elérhető nagy gyorsaság is, mely egész 20 kmig fokozható, bizonyítja, hogy ez az ügyesség is a jártassághoz képest, különböző fokokat érhet el. Másrésztől a gyalogszán korra, nemre és testalkatra való tekintet nélkül mindenkinek hozzáférhető és minthogy használata egyáltalán nem jár nehézséggel — mert még a vékony és ezért veszedelmes jégen való beszakadást is úgyszólván lehetlenné teszik a 2—2½ méter hosszú talpak — azért a gyalogszánra, mint a férfiak és nők téli turista-járművére szép jövő vár. Kiváltképen a nők fognak hamar megbarátkozni e szánnal, mert felsorolt tulajdonságaihoz még az is járul, hogy a gyalogszán sportjának üzésében a nőietlenségnek még csak árnyéka sem fér. A téli kirándulások társas jellege tehát a gyalogszán mellett illő figyelemben részesül. Mindent összefoglalva: e sportban egyesül a szánkázás kellemetessége és a kiváló gyorsaság s rendkívül egészséges testgyakorlatnak is tekinthető. A »Tourist« szerkesztősége Berlinben (W. Köthenerstr. 26), mely a lábszánkózást és gyalogszánózást behozta Németországba, érdekes cikket szentel e szép sportnak a kiadásában megjelenő »Wintersport« cz. folyóiratban s ennek köszönjük a föntebbi fejtegetéseket. Ugyanitt értesülünk arról is, hogy a svédektől átvett szánokon sikerült néhány igen lényeges javítást tenni, melyek egyrészt a nagyobb gyorsaság elérésére másrészt szállíthatóságuknak növelésére

irányulnak. A folyóirat kiadója, Schneider Miksa, szabadalmaztatott magának egy szédszedhető gyalogszánt, mely egy pár fogással alkotó részeire szedhető szét és ismét összeállítható. A mellékelt rajzok, melyekből kitűnik, hogy a gyalogszán szétszedett állapotban kényelmesen hordható

az úton, vihető be a vasuti kocsiba, a közkocsiba, a »Winter-sport« mutatóképei közül valók. A gyalogszán szétszedhetőségének feltalálása óta elérte tökéletességének legmagasabb fokát, mi mindenirányu alkalmazhatóságot biztosít számára. A ki a sport e nemével, a szán szerkezetével stb. közelebbről óhajt megismerkedni, az forduljon a »Tourist« szerkesztőségéhez (Berlin, W. B.), mely mindenben szívesen nyújt felvilágosítást. Semmi kétségünk az iránt, hogy számos turistaegyesület föl fogja venni a gyalogszánozást téli programjába s meg vagyunk győződve róla, hogy a téli egyesületi élet ezáltal egészen új lendületet fog nyerni

III. A galicziai Tátraegyesület Évkönyve 1894.

Hivatalos része február 1893-tól ugyancsak február 1894-iki időre vonatkozik. A meghalt Koziębrodzki V. gróf helyett Zamoyski István gróf elnöknek választották.

A zakopanei »Tátraudvar« kiépítése befejeztetett s a Halas-tó melletti, valamint a Roztoka-völgyben levő menedékház bebútorozása és felszerelése kiegészítetett. Új és régi ösvények építésére, illetve fentartására nagy gond fordított, így új ösvény készült a Jaworzynka-völgyön át fel a Hala-Królowára, az egész Roztoka-völgyön végig a gyalogút részint javított, részint újra épített, a Tengersizem és az Orv-hágó közötti meredélyen vaskampók alkalmaztattak és útbanálló sziklák repesztettek.

A külföld figyelmét Zakopanéra irányítandó, az egyesület dr. Poniklo »Zakopane a lengyel Tátrában, Galicziában, mint éghajlati hegyi állomás« czimű röpiratát adta ki.

1893. július havában »Pieninek« czime alatt új osztály alakult.

Az egyesület alapította faipar-iskolában volt 16 tanító és 108 tanuló, ez utóbbiak közt két magyarországi is. Az iskola segélyezése tett 7324 frtot, mely összeghez a galicziai országos bizottság 2945 frttal s 25 körnek képviselői 1566 frttal hozzájárultak.

Zakopanén volt 3156 látogató, kik közül 98 személy október—decemberig.

Az osztrák államvasutak igazgatósága 250 frtnyi segélyezésben részesítette az egyesületet.

A számadás 657 frtnyi többlettel záródott: a tagok száma tett 1886.

Az 1893-ki bevétel volt 14635 frt, mely összegből 4000 forint kölcsön és 400 forint országos segély. A menedékházak után folyt be 805 forint, multságokból 767 frt és a Tátraudvar bérletéből 2300 frt. A kiadás tett 13,977 frtot, ezek közül kölcsöntörlesztés 1485 frt, tátrai birtokvételre 424 frt, a kaszinó (Tátraudvar) kiépítésére 5260 frt, a Tátrában eszközölt munkálatokra 1700 frt. közleményekre 1560 frt és a Tátraudvar szükségelte rendszer fentartására 1104 frt. Az 1894-ki előirányzat bevétele és kiadása 11,123 frtot tüntet fel.

A »Czernahorai osztály« (Kolomea) a Czernahoradvarrt Žabien befejezte s az ottani fafaragó iskolát fejlesztí. Kedvező, hogy az osztály területét az új vasút (Stanislau—Worowienka—Kőrösmező) átszeli.

A nem hivatalos részben különösen érdekes Świerz Lipót tanár, az egyesület érdemes titkárának, a második évtizedben (1884—1893.) kifejtett egyesületi tevékenységről szóló jelentése. A menedékházak felsorolásánál kiemeltetik a Halas-tó melletti (25 szoba) és a kényelmes fogadó, melyet gróf V. Zamoyski, Zakopane birtokosa, a Koscieliskói völgyben építtetett. Számos ösvény is készült, egyebek közt a Roztoka-völgyből a Gladki-horhosra s egészen a Priehybára, a Barát körüli, a Chalubinski-kapún át, továbbá a Lilijowe-hágótól a Walentkowan át a Priehybára vezető gyalogúthoz s végre a Fekete-tótól (Suchawoda-völgy) a Kis- és Nagy-Koscielec közötti nyeregére.

Nagyobbára országos költségen készült a Zakopane—Zaszczurówka—Lysa (Bialka-völgy) kocsútból $2\frac{1}{3}$ km. és ugyanannyi kilométerre a földmunkálat. Eddig ezen út 15,000 frtba került és biztos a remény, hogy 1895-ben teljesen kiépül.

A Zakopane közelében levő barlangok kutatása a dr. Szajnocha tanár által megvizsgált leletek kiderítette, hogy hajdan a *jávorszarvas* honos volt a Tátrán.

Az egyesület 1457 hold $\frac{1}{16}$ -ával közbirtokos a Halas-tónál, 1385 holdnak $\frac{1}{10}$ -ével a Gansienicowy-tavaknál és 60 holdnak $\frac{1}{24}$ -ével a Woloszynon és a Roztoka-völgyben. Ebből vagy 2174 hold kopárság és tó.

Az említett évtizedben a bevétel és kiadás egyenként 100,000 frtra rúgott. *Bevételek*: körülbelül 44,000 frt, beiratások (à 1 frt) és tagsági díjak (à 3 frt), kölcsön 18,000 frt, a menedékházak után 4500 frt, kaszinóbeli mulatóságok 7400 frt, kibérlések 6300 frt, könyvtár, tekepálya stb. 3900 frt. — *Kiadások főtételei*: menedékházak 11,800 frt, utak 4800 frt, kaszinó-építkezés 9100 frt, a kaszinó fenntartása 12,600 frt, kaszinóvétel 6500 frt, kölcsön törlesztése 8200 frt, faipariskola 4300, kiadványok 13,400 frt, központi ügyvitel 11,100 frt és birtokvétel 2600 frt.

A faipar-iskolán kívül Zakopanén még egy Galicziától fentartott *csipkeverő-iskola* is létezik, melynek 1893-ban 88 tanulója és 8 tanítója volt.

Az egyesületi vagyon (birtok, épületek, holt leltár, könyvtár, elhelyezett tőke stb.) az adósság levonása után tett 1893. év végén 41,500 frtot.

Zakopanét, hol 1878-ban 503 személy fordult meg, 1893-ban 3146-an látogatták.

Ugyancsak *Świerz L.* értekezik a Tátra több *tavának hőmérsékéről*, behatóan a Halas-tó, a Koscielec alatti Fekete-tó, azután a lengyel Öt-tó, a Suchawoda-völgyben

levő tavak, a legnagyobb Toporowy-tó és a Smreczini-tavakéről. Ehez csatlakozik számos Tátraforrás és néhány zakopanei forrás hőmérsék közlése.

Grzegorzewski beszéli el *téli kirándulását*, melyet 1894. január havában tett, kiindulván Zakopanéről, meglátogatván a Koscielec alatti Fekete-tavat, a Zawratot, az Öt-tavat, a Miedzanyt, Halas-tavat s onnan Lysán és Bukovinán át vissza Zakopanéra. Ezen kirándulásban egy nő is kísérte, ki a nagy fáradság daczára végig kitartott. A kirándulás négy napot vett igénybe, éjjelizés volt a Fekete-és a Nagy-tónál, valamint Lysában.

Dr. Eljasz-Radzikowski Szaniszló a következő értekezésben szól *Korzistka Károly* tanár életéről és működéséről, ki a Tátrát látogatta és két közleményben ismertette. Korzistka, kinek arczképe is mellékelve van, a Tátrán számos magasságot mért.

Következik *Eljasz-Radzikowski* befejező czikke a *Bélai-mészavasok* nomenclaturáját illetőleg. Noha rendkívüli szorgalommal, az irodalmi forrásokat is tekintve, van írva ezen cikk, ki kell jelentenünk, hogy ez esetben is kevesebb több lett volna. Mi t. i. a szerző azon alapnézetből kifolyó megjegyzéseit értjük, mely szerint e hegységben csakis a szláv elnevezések eredetiek és helyesek, a német és magyar nevek pedig hamisak s csak későbbben származtak.

Egyebek között a 15. lapon (1. jegyzet utolsó sor) Ozielecnél azt állítván, hogy nem lehet megtudni, miképen jutott ezen pont (Ozielec) a német »Selzblösse« elnevezéshez, hiszen az igazi szláv Selzblösse (Salzblösse-Sótisztás) (szláv Solnisko) egészen másutt fekszik, szó szerint ezt mondja: *Mint már sokszor említettem, ez is bizonyítéka annak, hogy a német nevek rá vannak erőszakolva, még pedig minden helyismeret nélkül, mert csupa képtelenségek.*

A 39. lapon (2 jegyzet) Pokrywnik-nél, mely elnevezés megfelel ugyan a német »Nesselblösse« (Csalántisztás) és »Nesselgrat«-nak (Csalángerincz), de az utóbbi nagyon is távol van a Pokrywnik-től, ismét olvashatni: *Ujjonnan kell emlékeztetnem a Bélai Tátra egyéb elnevezéseinél is mutatkozó azon példákra, melyek azt bizonyítják, hogy a németek arra neveket helyi ismeret nélkül teljesen ráerőszakolták.*

A német »Kupferschächten-Thal« vagy »Kupferschächte« (Rézaknák) csakis a szláv »Kopa« (a nyereg melletti kúp) szóból származtatandó, nem pedig Kupferből (réz), mert ilyet nem bányásztak ott s elő sem fordul.

Nem áll, mert éppen az ellenkező mellett bizonyítanak régibb írók.¹

Továbbá úgy vélekedik, hogy a német »Liebseifen« első szótagjában nagy valószínűséggel a *szláv* »lib, lub, lyub« luby-féle gyök rejlik. Való, igaz, hogy »lieb és lub« közös *indogerman* nyelvgyökekből származnak, de hogy a kettő közül melyiket illeti az elsősültségi jog, annak eldöntése nem oly könnyű.

A 44. lapon (i. jegyzet) a szerző a német »Höhlenhain« és a magyar »Barlangliget« szókat a német szepesiektől kigondoltnak mondja.

Mi tagadás benne! Hisz általánosan el van ismerve bármely birtokosnak azon joga, hogy saját területén tetszése szerint adhat nevet valamely eddig névtelen pontnak. Ezen joggal élnek szomszédaink is, sőt — s ez már jogbitorlás — magyar határra terjesztik ki, a mi Tátránkon következetesen lengyel írásmódot és lengyel elnevezéseket használván.

Ezen eljárásból erednek a több helyütt előforduló chauvinista kitérések, melyek minden kár nélkül elmaradhattak volna. A 31. lapon (jegyzet) azt vitatja a szerző, hogy a »Hátulsó rézagnak«, »Lengyel-rézagnak« is neveztetnek s azután odabigyeszti: »Ezen nevet »Lengyel-rézagnak« ápolni kell, (azaz használatát terjeszteni) mert ez bizonyítéka a régi lengyel határnak.«

A 33. és 34. lapon azt mondja a nyeregről (Kopahágó): »Ezen régóta ismeretes átjáró a Tátra egyik oldaláról a másikra »Lengyel-ösvény«-nek neveztetik s én ezen nevet régi határleírásoknál találtam. Ebben maradt ránk annak nyoma, hogy a lengyel határ eddig terjedt.« Ezt az ösvényt valószínűleg azért nevezték »lengyel«-nek, mert Lengyelországba vezet. Példa rá a »Lengyel-nyereg«.

A legujabb dolgot, melyet a doktor úr felfedezett a nomenclatura terén, az, hogy Schmecks (Tátrafüred) tulajdonképi és helyes neve »Smokoviec«.² Ismételve használja ezen elnevezést a Béla-i mézshavasokról szóló cikkében és a Korzista tanárt méltató munkájában (jegyzet 116 lap) szószerint ezeket mondja: »Smokoviec *tulajdonképi* neve Schmecksnek, mely szó csak a szepesi svábok³ részéről történt elferditésből (már t. i. Smokoviecből) eredt.

¹ L. M. K. E. VI. évfolyam 1879. 191. és 293 lap.

² Smokoviec (olv. Szmokovjecz) annyi mint sárkánybarlang, sárkánylyuk; smock, sárkány.

³ Sic! szászok helyett, vagy mint a lengyeleknél használatos megvető kifejezés németek helyett.

Igy hívják általában ezen helyet a tótok is és ezt a nevet nálunk is meg kell gyökereztetnünk, mert ez az *eredeti!* Azonban arra nézve, hogy Schmecks csakugyan Smokoviec elferditése és hogy ez utóbbi az eredeti neve volna, sehol nem találunk bizonyítékot. Mind a két állítás tehát odavetett, bizonyítás nélküli állítás.

Ezen eljárás, mely szerint a szerző ilyen állításokat minden kétséget kizáró tényeknek tüntet fel, nagyon is jellemző. Ő t. i. azon már feljebb érintett előítéletes nézetnek hódol, hogy a Tátrában egyedül a szláv elnevezéseknek van jogosultsága és azon hiszemből ringatja magát, mintha a jeleztünk módon be is bizonyította volna azt, a mit óhajt bebizonyítani. A tudománynak kívánsága és célja azonban csakis az igazság legyen, akár tetszik végeredménye az egyéni óhajnak és célnak, akár nem.

A gyakran csak idegen juhászok bemondásaira alapított hypothezisek és ezekből eredő konjekturák nem lendítenek a dolgon. Csak az egyes helyek milyensége és fekvésére kiterjedő tudományos kutatás és *összevetés*, történelmi és irodalmi források felhasználása, nyelvészeti vizsgálódás és egyidejű megkérdése a szláv és német lakosok és birtokosoknak, derítheti ki a helyes nomenclaturát.

Ez oknál fogva, eszünk ágában sincsen, hogy a galicziai Tátrában levő pontokat magyarosítván, csakis ezen neveket helyeseknek nyilvánítsuk, sőt a sovínistaságtól annyira óvakodunk, hogy az eredeti tót elnevezéseket még a magyar területen sem küszöböljük ki, p. o. Kriván, Kopa, Kratka, Oszterva, Tupa, Koncsisza, Havran stb. stb.

Ugyanazon oknál fogva helytelenítjük másrészt amolyan kritikát, mely a magyar területen, magyar állampolgárok birtokában levő helyek magyar vagy német neveit hibásaknak, ferdéknek és hamisaknak akarja bélyegezni.

A bélai mézhavasok czimű értekezéshez mellékelt *térkép* nem igen sikerült, a mennyiben nem eléggé világos, de annál kitünőbbek az Évkönyv *heliogravure* mellékletei. Kilátás a Krzyznéről, Swinnica, Fekete-tó, Zabranka-völgy és Pisana a Koscielisko-völgyben.

A füzet utolsó cikkét teszik az egyesület kezdeményezése következtében az 1893-ban 18 állomáson észlelt *meteorologiai* megfigyelések.

Különben mint eddig, úgy most is azt kívánjuk, hogy a szomszéd egyesülettel a legjobb viszonyban maradjunk és őszintén örvendünk fejlődésének és nagy haladásának.

IV. A Német és Osztrák-alpegyesület.

Ezen egyesület *bevétele* 1894-ben a következő volt: tagsági díjak 192,978 márka. Kamatok: 1231'68 márka, kiadványok után: 1754'64 márka, részjegyek eladásából: 1267'60 márka, különfélék: 1089'33 márka, hirdetések: 14,850'05 márka, postadíj-megtérítés: 14,570'07 márka, pénzkészlet 1893-ból: 22,522'91 márka. Összesen: 250,274'28 márka. — *Kiadása* volt: Egyesületi kiadványok (folyóirat, közlemények, térképek): 134,287'13 márka, menedékházak s utak: 51,937'19 márka, kezelés: 21,336'88 márka, vezetők: 15,413'71 márka, meteorologia: 2263'20 márka, befásítás: 300 márka, tudományos vállalatok: 4434'25 márka, deák-tanyák 666'45 márka, karácsonyfák: 65'60 márka, kiállítás Bécsben: 800 márka, tájképek s térképek: 2264'14 márka, segélyezések: 456'06 márka, különfélék: 670 márka, 25 éves jubileum-ünnep Münchenben: 6000 márka, megtakarítás: 9279'67. *Összesen*: 250,274'28 márka.

Az egyesület vagyona a következő volt: Kezelési vasalap:¹ 20,000 márka, átvitel 1895/96-ra 18,293'33 márka, berendezés: 814 mk. Összesen: 39,107'33 mk. A tagok száma volt 1894. aug. 9-én 214 osztályban 31,358, melyek közül Németországra 21,262, Ausztriára 10,096 tag esik. A szaporodás 1893-ban 14 osztály 2072 taggal. A forgalomnak átadott az egyesület 10 menedékházat s egyet saját birtokába vett át; utépítésre kiadott 4700 márkát. 25 évi fennállása óta ezen egyesület 11 menedékhelyet és 136 jól berendezett menedékházat épített, melyekért 881,624'64 márkát fizetett; az utépítések 486,788'88 márkába kerültek. 25 év alatt a menedékházakat (feljegyzések szerint) 281,975, a menedékhelyeket (becslés szerint) több mint 52000 személy látogatta.

Vezetői tanfolyam 3 volt 95 látogatóval. A 25 évi jubileum emlékére vezetői segélyegyesület s ápoló-intézet alapított, melyhez a vezetők semmivel sem járulnak s a melyből özvegyek és árvák, aggok és rokkantak, betegek és szűkölködők gyámolittatnak. Ezen egyesülethez manapság 1100 vezető tartozik; 1869. év óta a vezetőkre 130,000 márkát költöttek. Deák-tanya volt a lefolyt évben 384 helyen összesen 495. Az Alpok tudományos átvizsgálása ez évben is a glecserekre s tómerésekre, továbbá a

¹ Így nevezik azon tőkét, mely későbbi költségek fedezésére szolgál, ha a pénzkészlet netalán elfogy. *A fordító.*

nyák¹ megvizsgálására a Brenner körül, a meteorológiai észleletekre, az Oetz-völgyi Alpok térképezésére stb. terjesztett ki.

Az egyesület kiadványai között a »Közlemények« (Mittheilungen) nagy negyedív alakban 300 oldalra terjedtek. Tartalmuk volt: 51 értekezés, nagy mennyiségű turisztikai közlemény, 25 némethoni és asztriai hegy-csoportról s 14 idegen hegyvidékről, különféle, utak s menedékházak építése, vezetői ügyek, forgalom, felszerelés s élmezés, szerencsétlenségek, személyi hírek, tudományos közlemények s mindenféle; észrevételek az irodalom, a térképek s a műmunkák köréből, végre a saját s más egyesületek ügyei.

A folyóirat az 1894-ki évfolyam (XXV. k.) egyszersmind a német s osztrák Alpegyesület 25 évi fennállásának emlékművéül szolgált s azért rendkívül értékes mellékletekkel s a szöveg közé nyomtatott illusztrációkkal diszitett nagyon érdekes közleményeket tartalmaz. A szöveg közli: 1. a Keleti Alpok tudományos átkutatását az egyesület alapítása óta; 2. az alpinismus s az alpesi technika fejlődése a német és osztrák Alpokban; 3. a Német és Osztrák Alpegyesület történetét, kiterjeszkedve az egyesület kiadványaira, utak s menedékházak építésére s a vezetőségre. Végül következnek 8 mellékletben kimutatások a központi választmányról, a közgyűlésekről, az osztályokról s a tagok állásáról, a központ s az osztályok bevételeiről s kiadásairól, a menedékházak látogatottságáról s az egyesület osztályairól történeti megjegyzésekkel. Ezen jelentésekből megtudjuk, hogy a központ 25 év alatt bevett 2.090,632 s kiadott 2.030,550 márkát; a fölösleg tehát 60,082 márka képezi az egyesület vagyont, mely 20,000 márka alap-tőkéből, az 1894/95-ki pénzkészletből (31,436⁵⁰) s a még föl nem vett 8645⁵⁰-nyi segélyezésekből áll. A központ kiadásából esik a kiadványokra 1.190,510 márka, építkezésekre 473,871 márka. Az osztályok fordítottak utak s menedékházak építésére 894,542¹/₂ márkát, összesen tehát 1.368,413¹/₂ márkát, miből a menedékházakra 881,625 mk. esik. A folyóirat mellékletei állanak 44 pompás tájképből, melyek menedékházakat s azok környékét mutatják; a szöveg közé nyomtatott képek között van 20 hires egyesületi tag arc képe, 45 menedékház s 20 különféle tájkép. Szóval az utolsó évfolyam az összes egyesületi tevékeny-

¹ Muhren, így nevezik azon kötörmelékét, melyet a hegyi patakok magukkal sodornak s a mely a réteket s szántóföldeket behányással fenyegeti.

ségről oly képet nyujt, mely legnagyobb csodálkozásunkat s elismerésünket érdemli ki. Azonkívül kiadott az egyesület: Die Erschliessung den Ostalpen, 3. k., továbbá: Handbuch der Verwaltung und Verfassung des d. u. oe. Alpenvereines. A közgyűlés, nemkülönben a 25 éves jubileum, Münchenben aug. 8. és 11-ke közt, rendkívül pompával, nagy részvét és lelkesedés kíséretében folyt le.

D. F.

V. Osztrák Tourista-Egyesület.

(Oesterreichischer Touristen-Club)

Ezen hatalmas egyesületnek az 1894-ki évben 8339 tagja volt, melyek közt 4775 a központhoz és 3564 az osztályokhoz tartozott; a *pénztári forgalom* 80466 frt 02 krt tett, ebből tagsági díjak 22,095 frt. (Áthozat különféle alaptökekből és készpénzben összesen 7839 frt 23 kr.) A nyeresé- és veszteségszámla 32,354 frt 44 krt, a mérleg-számla pedig 22,186 frt 85 krt tüntet fel.

Az elmúlt évben is számos kirándulást és előadást rendezett az egyesület s az alpinismus minden praktikus terén a legélénkebb tevékenységet fejtette ki.

Az »Osztrák Turista-Lap« (Oestereichische Touristen-Zeitung), mely havonként kétszer jelenik meg, az érdekes, csinos képekkel díszített cikkek egész sorát hozta és számos, a fenhavasi turisztikát, szerencsétlenségeket, menedékházakat, utépítéseket, közlekedést, kalauzügyet, irodalmat, térképelést és alpesi művészetet, azután egyesületi ügyeket, gyűléseket, kirándulásokat, utazásokat stb. illető közleményt.

Az egyesületi külön célokat szolgálják a »Kalauzügyi osztály« azután a »természettudományi osztály«, a »műbarátok társasága és a várható időjárás közlésére fenntartott »Időjelzés« (Wetterwarte).

VI. Az aggteleki barlang.

A Baradla látogatóinak száma örvendetesen növekedik, úgy hogy 1894-ben a barlang összesen 704 utas által lett meglátogatva. A látogatók közül 71 volt budapesti, 615 a többi magyarországi, 7 osztrák, 3 németországi, 2 orosz (Riga) 2 romániai, 2 amerikai (New-York) és 1 ázsiai (japán), Kiszto bol. Májusban 42, júniusban 58, július-

ban 239, augusztusban 290, szeptemberben 75 utas fordult meg a barlangban. A legelső látogatás máj. 11-én, az utolsó szept. 28-án volt.

Feltűnően érezhetni most a barlang új áttörésének megbecsülhetlen előnyét, mely az egész barlangnak 6 órai időtartam alatt való megszemlélését teszi lehetővé; a míg ugyanis a megelőző éven 420 utas, tehát 60⁰/₀-ka a látogatóknak, az egész barlangot bejárta, addig az előbbi években alig találkozott 2—3, a ki a barlangnak egész a tulsó végére ért volna.

Az évi számadás szerint a bevétel 698 frt 65 kr. volt, melyből 250 frt az építkezési osztály pénztárából, 338 frt 50 kr. belépti jegyeiből folyt be.

Az összes kiadás 472 frt 47 krt tesz, melynek főbb tételei a következők:

Lépcsőkre a Libanon-hegyen	100 frt — kr.
» a Paradicsomban	7 » — »
Az új bejárathoz út készítéséért	20 » — »
A menedékház bezindelyezéseért	106 » 55 »
Örökbér	150 » — »

A barlanghoz a legközelebbi vasuti állomások köztudomás szerint a Magas-Tátrából Kassán és Tornán át vezetnek. Ez utóbbi helyről 3¹/₂ órai kocsu-utazás; vagy Dobsina—Pelsőcsen át is vehető az útirány, honnét a barlang 1¹/₂ óra alatt elérhető.

Budapestről Tornalja a legközelebbi vasuti állomás, honnét a barlangot jó kocsu úton 1¹/₂ óra alatt lehet elérni.

A ki a barlangot meg akarja látogatni, annak ajánlatos azt az új bejárásnál megkezdeni és a réginél befejezni. Ez utóbbi mellett van a menedékház felállítva, mely két berendezett szobájával a turistának rendelkezésére áll. A vendégek ellátásáról Klanitza a barlangvezető gondoskodik.

Siegmeth Károly.

VII. Barlangisme.

Kraus Ferencz.

A föld alatti üregek kutatásainak útjai és célja. Bécs, 1894.

Ezen fenti műnek szerzője az osztrák barlangkutatók egyletének kimagasló tagja. A mi a barlangismének mezején a tudományra nézve legbecsesebb, azt a nevezett szerző vonzó és tanulságos alakban mind összeállította. E műből mindenütt kiismerhetni a gyakorlati embert, a férfit, a ki

az ügynek testtel és lélekkel barátja s egyúttal felismerhetni mindazt, a mi ilyen ismertetésnél tulajdonképen a legfőbb. A barlang keletkezésének elméletei igen könnyen áttekinthető modorban vannak összeállítva, melyek Kaut Immanuel nézetével kezdődnek (Természettani földrajz 1780—1790.) s azután az egyes tételeknek időrendben való felsorolása után az aggteleki barlang keletkezésére vonatkozó Siegmeth-féle előadással végződnek.

A szerző szerint a barlangok felosztása a következő: eredeti barlangok és mesterséges barlangok.

A függelékben jégbarlangok, mesés barlangok és barlangleletek tárgyaltnak s a barlangkutatók számára becses és gyakorlati útbaigazitások adatnak.

A könyv gazdag tartalmu képekkel van ellátva, (a szövegben 155 drb., 3 térkép és 3 terv) melyek minden tekintetben dicséretet érdemelnek. Különösen kell azon rendszeres előadást kiemelnem, melyekben a barlangok keletkezésének egyes formái vannak elősorolva.

Nagyon szívesen vettem volna azonban, ha a szerző művének egy megfelelő részében a jégbarlangokat s azok közül kivált a dobsinai jégbarlangot, mint egyetlen a maga nemében részletesebben ismertette volna. Magyar barlangjaink közül csupán az aggtelekivel foglalkozik behatóbban.

A könyv ára (fűzve 5 frt) mindenesetre nagyon mérsékelt s a ki a barlangok iránt egyáltalán érdeklődik s a barlangkutatás iránt érzékkel bír, annak az említett mű melegen ajánlható.

VIII.

E. A. Martel, Les Abimes les caux souterraines, les cavernes, les sources, la spélaeslogie. Paris 1894.

(A szakadások, a föld alatti vízvezetékek, a barlangok, források; a barlangisme.)

Kraus Ferencz fent említett barlangisme című művével majdnem egyidejűleg jelent meg ezen francia szövegű s csinos kiállítású mű.

A barlangisme köréből a legbecsesebb tudni valók vannak itt 35 szakaszban összegyűjtve. A szerző első sorban a francia barlangokat ismerteti s e mellett azonban az aggteleki barlangról sem feledkezik meg. A könyv

nagyszámú képből tér- és barlangrajzokban és tervezetekben gazdag, melynél ezenfelül még a különösen csinos és könnyen olvasható nyomás emelhető ki.

A műben a szerző részletesen ismerteti a 163 m. mély szakadást, névszerint: »Aveu de feu Nouveau« s egy másikat: »Aveu de la Rouveyrette«, mely a Csengő-Lyuk nevű s a pelsőczyi fensíkon található mélyedéssel való hasonlatosságánál fogva engem különösen érdekelt. Egy másik üreg pedig az »Aveue de combelougue au de Marlavogue« pedig élénken emlékeztet engem a jászói barlangra.

Mint különösen sikerült képeket kell a heliographikus lenyomatokat felemlítenem s ezek között első sorban a Dargilan barlangban levő mecsetnek képét. Ezen lenyomat ama kevés csepkőalakzatok egyikét tünteti elénk, mely a mi csillagászati tornyunk mellett az aggteleki barlangban méltó helyet foglalhat el. A mű tanulmányozása szakembereknek sok tanulságot és élvezetet szerezhet.

Siegmetth Károly.

IX. Die Hohe Tatra.¹

Ez útmutatónak jelen második kiadása az elsőnek gondos áttekintéséről és szorgalmas kiigazításáról tanusodik s ennek következtében jelességei, melyeket már 1891-ben kiemeltünk e helyen, csak nyertek becsben azóta. Előbbi tartalmát kiegészíti néhány a Hernádvölgy érdekesebb pontjaira kiterjedő kirándulásnak a leírása, mely függeléknek az értéke abban áll, hogy segítségével az utazó, ha kedvezőtlen idő áll be a Tátrában, kényelmesen fordíthatja idejét a hernádvölgyi alacsonyabb hegyvidék megtekintésére. Nem fojthatjuk el e helyen azon óhajlásunkat, bárcsak több rész juthatna e résznek a legközelebbi kiadásban.

Néhány magyar helyesírási botlástól eltekintve, két nagy tévedést kell helyreigazítanunk. A Lapis refugii Káposztafalutól fekszik délre és nem Márkusfalvától; a lőcsei hegyek és a Branyiszko a Szalóki csúcsról délkeletre, nem pedig nyugatra tűnnek fel.

Még azt az észrevételünket se hallgathatjuk el,

¹ Praktischer Führer, neu bearbeitet von Dr. Otto. Zweite Auflage, Bertiin 1895. Verlag von Albert Goldschmidt. 2 Mark 50 Pf.

hogy a Tátra látóképe egyáltalán nem nyerte meg tetzésünket.

Egyebekben azonban, a mennyiben minden lehető kérdésre feleletet ad s minden irányban felvilágosítással szolgál, jó lelkiismerettel ajánlhatjuk a könyvet a turistáknak, első sorban a németországiaknak.

R.

X. A Magas-Tátra új fölmérése.

A Tátrát utoljára 1876-ban mérték föl a cs. és k. katonai földrajzi intézet tisztjei. Ezen fölvételekbe (1 : 25,000), a rendkívüli nehézségek miatt, melyek akkor útfokba állottak a térképezőknek e zord havasvidéken, elég sok s épen nem jelentéktelen hiba csúszott be. Azonkívül újabban úgy a megszálló helyek, mint a közlekedési eszközök terén nevezetes fejlődés köszöntött be; számos üdülőhely és fürdő támadt, az utaknak és kapaszkodóknak egész hálózata létesült, mi akkor természetesen mind nem volt fölvehető.

Ennélfogva egyesületünk azzal a kéréssel fordult a cs. és k. hadügyminiszteriumhoz, sziveskedjék új fölmérést eszközölni. Nagy örömmel hozzuk tudomására tagtársainknak, hogy kérésünknek helyt adtak és a nevezett ministerium megbizásából a földrajzi intézet három tisztet küldött ide.

Az egyes térképezők, Krátky, Gans és Voith kapitányok a szükséges személyezettel egyetemben már május eleje óta a Tátrában vannak és a legjobb módszerek alkalmazásával s a legpontosabb eszközökkel dolgoznak a fölmérésen.

Midőn e helyütt is a legnagyobb hálával mondunk köszönetet a hadügyminiszteriumnak, szivünk mélyéből kívánjuk a tiszt uraknak, hogy az ég áldása kíséresse őket, őrizze a szerencsétlenségektől s könnyítse meg lehetőleg nehéz munkájukat.

R.

Scherfel V. Aurél.

1835—1895.

Egyesületünk egyik kiváló és érdemes tagját vesztette Scherfel V. Aurél, gyógyszerészben és botanikusban.

Született 1835. ápr. 26-án a szepesmegyei Felkán, hol az elemi iskolákat végezte, azután négy gymnasiumi osztályt Rozsnyón látogatott s már 14 éves korában a bécsi egyetemre ment, hol Schrötter és Redtenbacher chemiai és Henzl botanikai előadásait hallgatta. 1855-ben mint okleveles gyógyszerész hazatért, atyja hirtelen halála következtében átvette ennek gyógyszerárát, melyet 1891-ig lelkiismeretesen és mintaszerűen vezetett.

É mellett folytatta buzgóan chemiai és különösen botanikai tanulmányait, mely utóbbiakban Kalchbrenner Károly, a híres botanikus, tanítója volt.

Alapossága és szorgalmánál fogva az elhunyt nagybecsű munkásságot fejtett ki mindkét irányban.

Ezen szakokba vágó munkái, melyek nagyobbára a szepesi források vegyi elemzésére és a vidék virányára vonatkoznak, maradandó értékkel bírnak s a külföldön is méltó elismerésben részesültek.

Lelkes barátja lévén a hegyeknek, kivált a Tátrának, a M. Kárpátgyesületnek 1873-ban történt megalakulásánál hathatósan közreműködött. Egyesületünk fennállása óta mindig tagja volt a választmánynak, melynek tanácskozásaiiban higgadt és meggondolt fellépése által gyakran döntő befolyást gyakorolt.

Azonkívül néhány évig a szerkesztőségnek is tagja volt, több tudományos értekezést tett közzé Évkönyvünkben, egyebek közt »Adalékok a szepesi Tátra alhavasi és havasi florájának ismertetéséhez» című hosszas buvárkodáson alapuló kitűnő tanulmányát. Ezen munkájából a nagy közönség is meggyőződött arról, hogy ő a Tátra-virányának legkiválóbb ismerője volt.

Mint a muzeum tagja 1882-ben nagyon buzgólkodott az egyesületi muzeum alapításán, mely esztendőben határozott, hogy ezen kulturális intézet Poprádon építtessék fel. A boldogult, ki nagy melegséggel lépett fel szülővárosa mellett, kissé hidegen viselkedett azóta az egyesület iránt s Felka városa támogatásával alapította ottan a Tátramuzeumot, mindazáltal az egyesület képviselője maradt halála napjáig, 1895. április 24-én.

A nagyműveltségű, eszményi dolgokért is hevülni tudó férfiú megbízható előmozdítója volt minden közművelődési törekvésnek a Szepességen és főként szülővárosában, melynek jelentékeny vagyonát egy alapítandó gyermekkert számára hagyományozta.

Mély gyászban áll a M. K. E. a frissen felhantolt sir előtt s leteszi a hála koszoruját.

Kimutatás

azon összegekről, melyek a felépitendő Zöldtavi menedékházra

1895. június 1-ig befolytak:

Kiadatott 205 részjegy à 10 frt	2050 frt — kr.
Adományokból befolyt	346 » 80 »
A Matlárházán 1893. évben rendezett mű- kedvelői előadás tiszta jövedelme	55 » 38 »
A Tátrafüreden 1894-ik évben rendezett hangverseny tiszta jövedelme	500 » — »
Kamatok 1894. decz. 31-ig	45 » 74 »
Összesen	2997 frt 92 kr.

Ebből levonandó:

Hat drb még be nem fizetett részjegy à 10 frt	60 frt — kr.
Beszedésért Budapesten fizetett 5 » — »	65 frt — kr.
Marad 1895. június 1-én	2932 frt 92 kr.

Adományokból befolyt:

Terray István, Likér	10 frt — kr.
Dióssy Imre, Szentmihályur	10 » — »
Geyer G. Gyula, Igló	5 » — »
Förster Gyula gyűjtése, Szepes-Szombat	11 » — »
Dr. Jármay Gyula, Budapest	10 » — »
Röser Miklós, Budapest	10 » — »
Jármay Jenő, Budapest	5 » — »
Zoffcsák József, Budapest	5 » — »
Raáb József, Káposztafalu	1 » — »
Thaly István, Nyitra	5 » — »
Szmrecsányi Pál püspök, Szepeshely	200 » — »
Jász Géza, Budapest	1 » — »
Toperczer Károly, Pozsony	10 » — »
Toperczer Emilia, Pozsony	10 » — »
Dr. Márki Sándor, Kolozsvár	1 » — »

Átvitel 294 frt — kr.

Áthozat	294	frt	—	kr.
Özv. Schirger Tivadarné, Kassa	10	»	—	»
Bischitz N., Alsó-Tátrafüred	6	»	30	»
Grötsch Imre, Budapest	10	»	—	»
Barlangligeti igazgatóság gyűjtése	12	»	—	»
Spitz és Szabó, Tátrafüred	2	»	—	»
Róth Márton gyűjtése Iglón	2	»	50	»
N. N. átadva Kövi I. által	10	»	—	»
Összesen	346	frt	80	kr.

Részjegyeket jegyeztek:

Dr. Szontagh Ábris, Budapest	2	drb
Gorove László, Budapest	1	»
Petanovits József, Budapest	5	»
Dr. Liedemann Károly, Budapest	1	»
Szontagh Tamás, Budapest	1	»
Dr. Pethő Gyula, Budapest	1	»
Röck István, Budapest	2	»
Walko Lajos, Budapest	20	»
Dr. Kézsmárszky Tivadar, Budapest	10	»
Nadler Róbert, Budapest	1	»
Háry Gyula, Budapest	1	»
Dr. Posewitz Tivadar, Budapest	10	»
Flittner Frigyes, Budapest	2	»
Zenovitz Gusztáv, Budapest	1	»
Sztrelko Gusztáv, Budapest	1	»
Dr. Andaházy László, Budapest	4	»
Wittchen Kornél, Budapest	1	»
Imling Konrád, Budapest	1	»
Dörner Béla, Budapest	1	»
Dr. Petrik Lajos, Budapest	2	»
Dr. Thirring Gusztáv, Budapest	1	»
Röck Gyula, Budapest	2	»
Lorenz Viktor, Budapest	2	»
Dr. Vécsey Tamás, Budapest	1	»
Dr. Haberern J. Pál Budapest	2	»
Nauskarl Sándor, Budapest	1	»
Rickl Gyula, Budapest	1	»
Sujánszky Ödön, Budapest	1	»
Ponori Thewrewk Emil, Budapest	1	»
Bankrésztvénytársaság, Késmárk	10	»
Takarékpénztár, Késmárk	10	»
Payer Hugó, Késmárk	1	»

 Átvitel 101 drb

	Át hozat . . .	101 drb
Genersich Tivadar, Késmárk		10 »
Horn Valér, Késmárk		1 »
Wein Károly, Késmárk		5 »
Vadásztársulat, Késmárk		10 »
Patonay Adolf, Késmárk		1 »
Trebitsch Arnold, Késmárk		1 »
Dr. Alexander Béla, Késmárk		1 »
Belóczy Sándor, Késmárk		1 »
Fuszgänger Gyula Késmárk		1 »
Kéler Pál, Késmárk		1 »
Polyák Kálmán, Késmárk		1 »
Demiány Albert, Késmárk		2 »
Arányi Antal, Igló		1 »
Roth Márton, Igló		5 »
Folgens Kornélné, Igló		4 »
Ujlaky Elise, Igló		1 »
Arányi Antalné, Igló		1 »
Guhr Amanda, Igló		1 »
Soltz Ilona, Igló		1 »
Korach Ernesztin, Igló		1 »
Teplánszky Emilia, Igló		1 »
Fischer Miklós, Igló		5 »
Feigenbaum József, Igló		2 »
Kövi Imre, Igló		1 »
Scholtz I. Emil, Matheócz		1 »
Scholtz K. Albert, Matheócz		1 »
Scholtz Viktor, Matheócz		1 »
Koromzay György, Szepes-Béla		5 »
Szepesbélai vadásztársaság		4 »
Budovszky János, Szepes-Béla		3 »
Kaltstein Ágost, Szepes-Béla		1 »
Szepes-Béla városa		4 »
Berzeviczy Egyedné, Bárcza		1 »
Scherfel V. Aurél, Felka		1 »
Bacsinszky János, Wien		1 »
Gustav Konrad, Wien		1 »
Öt felföldi város takptár, Szepes-Szombat		3 »
Szepesi Hitelbank, Lőcse		5 »
Hoepfner Gusztáv, Lőcse		1 »
Poprád-felkai takarékpénztár		5 »
Krompacher E. A. Podrád		1 »
Szutórisz Frigyes, Eperjes		1 »

 Átvitel . . . 200 drb

	Áthozat . . .	200 drb
Özv. Linkesch Samuné, Eperjes	I »	
Dr. Genersich Antal, Kolozsvár	I »	
Rath János, Kevermes	I »	
Knausz Nándor, Esztergom	I »	
Aradi János, Prakfalu	I »	
	<hr/>	
	Összesen . . .	205 drb

Marcsek Andor,
pénztárnok.

A M.-Tátra Látóképe a Csarnagura (903 m.) melletti Groppa-hegyről tekintve.

Mint lánczhegység a M.-Tátra legnagyobb részben innét mutatkozik teljes hosszukiterjedésében. A M.-T. délről, p. o. Poprádról tekintve — hála a sokszori fényképészeti felvételeknek — általánosan ismeretes; kevésbbé azonban az éjszaki oldala, melynek az utóbbtól egészen elütő jellege van, csudálatos gazdagságot mutat alakjaiban s minket a szép hegység orografika-geologiai szerkezetével sokkal behatóbban ismertet meg, mint bármely más déli álláspont. Az ez idei évkönyv tehát a M.-Tátra éjszaki oldalának adja hű képét — mit Forberger V. lőcsei tanárnak köszönhetünk — oly álláspontból, mely ezen hegység egész nagyszerű fenségét elénkbe tárja, a mint azt a tulzás nélküli rajz sejteti. Ezen panoráma alaposabb megértésére szolgál a következő sorok.

Mint tudva van, a M.-Tátra a Dunajecz s mellékfolyói által áttört előhegyei lépcsőzetes emelkedést mutatnak, ellentétben a poprádvölgyi lejtőkkel, melyek minden előhegyek nélkül a legmagasabb csúcsokig emelkednek fel. Az éjszaki lépcsőzetes hegyek között világosan megkülönböztethetünk három párhuzamos, a magas hegység felé növekedő hegygátot. A legéjszakibb s legalacsonyabb, de geologiai s tájképi tekintetben legérdekesebb, nyugat felé többszörösen áttört s részben a Dunajecz völgyében eltűnő gátot képezi a sziklás, meredek csúcsú, de erős hegyzóna a Veres-Klostromtól a Rogoźnikig; a legdélibb s legmagasabb (1100—1312 m.) gátot képezi a szepesi s zakopani Magura, melynek éjszaki lejtőit sűrű erdők s pompás alpesi rétek képezik; míg déli a magas hegység felé fordított oldalai 1200 m. magasságig terjedelmes szántóföldeket mutatnak, melyek Landok, Zsdjár s Zakopane községekhez tartoznak. A kettő között végre van a 900—1050 m. magas, nagyobbára a szétszórt tanyák szegényes szántóföldeivel és csak a szűkebb, hidegebb völgyeiben erdővel borított hegygát, mely csúcaival mindenfelé, különösen

pedig az utolsó hegylépcső mögött a M.-Tátra fenséges nagyszerűsége felé varázsszerű kilátást nyújt. Ezen közép-lánczban fekszik a mi álláspontunk is, a 903 m. magas Groppa Csarnagura mellett, hol a tanitónál szállást és ellátást talál a turista. Szébb s háladatosabb álláspontot az éjszaki oldalon alig találhatni, mert a M.-T. nyugati részét innét legjobban lehet áttekinteni. Próbáljuk a M.-Tátrát innét megnézve ecsetelni.

Álláspontunk legalább 12 kmnyi távolságban van a hegység átlag 1000 m. magas talppontjától, mely nagyobbára az utolsó hegylépcső és a magas hegység közti völgy hosszában elenyészik. A kép legkeletibb pontja a Homlokos 20 km., a legnyugatibb, a Nad Kotlinu melletti csúcs szintén 20 kmnyi távolságra van. A legtávolibb látható pont a Koncsisza (2535 m.) mely csaknem a Groppa déllőjébe esik és a 2663 m. magas, hasogatott Gerlachfalvi csúcs. Amaz 25, emez 24·8 kmre van álláspontunktól. Mindkettő tehát alacsonyabbnak tetszik, mint a 21·6 km. távol és 2634 m. magas Lomniczi csúcs, vagy a 2535 m. magas és 20·7 km. távoli Zöldtavi csúcs vagy pedig mint az épen oly távol és 2629 m. magas Jégvölgyi csúcs, melyek közül ez utóbbi mint legmagasabb, alakra legtökéletesebb s mint egész hegyi individium tetőtől talpig mutatkozik.

Szenbetünő innét a hegység oro-geologiai tagozása. Keleten látjuk a 10 km. hosszú délkelettől északnyugat felé huzódó Béla-Javorinai üledékes kőzetek lánczát, mely a távolság távlatának és a valódi magassági viszonyok alapján egészben és részletben mindinkább nyer. Ezen hegyláncz két részre oszlik, az egyik, a keleti, alacsonyabb s kevésbé tagolt; a másik, a nyugati magasabb s négy meredek csúcsban végződik. A bélai hegyháton a gerinc-mélyedések fölött csak kevés magas pontot látunk: a Homlokost, az Elő- s Hátsó mészárszékeket s a Bolond-Gerőt (1947—2061 m.) Ezek közt a nyergek 1893—1938 m. magasak, a közepes gerincmagasság tehát itt legfeljebb 1970 m. A Széles-mezőtől innen következnek a Hawransor 1880—2158 m. magas csúcsai, melynek 3 áthágója keletről nyugat felé tekintve 1940, 1955 és 1810 m. magas. A hegység közepes magassága itt 2000 méterre tehető. A láncz keleti részében csak lapos, teknőalakú völgyeket látunk, míg nyugati részében már szépen kifejlett, itt-ott 150—250 magas meredek sziklafalakkal bekerített fennvölgyek vannak. A képen tisztán látható éjszaki Muránfal 50—90 m. magas és 700 m. hosszú, körülveszi a Murán háromszögletes fennsíkját s a déli lejtőn csaknem 300 m. magas.

A Javorinka-völgy, melyben Javorina-helység és Hohenlohe fejedelem pompás vadászkastélya fekszik s melyben a Javorinka patak a hegység tövéig kimosta medrét, elválasztja a nyugat felé húzódó szintén üledékes kőzetekből, mészsziklás ősrégi homokkövekből fölépült széles Siroka-csoportot, mely éjszak felé két hatalmas hegyollót kinyújt. A Siroka csak 57 m-rel magasabb, mint a Béla-Javorinai láncz legmagasabb hegye, de nagyobb távolsága miatt (19'6 km.) sokkal alacsonyabbnak tetszik s csak valamivel magasabbnak, mint a 14'5 km. távol Murán. Geológiai tekintetben a Siroka igen nevezetes, mert benne a gránit felülkerekedett az ifjabbik rétegeken.¹ A csúcs t. i. gránitból áll, mely a perni homokkövön nyugszik s így hegyátcsuszamlásról tanuskodik. Fekvésénél fogva a Siroka a M.-Tátra közepébe elhelyezett őrtorony, honnét köröskörül a legszebb panoráma terül el.

Nyugat felé a Siroka meredek (a képen nem látható) falakkal ereszkedik le a Bialka-völgybe és csak a Roszto-kával kezdődő és a Swinicáig érő fölötté szép és gazdagon tagolt 8 km. hosszú Woloszyn-lánczczal alkot egy hosszú, alacsony (1500 m.) erdős hegyhátat, melynek neve Prislop s mely a keleten oly magasra emelkedő csúcsok szerény folytatását képezi. Annak nyugati, a Swinica tövében és a képre csak gyengén jelzett Fehér-Dunajecz-völgy tulsó oldalán elterülő folytatásai, melyek önálló hegyi jellegüket még inkább veszítvén, egyszerű előalpokat képeznek, csak a Kopa-Krolowa és Kopa-Magory-ban, melyeknek keleti oldalaik a képen még láthatók, érik el az 1500—1700 mnyi magasságot. Nyugat felé a Giewont (Gähe Wand) és a Tolkowe Kominy már nincsenek a képen. A M.-Tátra felépítésében résztvevő rétegekben képviselve van minden képződmény a krétától kezdve a dyasig. Ezen rétegek rétegetereit a képen is látható éjszaki lejtők képezik, a keleti, Béla-Javorinai hegylánczban a legfiatalabb réteg, t. i. a kréta-képződmény uralkodó, míg a rétegek végpontjai délen a gránitos magas hegység felé fordulnak s ott gyakran 100—200 m. magas falakat képeznek.

Ezen rétegek mögött, melyek mint egy óriási palást veszik körül a gránitot, emelkedik mint óriási, összefüggő gránitfal, sokféleképen kicsúcsosodva maga a hegység főgerince.

De a gránitból álló hegység is két párhuzamos lánczból áll, az egyik a nyugati, inkább éjszak felé kilépő,

¹ Ezt Kővi I. és Róth S. tanár urak legelőször konstatálták.

melynek folytatását a képen már nem látjuk; a másik a keleti inkább délre visszalépő s azért látszólag magasságban fogyó, melynek nyugati folytatását a Krivánig a közelebbre fekvő északi, t. i. a Woloszyn-láncz teljesen elfödi.

A keleti láncz kezdődik a késmárki csúcscsal, melyet a Hawran-nak délnyugati éle fölött pillantunk meg és magában foglalja a Jégvölgyi csúcsig terjedő óriási hegyeket, melyek 2535—2634 m. magasak s a hasadékok s horgosok sem sülyednek 2350 méter alá, úgy hogy a közepes gerinczmagasság ezen 4 km. hosszú hegyrészben valamivel több mint 2500 m.; ilyen terjedelemben ez a legmagasabb az egész hegységben. A Jégvölgyi csúctól balra következik a 2225 m. magas Javorove-horgos és a dél felé visszalépő gerincz közepes magassága alig 2350 m. Nemsokára eltűnik a Siroka mögött, melytől jobbra a 2663 m. magas Gerlechfalvi csúcs, az egész Tátra legmagasabb csúcsa válik láthatóvá, a Zamki-hágó mögött. A Gerlachfalvi csúctól keletre eső 2196 m. magas Lengyelnyerget és a Menguszfalvi csúcsig terjedő legmélyebb bevágást (2435 m.) a széles Siroka egészen elfödi. A Gerlachfalvi csúctól a Menguszfalvi csúcsig a közepes magasság megint 2400 m-re emelkedik; a legmélyebb horgos itt a 2440 m. magas Béka-horgos; ezen két legmagasabb csúcsa a Tátra-csúcs (2555 m.) és a Tengerszem-csúcs (2508 m.) iker-állásukkal megragadóan szép látványt nyújtanak. A következő 2374—2435 m. magas Ökörhát az ő 6, alig magasabb menguszfalvi csúcsával inkább egyenletesen emelkedő, csak kis mértékben hasogatott gerinczet mutat, mely alatt mély katlanban a Tengerszem és a Halas-tó terül el. A M.-Tátra legnyugatibb részét, a Kriván csoportját nagy magassága daczára (2350—2496 m.) a 200 m-rel alacsonyabb, de 6—7 kilométerrel közelebb eső Woloszyn-láncz tökéletesen elfödi. Ez tehát a déli gránit-hegyláncz, mely egészben nagyban északkeletről délnyugat felé huzódik s melynek a képen látható része 14 km. hosszú, míg a Wolosyn-láncz által végképen elfedett nyugati része még 6 km. hosszú s azután a Koprova-völgyben végett ér.

Az északi gránitos parallel-gerincz, mely szintén északkeletről délnyugat felé vonul s melyet a déli láncztól a mély s igen széles Roztoka-völgy választ el, a keskeny, 3 km. hosszú keresztgerincz pedig összeköti vele, a már többször említett Wolosyn-láncz, melynek a képen látható hossza csaknem 10 kmt teszen. Legmagasabb csúcsa a Swinica (koczahegy) 2293 m. magas és a Roztokától a

Swonicáig terjedő hegyrész közepes magassága 2150 m., melyben majd szűk horgosok, majd szélesebb nyergek ereszkednek le egészen 2050 méterig. A Wolosyn-láncz tehát jóval alacsonyabb, mint a déli gránitláncz, de észrevehetőleg magasabb, mint a Béla-Javorinai-láncz, sőt magasabb, mint a Siroka-csoport.

Ép ily világosan különböztethetők meg a képen a hegység éjszaki völgyei. A Béla-Javorinai vonalban levő völgyeket már röviden jeleztük. A Hawrantól balra folyó vizek a Bélapatakba ömlenek, melynek forrása a Hawran és a Greiner közti völgyben van, míg a Hawrantól innen eső vizek Podspádi mellett a Javorinka-folyóba torkolnak. A magas hegység déli részében három hatalmas sziklás völgygyel találkozunk, melyek aztán több völgyecskében ágaznak el. Balra kelet felé van a Javorina-völgy, melybe szintén keletről a Hátsó-rézakna-völgy nyílik, úgy hogy ezen hegyrész a Grajnártól kezdve a Zöldtavi- és Jég-völgyi-csúcson át a Sirokáig csodálatosan nagyszerű kereket képez. A második óriási völgy a Sirokától a Tengersizem csúcsig terjed, ez a Podplaszki-völgy. Azután következik a Tengersizem-csúcs előterében a képen teljesen látható kis Béka-tavi-völgy; ezután a Tengersizem-csúcsból a nagy Menguszfalvi-csúcsig a Halas-tó-völgy. A déli láncz és a Wolosyn-csoport közt lévő hosszú s széles Roztoka-völgy nem látható. Ez utóbbi négy völgyből a patakok a Bialka folyóba ömlenek.

A Wolosyn-csoportban látjuk még a Bialka vízterületéhez tartozó Koszysza-völgyet a Roztoka s a Waksmundka között, míg a keletibb völgyek: a Pancsiszta-, Csarnystaw- és Gasienica-völgy a Fehér-Dunajecz területéhez tartoznak.

Az egész magas hegység előterét képezi végre a harmadik, legmagasabb s közvetlen az utóbbi előtt fekvő eocän hegyhát a hegység fönt említett három előlépcsője alatt. De a zuhogó s igen sebes Bialka-folyó, ez a rakoncátlan, pisztrángokban gazdag Tátragyerek, mely fékezetlen pajkosságában temérdek gránit-törmeléklet lesodor s avval a hegylejtőket fenyegetőleg alámossa — a mint azt a képen is észrevehetjük Jurgow helységtől jobbra — keresztül vájta ezt és még a következő két hegyhátat is s ilyenképen széles, törmelékkel telt völgyében utat tört magának a Dunajeczhez.

D. F.

TARTALOM.

ÉRTEKEZÉSEK.

	Oldal
I. Turistaságunk. Münnich Sándor	1
II. Trencsén-Teplitz és környéke. Siegmeth K.-tól	16
III. A Liptói Havasok Roháč-nevű csoportja. Gebauer Alajostól	30

EGYESÜLETI ÜGYEK.

Elnöki jelentés	47
A M. K. E. (Központ) és a M.-T. 1894-ben	54
A M. K. E. alapítványainak kimutatása, számadása, előirányzata	69
A muzeum zárszámadása s előirányzata	73
A M. K. E. védnöke, elnöke, tisztviselei, képviselői stb.	75
Az osztályok jelentései	79

APRÓ KÖZLEMÉNYEK.

I. Kirándulás a N.-Halas-tóhoz 1827-ben. Weber S.	88
II Téli turisztika	95
III. A galicizai Tátraegyesület Évkönyve 1894.	100
IV. A Német- és Osztrák-alpegyesület	105
V. Osztrák Turista-Egyesület, D. F.	107
VI. Az aggteleki barlang Siegmeth K.	107
VII. Barlangisme. Kraus F.	108
VIII. E. A. Martel Les Abimes stb.	109
IX. Die Hohe Tátra. Ismerteti R.	110
X. A M.-Tátra új fölmérése	111
† Scherfel V. Aurél	112
Adakozók névjegyzéke a Zöld-tavi menedékház felépítésére	114
A „Melléklet“ magyarázó szövege. D. F.-tól	119
Az Évkönyv 20 első kötetének tartalomjegyzéke	
Melléklet	
Hirdetések.	

VALÓDI SZEPESI KÁRPÁTI
BOROVICKSÁT

ládákban vagy 3½ literes kosárüvegekben, nemkülönb
hordókban áruba bocsát

Gabriel Adolf,
borovicska-termelő Szepes-Bélán.

SCHMIDT JÓZSEF

dúsan felszerelt

könyvnyomdája

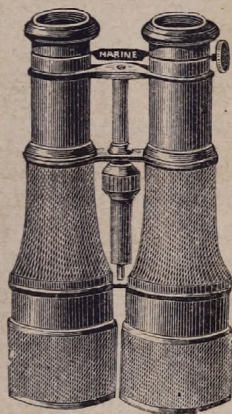
IGLÓN.

Készít mindennemű diszmunkákat, műveket, folyóiratokat, lapokat, rovatozott üveket, lakadalmi- és béli meghívókat, gyászjelentéseket, körleveleket, levélpapír- és borítéknyomatokat, névjegyeket, községi és ügyvédi nyomtatványokat jutányos áron, jóminőségű papíron, diszes kivitelben, a lehető legrövidebb idő alatt.

Calderoni és Társa, Budapest

Váci-utca 30. és Kishid-utca 8. szám.

Ajánlanak:

fényképezeti készülékeket
amateurok és turisták számára különféle nagy-
ságban és kivitelben

KETTŐS LÁTCSŐVEKET turisták számára.

finom üvegekkel és szíjjal ellátott bőrtokokban,
7, 8, 10, 15 frt. **Távcsöveket**, 5, 6, 8, 10 frt.
Szemüvegek és **orrcsiptetőket** legújabb
alakban és finom üvegekkel 1,50, 2, 3 frt. **Védő-
szemüvegek** és **orrcsiptetőket** szürke
üvegekkel 1, 1,50, 2, 3 frt. **Magasságmérő
aneroidokat** 8, 10, 12, 15 frt **Zsebhomé-
rőket**, **zsebcompassokat** és **nagyító
üvegeket** .75, 1, 1,50 frt. **Maximal hőmérőket**,
körzőket, **mérőszalagokat**, **lépésmérőket** stb.

→ Képes árjegyzékek bérmentve állanak rendelkezésre. ←

Gyomor- és vesebajok, székrekedés, fejfájás, szé- dülés, aranyér, végbél dugulás ellen

igen jó hatással vannak a 18 év óta híres „malacz-
kai kárpáti egészségi labdacskok“ összeállítva a hirne-
ves DR. KVAPIL utasítása folytán.

FRIEDRICH JÁNOS, gyógyszerésztől **MALACZKÁN**
a kárpátokban.

Egy skatulya ára 21 kr., egy tekercs ára 6 dobozzal 1 frt 5 kr.
bérmentetlen küldeménynél 5 krral a bélyegért több. Ha a labda-
csok árához 20 kr. mellékeltek és az egész összeg postautalvá-
nyon elküldetik, akkor a megrendelt mennyiség az összes bíroda-
lomba bérmentve küldetik.

RAKTÁR: Budapesten: Török József gyógyszerész, Király-utca 12.

MATLÁRHÁZA

új, nagyobbított szálló- és fürdő-telep

A MAGAS TÁTRÁBAN,

☞ a „Lomniczi-csúcs“ tövében, 900 m. magasságban ☞

10 percznyi távolságra Tatra-Lomnicz vasuti állomástól.

A telep áll 74 szobából, 60 krtól kezdve 1 frt 50 krig.

Az ételek ára olcsó. Teljes ellátás hetenként 12 frt.

Tudakozódásokra s megrendelésekre ad választ:

LOISCH MÁTYÁS,

Hunfalu, (posta) Szepesm.

Tátra Barlangliget

☞ klimatikus gyógyhely és gyógyfürdő ☞

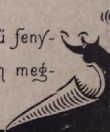
a tenger színe fölött 763,6 méter.

Vasuti állomás: Szepes-Béla. Bér- és társaskocsi.

Pósta, telefon összekötve a szepesbéla-i távirda állomással helyben. —

Barlangliget mint klimatikus gyógyhely és vízgyógyintézet javasolva van: vércépződési zavaroknál, vérszegénységénél, idegbántalmaknál, ideggyengeségénél, szívbántalmaknál, idült csúzos bajoknál, idült gyomor- és bélhurutoknál, váltóláz, továbbá súlyos betegségek után, üdülés és erősödés céljából, valamint utókurának Karlsbad, Franzensbad, Marienbad után stb.

A levegő ozonás, pormentes és tiszta a ritka szépségű fenyvesek között. Az ivóvíz kősziklaforrás-víz. A minden tekintetben megeléhető, olcsó és jó ellátás a város ellenőrzése alatt áll.

LÖCSE FÜRDŐ

610 méter magasan.

Löcse-fürdő Szepesmegyében Löcse városától 4.5 kilométernyire, a Késmárkra vezető állami út mellett, fenyves erdővel körülvett völgyben fekszik. Minden oldal, de különösen éjszaka felől védett. — Kitünő klimatikus gyógyhely, czélszerűen berendezett hidegvíz-gyógyintézettel, meleg fürdők, fenyűlevél-fürdők, gőz-szekevény, massage, villanyozás, belehelés, tej- és savó-gyógy mód.

Igazgató orvosa : **Dr. ALEXY JÁNOS.**

Posta-, távírda-, vasúti-állomás Löcsen.

KUSZMANN TERÉZIA, KÉSMÁRK.

A M.-Tátra látogatóinak ajánlom az én általánosan ismeretes s többszörösen kitüntetett

képeimet, szárított kárpáti virágokból

látóképekkel, vagy azok nélkül; továbbá ugyanily virágokkal díszített Salon-lámpafátyolokat, levélpapírokat, levelező-lapokat stb., végre friss csokrokat, kerti vagy kárpáti virágokból tetszés szerint.

STARHA MANÓ,

VÁSZON- ÉS DAMASZT-SZÖVŐGYÁRA KÉSMÁRKON.

Ajánlja kitünő 3 arany és 5 ezüst éremmel, nemkülönben díszokmányokkal kitüntetett tiszta lenből készült szöveteit ugmint:

abroszokat, törülközőket, konyharuhát, zsebkendőket, csinvatot, vásznat

(à la Rumburg), tetszés szerinti szélességben.

Készítményeim a legnagyobb hirnek örvendenek, különösen menyasszonyoknál.

ΣΟΤΤΕΣΖ ΚΑΡΟΣΥ,

ÉPÍTŐMESTER IGΛÓN,

ajánkozik nyaralók s villák építésére úgy a Magas-Ćátrában, mint Szepesvármegye bármely helyén.

UJ-TÁTRAFÜRED

VIZGYÓGYINTÉZET,

KLIMATIKUS GYÓGYHELY,

MOÓR-FÜRDŐK,

TÜDŐBETEGEK SANATORIUMA,

1004 méter tengerszintfeletti magasságban.

Gyógyjavaslatok: *vérszegénység és lábadozás, idegbántalmak mint: Basedowkór és neurasthenia, szívbántalmak, a légzőszervek hurutjai, kezdődő tüdővész, az emésztő szervek bántalmai, női bajok s Karlsbad és Marienbad után mint utókúra.*

Uj-Tátrafüred a túristaút kiépítésével a tátrai kirándulások központjába esett,

honnan legrövidebb idő alatt, legkevesebb fáradsággal s költséggel végezhetők a kirándulások.

Megbízható kalauzok, háti lovak, bérkocsik mindenkor kaphatók.

Julius 1-ig és augusztus 31-én tul tetemesen leszállított árák. — Legjobb szoba ára 80 krtól 1 frt 35 krig. — A főidényben 1 frt 50 krtól 3 frtig. Túrista-lakás 50 kr. Mérsékekelt penzió és étlapárák.

Posta, telefon, távirda a házban.

Dr. Szontagh Miklós.

A

Magyarországi Kárpátgyesület évkönyve

I—XX. kötetének

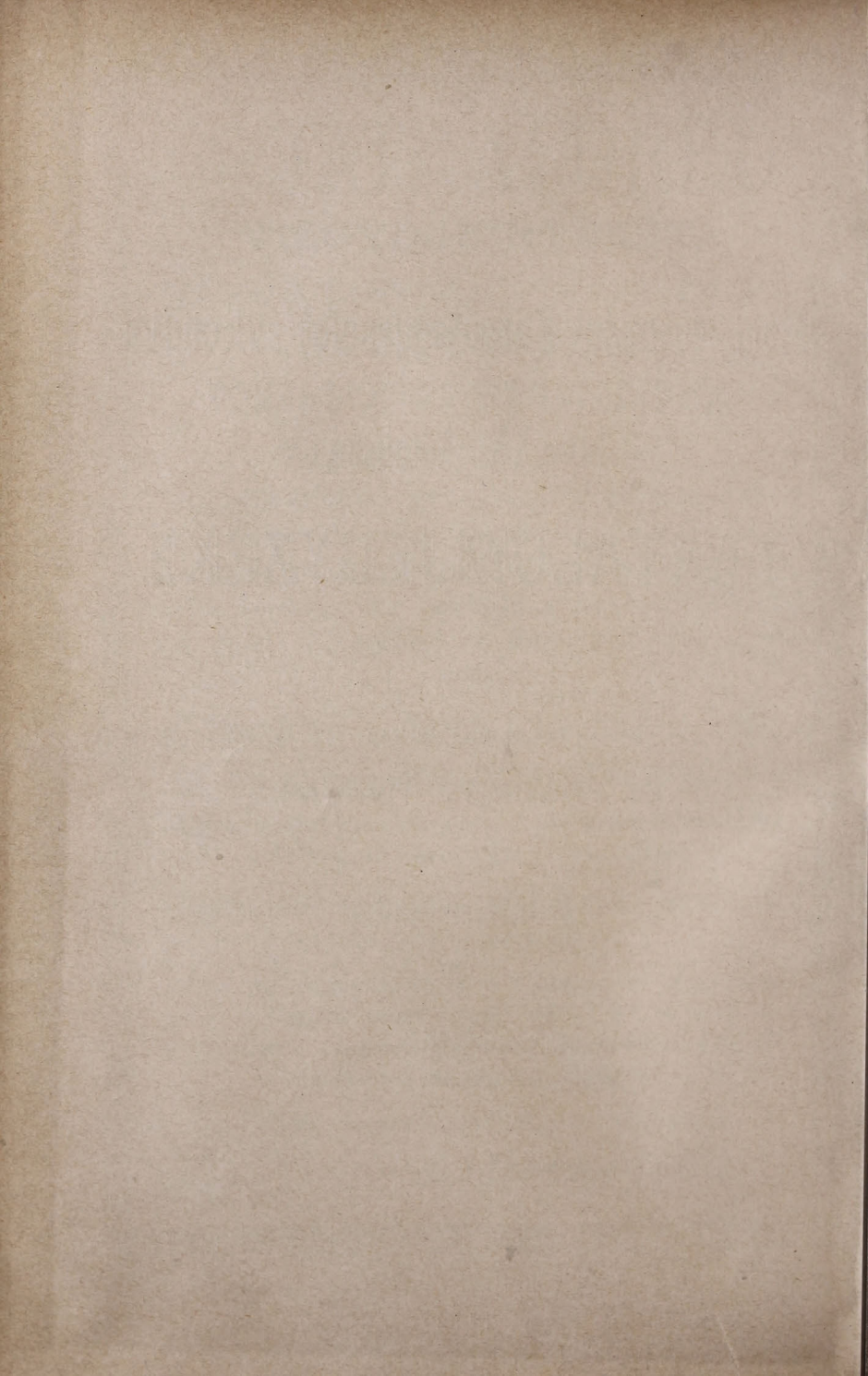
TARTALOMJEGYZÉKE

ÖSSZEÁLLITOTTA :

Dr. POSEWITZ TIVADAR.

K. = Apróbb közlemény.

R. = Referatum.

I. Turistika.

- A turistika és a hegyi egyesületek közgazdasági haszna. BECK S. 1888, **15.** k. 117.
- Hogyan gyakoroljuk a turistaságot és mely módok alkalmasak annak terjesztésére. DR. MARINOVICH J. 1890, **17.** k. 150.
- K. A fáradságról hegymászás alkalmával. 1892, **19.** k. 141.
- R. Hegyi sport kézi könyve. 1883, **10.** k. 338.
- R. Európai vándorképek. 1890, **17.** k. 238.
- K. Fürdőink felvirágoztatása ügyében. DR. CHYZER K. 1883, **10.** k. 330.
- R. Die nahmhafteren Kurorte und Heilquellen Ungarns und seiner Nebenländer. 1889, **16.** k. 173.
- K. Turistikai földmérési szögmérő. D. F. 1889, **16.** k. 180.
- Kárpáti mondák. WEBER S. 1879, **6.** k. 313.
- K. Hány hegye van a M.-Tátrának? (Kárpáti monda) VRANY V. 1888, **15.** k. 247.
- K. A felhőrém vagy »Brockengespenst.« 1884, **11.** p. LIX.
- Bányászat a Tátrában. WEBER S. 1879, **6.** k. 288.
- K. Kincskeresők a M.-Tátrán W. S. 1885, **12.** k. 214.
- K. Tátrai vendégforgalom az 1887. év nyarán. 1888, **15.** k. 236
- K. Az idegenforgalom haszna. 1892, **19.** k. 134.
- K. Adat a Kriván-emlékszobor történetéhez. 1892, **19.** k. 133.
- R. A levegő bakteriologiai megvizsgálása Zakopaneban. 1893, **19.** k. 129.
- A magas hegység és a tüdősorvadás. DR. GOLINER. 1893, **20.** k. 1.
- A tátrafüredi lejtő. MÜNNICH S. 1893, **20.** k. 9.
- Tátraaljánk a történelem előtti korban. DR. GREISINGER. 1893, **20.** k. 43.
- Csevegések a történelemelőtti korszakról. MÜNNICH S. 1892, **19.** k. 1.

- Az Alpegyesületek történetéhez. DÉCHY M. 1876, **3.** k. 310.
- A Tátra feltárása történetéhez. KOLBENHEYER K. 1874,
1. k. 46.
- A »Kárpát« és »Tátra« névnek eredetéről. HRADSKZY J.
1894, **1.** k. 38.
- A Dunától a Poprádig. SPÖTTL J. 1885, **12.** k. 62.
- Bécestől Felső-Magyarországon át Erdélybe. RÓTH M. 1888,
15. k. 99.
- Kirándulás a Kárpátokban szárazon és vizen. GEBAUER A.
1889, **16.** k. 75.
- K. Tutajosok a Vágon. ORDÓDY J. 1881, **8.** k. 520.
- Utazás a Kárpátok táján 1852-ben. LEHOCZKY T. 1892,
19. k. 26.
- Tátrai kirándulás 133 évvel ezelőtt. MÜNNICH S. 1885,
12. k. 183.
- K. Kirándulás a M.-Tátrába 1615-ben. 1891, **18.** k. 180.
- K. Öt nap a M.-Tátrában. 1892, **20.** k. 104.
- A Központi Kárpátok beutazása. WÜNSCHENDORFER K.
1874, **1.** k. 60.
- A Magas-Tátra látképe és megvilágítása. EMERICZY G.
1877, **4.** k. 256.
- R. A Magas Tátra. (Kalaúz) 1891, **18.** k. 192.
- A Magas Tátra. EMERICZY G. 1886, **13.** k. 190.
- K. A Tátra látóképe Poprádról. D. 1885, **12.** k. 231.
- R. A Magas Tátra (Kalaúz) 1889, **16.** k. 184.
- A tél a Tátrán. DR. SZONTÁGH M. 1880, **7.** k. 442.
- R. Zakopane tél idején. 1893, **19.** k. 127.
- Tátrafüred a múltban és jelenben. WÜNSCHENDORFER K.
1875, **2.** k. 294.
- K. Az Öltványi forrás 1887, **14.** k. 244.
- A tarpataki nagy vizesés. EMERICZY G. 1879, **6.** k. 395.
- K. Matlárháza. 1886, **13.** k. 251.
- K. Weszter-szálló N.-Szalókon. 1888, **15.** k. 248.
- Zakopane és környéke. KOLBENHEYER K. 1875, **2.** k. 252.
- Egy alpesi falu a Magas-Tátrában. WEBER S. 2889, **16.** k. 14.
- A Csorbai tó. EMERICZY G. 1878, **5.** k. 388.
- K. A Bélai barlang 1886, **13.** k. 248.
- K. A Bélai cseppkőbarlang. 1885, **12.** k. 217.
- Szepes-Béláról Sczawnicáig. WEBER S. 1876, **3.** k. 244.
- A Jezerszkói tó. RAISZ M. 1880, **7.** k. 216.
- Műutazás. LÖWY MÓR. 1890, **17.** k. 115.

- Névjegyzéke az 1875—1878. a Magas-Tátrába tett nagyobb kirándulásoknak. RÓTH M. 1879, **6.** k. 488.
- K. Hegyi kirándulások tanulókkal. 1879, **6.** k. 482.
- Új átmenetek a Tátrában. DÉCHY M. 1875, **2.** k. 82.
- A Tátra három hágója. HUSZ Á. 1878, **5.** k. 148.
- Néhány átjáró a Tátrán. LORENZ GY. 1879, **6.** k. 328.
- Egy éj a Tátrában. LORENZ GY. 1876, **3.** k. 284.
- K. Megázva. MÜNNICH S. 1884, **11.** XLVIII.
- K. Kis körút a M.-Tátrában. RÓTH S. 1886, **13.** k. 243.
- Első hegymászásom. RÓTH M. 1891, **18.** k. 11.
- Nagy tour rövid idő alatt. 1892, **19.** k. 139.
- A Középorom első megmászása. DR. TÉRY Ö. 1879, **6.** k. 168.
- A Jégvölgyi-csúcs. DÉNES F. 1880, **7.** k. 226.
- A Királyorr csúcsán. EMERICZY G. 1881, **8.** k. 431.
- A Szalóki-csúcson. 1890, **17.** k. 237.
- A Gerlachfalvi - csúcs hatodik megmászása. DEZSŐ D. 1876, **3.** k. 2.
- A Gerlachfalvi csúcs; parforce kirándulásom végpontja. FELBINGER U. 1890, **17.** k. 10.
- K. A Gerlachfalvi csúcs. 1890, **17.** k. 235.
- A Kis-Nyereg hágó. RÓTH M. 1887, **14.** k. 180.
- A Lorenz-horhos a M.-Tátrában. RÓTH M. 1888, **15.** k. 75.
- A felkai völgyön keresztül a Rovátkán át a Nagy-tarpataki völgybe. PINDER R. 1879, **6.** k. 349.
- A Lomniczi-csúcs. FELBINGER U. 1888, **15.** k. 51.
- A Tátra-csúcs és környéke. KOLBENHEYSER K. 1886, **13.** k. 178.
- K. A Tátracsúcs. R. 1889, **16.** k. 190.
- A Menguszfalvi-völgy. BERZEVICZY A. 1878, **5.** k. 308.
- K. A Menguszfalvi omladék-völgy. 1890, **17.** k. 236.
- A Tengerszemcsúcs egy megmászása. LONSZKY A. 1882, **9.** k. 206.
- Furcsa hegymászás. LÖWY M. 1891, **18.** k. 86.
- A Hinczói tavakhoz. MÜNNICH S. 1890, **17.** k. 67.
- A Batizfalvi-tónál. WEBER R. 1878, **5.** k. 2.
- Kirándulás a Krivánra. MIHALIK J. 1887, **14.** k. 120.
- Kirándulás a Krivánra. RÓTH M. 1891, **18.** k. 19.
- A Késmárki-csúcs megmászása. WEBER S. 1890, **17.** k. 18.
- A Fehértavi-csúcs a M.-Tátrában. 1891, **18.** k. 1.
- Kirándulás a »Kupferschächten« völgybe. KALCHBRENNER K. 1875, **2.** k. 218.
- A Zöldtóhoz. WEBER S. 1875, **2.** k. 280.
- K. A Zöldtavi-völgy. EMERICZY G. 1886, **13.** k. 250.
- A Nagy Morgás. WEBER S. 1881, **8.** k. 63.
- Kirándulás a Homlokosra. WEBER S. 1883, **10.** k. 336.

- A nagy halastóhoz, a tengerszemhez és ismét az öt lenyeltóhoz. WEBER S. 1877, **4.** k. 166.
- K. A Halastó. 1891, **18.** k. 193.
- K. A Siroka. 1887, **14.** k. 240.
- Barangolások a lipitói és gácsországi Tátrában DÉNES F. 1889, **16.** k. 92.
- Téli hegymászás a Tátrában. BARTSCH R. 1889, **16.** k. 1.
- R. Téli kirándulás a Halastóhoz. 1893, **20.** k. 127.
- Királyi turista a Tátrában. 1879, **6.** k. 231.
- Előkelő látogatók a Tátrán. WEBER S. 1882, **9.** k. 26.
- Károly Lajos főherceg és fenséges nejének Mária Teréziának útja a M.-Tátrában 1889-ben. RÓTH S. 1890, **17.** k. 1.

II. A Magas-Tátra környéke.

Szepesmegye és egyéb megyék.

- A Mongolok betörései Magyarországra és a menedékkő (lapis refugii) a Szepességben. HRADSKY J. 1875, **2.** 120.
- Vándorlások a Szepességen. HRADSKY J. 1883, **10.** k. 1—88—193.
- Szepeshely. HRADSKY J. 1884, **11.** k. 1.
- A Gehol. MÜNNICH S. 1887, **14.** k. 143.
- A Hernád és mellékvizeinek vidéke Iglótól Margitfalváig. SCHOLTZ A. 1888, **15.** k. 12.
- Késmárk sz. k. város középkori műemlékei. MYSKOVSKY V. 1889, **16.** k. 1.
- K. Lőcsefüred. D. 1889, **16.** k. 187.
- K. »Vinna« vadász- és turistalok a lőcse-lublói hegycsoportban. 1889, **16.** k. 189.
- Széttekintés a Göllnitz folyó alsó völgyében. FINGER E. 1890, **17.** k. 79.
- K. Turistikai és tudományos dolgok a Magurából. 1890, **17.** k. 231.

- K. Fényképek a Pieninek mészkőszirtjei övéből. 1890,
17. k. 240.
K. Kardolin-Béla. 1879, 6. k. 484.
K. Steoiszdorf 1892, 19. k. 141.
K. Iglófüred. 1892, 19. k. 142.
K. Stoósz fürdő. 1893, 20. k. 130.

- Útirajzok Árva vármegye déli részéből. THIRRING G. 1887,
14. k. 77.
Árvából. ROWLAND V. 1874, 1. k. 104.
K. A Baranyecz. M. J. 1888, 15. 239.
Liptómegeye őskori telepei. MIHALIK J. 1889, 16. k. 23.
Úti jegyzeteimből. MIHALIK J. 1890, 17. k. 93.
A Poludnicza. MIHALIK J. 1892, 19. k. 13.
K. A deménfalvi barlang. M. J. 1884, 11. p. XLII.
A Velki Chocs téli megmászása. GEBAUER A. 1892,
19. k. 48.
A Fáttra. 1892, 19. k. 21.
A Gyömbér az Alacsony-Tátrában. DÉNES F. 1887, 14. k. 64.
A királyhegy. KALCHBRENNER K. 1875, 2. k. 198.
A királyhegy. PODHRADSKY A. 1881, 8. k. 332.
K. Kirándulás a Királyhegyre. W. A. 1893, 20. k. 110.
Kirándulás Poprádról a murányi várba. LIFTNER J. 1883,
10. k. 302.
A Straczenai völgy és a dobsinai jégbarlang. PELECH J.
1878, 5. k. 248.
Az Abauj-Torna-Gömöri barlangvidék. SIEGMETH K. 1887,
14. k. I. és 1891. 18. k. 33.
Az aggteleki barlang felmérése és áttörése. MÜNNICH K.
1891, 18. k. 27.

- Kirándulás Mármarosba. HUNFALVY J. 1875, **2.** k. 172.
 Kirándulás Mármaros megyébe. SIEGMETH K. 1878, **5.** k. 92.
 Kirándulás az ungmegyei Kárpátokba. SIEGMETH K.
 1878, **5.** k. 56.
 Egy nap a Babia-Gurán. WESPL E. 1878, **5.** k. 234.
 Sárosmegyei kirándulásom. SIEGMETH K. 1879, **6.** k. 36.
 Úti vázlatok a munkácsi Beszkidekből. SIEGMETH K.
 1880, **7.** k. 134.
 Képek a beregi havasokról. LEHOTZKY T. 1880, **7.** k. 502.
 Mármarosi útvázlatok. SIEGMETH K. 1881. **8.** k. 78. 1882,
9. k. 39. 1884, **11.** k. 81.
 A Hegyaljáról a Vihorlathegységbe. SIEGMETH K. 1886,
13. k. 90.
 Kirándulás az Ostri-vrch-re. J. K. 1886, **13.** k. 245.
 Kirándulás a Polonina-Runára. SIEGMETH K. 1888, **15.** k. 31.
 A Keleti-Kárpátokból a Magas-Tátrába. SIEGMETH K.
 1890, **17.** k. 132.
 A székelyekről. MOLNÁR A. 1880, **7.** k. 37.
 Bolyongások a fogarasi havasokban. PRIMICS GY. 1880,
7. k. 372.
 A Retyezát. PRIMICS GY. 1881, **8.** k. 223.
 Toroczkó és vidéke. TÉGLÁS G. 1882, **9.** k. 231.
 K. A Maros-menti barlangokról. T. G. 1884, **11.** k. 33.
 A borsodi Bükkhegységben. MÁRKI S. 1882, **9.** k. 247.
 Az Arad-Hegyalja észak-nyugoti részén. MÁRKI S. 1885,
12. k. 1.
 Vázlatok a Pojána-Ruszka hegységből. THIRRING G.
 1886, **13.** k. 129.
 A Mátravidék. HANÁK K. 1888, **15.** k. 120.
 Képek Vasvármegyéből. EBENSPANGER J. 1888, **15.** k. 60.
 K. A Szombathely-Pinkafői vasút. E. J. 1889, **16.** k. 177.
 A déli Kárpátok közt. Kovács J. 1891, **18.** k. 14.

III. Földtan, földrajz és meteorologia.

- K. Adalékok a Magas-Tátra elnevezéséhez. R. M. 1891
18. k. 194.
 A Branyiszko-hegység földtani és vizrajzi viszonyairól.
 RÓTH S. 1877, **4.** 152.

- A Magas-Tátra geologiai vázлата. MATYASOVSKY J. 1879, **6.** k. 1.
- A M.-Tátra gránitjai. RÓTH S. 1876, **3.** k. 186.
- K. Turmalin szikla a felkai völgyben. R. S. 1882, **9.** k. 189.
- A kárpáti homokkő elválási idomairól. RAISZ M. 1876, **3.** k. 174.
- A völgy- és tóképződés a Magas-Tátrában. RÓTH S. 1878, **5.** k. 112.
- A Magas-Tátra tengerszemei. DEZSŐ D. 1876, **3.** k. 20.
- A Magas-Tátra tavai. HRADSKY J. 1876, **3.** k. 88.
- A tátrai tó »Tengerszem« elnevezéséről. ELJASZ V. 1883, **10.** k. 246.
- K. A tátrai tavak mélysége. R. 1883, **10.** k. 340.
- A Magas-Tátra és környéke barlangjainak leírása. RÓTH S. 1882, **9.** k. 39.
- Felsőmagyarország néhány barlangjainak leírása. RÓTH S. 1881, **8.** k. 367.
- K. Tudósítás egy nevezetes barlangról. 1891, **18.** k. 191.
- A dobsinai jégbarlang physikai magyarázata. FISCHER M. 1888, **15.** k. 145.
- R. A Kárpátok egykori jégárjai. R. S. 1883, **10.** k. 87.

Tátrafüred édes vize. SCHERFEL A. 1874, **1.** k. 118.

A Ránk-herleini szökőkút vizének vegyelemzése. SCHERFEL A. 1877, **4.** k. 196.

A gánóczi fürdő és artézi hév-forrása vegyi elemzése. SCHERFEL A. 1881, **8.** k. 181.

A szlatvini ásványviz vegyelemzése. SCHERFEL A. 1883, **10.** k. 156.

K. Mármaros gyémántok és új ásványforrások a Szepességben. 1884, **11.** k. 59.

K. Az alsótátrafüredi lápföld. R. S. 1884, **11.** k. 12.

A szepestótfalvi ásványvizek. STEINER A. 1886, **13.** k. 75.

- Liptómege domborzati viszonyai. MAJLÁTH B. 1875,
2. k. 264.
 Vizrajzi viszonyok Liptómegeében. MAJLÁTH B. 1877, **4.** k. 52
 Liptómege földtani viszonyai. MAJLÁTH B. 1879, **6.** 187.
 Liptóvármegye topographiai tekintetben. MIHALIK J.
 1886, **13.** k. 1.
 K. Adalékok Liptómege földrajzi nomenklaturájához. M.
 J. 1892, **19.** k. 127.
 Adatok a mármarosmegeei petróleumelőjövétel ismerte-
 téséhez. GESELL S. 1881, **8.** k. 515.
 A nagybányai bányakerület földismeí viszonyai. SZOKOL
 P. 1885, **12.** k. 149.

- Betűsoros jegyzéke a Magas-Tátra és környéke pontjai-
 nak, melyek általam meghatározottak az 1872. és
 1873. években. KOLBENHEYER K. 1874, **1.** k. 94.
 » 1874 augusztus hóban. KOLBENHEYER K. 1875, **2.** k. 246.
 A Szepesség néhány pontjának magassági névjegyzéke.
 RÓTH M. 1877, **4.** k. 228; 1879, **6.** k. 383.

- Meteorologiai észleletek. GEYER G. 1876, **3.** k. 81. 1877,
4. k. 33. 1881, **8.** k. 525.
 Meteorologiai észleletek Javorinán. KOLBENHEYER K. 1883,
10. k. 281; 1884, **11.** k. 70; 1885, **12.** k. 133.
 Egy hegymászó hőmérséki észleletei. RÓTH M. 1888, **15.** k. 84.
 A Magas-Tátra tó- és forrásvizeinek hőmérsékéről. KOL-
 BENHEYER K. 1880, **7.** k. 86; 1882, **9.** k. 117.
 Késmárk magassága a tenger színe felett. KOLBENHEYER
 K. 1876, **3.** 124.

- Késmárk városának légnyomása és hőmérséklete. KOLBENHEYER K. 1892, **19.** k. 60.
 A hőmérséklet csökkenése a magasabb légrétegekben. FISCHER M. 1891, **18.** k. 53.
 K. Friss hó a Szepességen. 1883, **10.** k. 341.
 K. Szepesi nyár 1662-ben. 1884, **11.** k. 40.
 R. A Tátrának magasságméretű térképe. D. 1889, **16.** k. 186.
 Liptómegeye légtüneti és égalji viszonyai. MAJLÁTH B. 1876, **3.** k. 132.

IV. Állattan.

- Vad és vadászat a Magas-Tátrában. CSERÉPY F. 1874, **1.** k. 76.
 Tátrafüredi karczolatok. HANVAY Z. 1881, **8.** k. 1.
 A havasi morga. ORDÓDY J. 1877, **4.** k. 40.
 K. Havasi morga a Királyhegyen. L. 1884, **11.** k. 14.
 K. Néhány új adat a kárpáti morgáról. 1882, **9.** k. 201.
 Adalékok a havasi morga élettanához. GEYER G. 1885, **12.** k. 161.
 K. Hiúz a Magas-Tátrán. 1884, **11.** k. 41.
 K. Az utolsó havasi nyúl a Tátrában és környékén. GREISIGER M. 1886, **13.** k. 168.
 K. Kövi-tyúk a Tátrában. 1883, **10.** k. 86.
 A siket- és nyír-fajd. PODHRADSKY A. 1882, **9.** k. 213.
 A siket-fajd düzgéséről. PELECH J. 1892, **19.** k. 36.
 Szepes-Béla és környékének madarai. GREISIGER M. 1884, **11.** k. 47.
 K. Felhívás ornithologiai megfigyelésekhez. G. 1889, **16.** k. 172.
 Adatok halászati viszonyaink ismertetéséhez. ROWLAND V. 1881, **8.** k. 20.
 A pizstráng. PELECH E. 1879, **6.** k. 80.
 Zemplénmegeye halai. CHYZER K. 1882, **9.** k. 2.
 A Központi Kárpátok és környékbeli méhészet általános körrajza. HRADSKY J. 1874, **1.** k. 140.
 Állatphaenologiai adatok. GEYER G. 1875, **2.** k. 110; 1876, **3.** k. 54; 1877, **4.** k. 2; 1880, **7.** k. 1.

- Eperjes környékének nagy pikkelyröpüi. HUSZ A. 1881, 8. k. 238.
 Sciara. 1883, 10. k. 83. (91).
 A Keleti-Kárpátok vidékének jellemző rovarfajai. BIRÓ L. 1885, 12. k. 124.

V. Növénytan.

- A hegységi erdők kezeléséről és felújításáról, különös tekintettel a Közép-Kárpátokra. ROWLAND V. 1876, 3. k. 208.
 A Kárpát hegység pomologiai tekintetben. ORDÓDY J. 1876, 3. k. 158.
 A vegetáció kifejlődésének időpontjai Magyarország éjszaki felföldjén. STAUB M. 1884, 11. k. 140; 1885, 12. k. 30. 1886, 13. k. 34; 1887, 14. k. 153.
 R. Központi Kárpátok flórája. 1891, 18. k. 181.
 Adatok a Szepesi-Tátra havasi és alhavasi virányának ismeretéhez. SCHERFEL A. 1879, 6. k. 245; 1880, 7. k. 299.
 K. A szepesi virányhoz. 1890, 17. k. 241.
 Az alsótátrafüredi láposvidék nyári flórája. CZAKÓ K. 1888, 15. k. 132.
 Némely ritkább növényfajok álláshelyei a Magas-Tátrán. AMBROS P. 1875, 2. k. 76.
 K. A Tátravidék néhány ritkább növénye. Cz. 1888, 15. k. 244.
 K. Virító növények a K.-Kárpátok csúcsain. 1884, 11. k. 36.
 K. *Dentaria glandulosa* Új-Tátrafüreden. Sz. 1882, 9. k. 188.
 K. *Aconitum Lycoctonum* var. *carpaticum*. B. 1886, 13. k. 247.
 K. Fehér gyopár grániton. R. 1883, 10. k. 338.
 K. A fehér gyopár új lelethelye. R. 1883, 10. k. 339.
 K. A hófehérkének egy eltérő alakja. B. 1884, 11. k. 31.
 A Kárpátok ehető és mérges gombáiról. KALCHBRENNER K. 1877, 4. k. 114.
 K. A törpefenyőtáj alsó határa a Tátra déli oldalán. 1882, 9. k. 188.

- K. Törpefenyő a Gehól-hegyen. 1883, **10.** k. 339.
K. A czirbolyafenyő. 1890, **17.** k. 239.
A Magas-Tátra tűzegtelepei. FILARSZKY N. 1893, **20.** k. 21.
Botanikai kirándulás a Vihorlat hegycsoportba. DIETZ S.
1882, **9.** k. 136.

VI. Eletrajzok.

- Fuchs Frigyes D. HRADSZKY J. 1876, **3.** k. 120.
Husz Dávid. WÜNSCHENDORFER K. 1889. **16.** k.
Dr. Róth Sámuel. 1890, **17.** k.
Dr. Emericzy E. 1888, **15.** k.

VII. Más turistaegyesületekről.

- Siebenbürgischer Karpathenverein. 1883, **10.** k. 94; 1885,
12. k. 229; 1886, **13.** k. 253; 1887, **14.** k. 250; 1890,
17. k. 227; 1891, **18.** k. 190.
Lengyel Tátraegyesület. 1881, **8.** k. 524; 2883, **10.** k. 190;
1885, **12.** k. 229; 1886, **13.** k. 253; 1890, **17.** k. 228;
1893, **20.** k. 126.
A magyar turistaegyesület. 1893, **20.** k. 120.
Külföldi turistaegyesületek. 1884, **11.** k. 57; 1885, **12.** k.
229; 1886, **13.** k. 254; 1887, **14.** k. 251; 1890, **17.** k.
224; 1891, **18.** k. 188; 1893, **20.** k. 122.

VIII. Könyvtár Museum.

- Könyvtári katalogus. 1875, **2** k. 36; 1876, **3** k. 28; 1877, **4** k. 341.
 Bibliotheca carpathica. PAYER H. 1874, **1** k. 153; 1875, **2** k.; 1876, **3** k. 1.
 A M. K. E. múzeumának tárgyjegyzéke. DANNHAUSER R. 1889, **16** k. 113.
 A M. K. E. csereviszonyainak kimutatása. 1889, **16** k. 168.

IX. Mellékletek, képek, rajzok.

- Tátrafüred. 1875, **2** k.; 1880, **7** k.
 Weszter-szálló Nagy-Szalókon. 1888, **15** k.
 Matlárháza. 1886, **13** k.; 1890, **17** k.
 Csorbai tó. 1878, **5** k.
 Poprádi tó. 1890, **17** k.
 Halastó. 1891, **18** k.
 Nagytarpataki vizesés. 1879, **6** k.
 Tarpataki völgy a Toronyhegyről. 1892, **19** k.
 Zöldtavi völgy. 1886, **13** k.
 Menguszfalvi omladékvölgy. 1890, **17** k.
 Jégvölgyi csúcs. 1880, **7** k.
 Gerlachfalvi csúcs. 1885, **12** k.
 Tátracsúcs. 1889, **16** k.
 Panorama a Nagyszalóki csúcson. 1890, **17** k.
 A Magas-Tátra látóképe Iglóról. 1880, **7** k.
 A Magas-Tátra látóképe Poprádról. 1885, **12** k.
 A Magas-Tátra látóképe Lucsivnárról. 1892, **19** k.
 A Magas-Tátra földtani átmetszete. 1879, **6** k.
 Meteorológiai adatok. 1883, **10** k.
 A bélai barlang díszterme. 1886, **13** k.
 A szepesi vár alaprajza. 1883, **10** k.
 Késmárk. Várkapolna és torony; evang. fatemplom és kath. templom. 1888, **15** k.

- Lőcse. Plébánia és zárda-templom. Városház és Menhárdi kapu. 1889, **16.** k.
 Straczenai völgy. Hegyeskő. Jégbarlang. 1878, **5.**
 Aggteleki barlang. Minerva sisakja. Szent-László oszlopai 1891, **18.** k.
 Vág völgyi képek. 1889, **16.** k.
 Ránk-Herleini szökőkút. 1877, **4.** k.
 Sóbánya Akna-Szlatinán és Rhónaszéken. 1881, **8.** k.
 Trebusa (Mármaros). 1881, **8.** k.
 Borostyánkő Tarsa mellett (Vasmegeye). 1888, **15.** k.
 Antalmenház — Beszkidi tengersizem. 1886, **13.** k.
 Husz Dávid. 1889, **16.** k.
 Dr. Róth Samu. 1890, **17.** k.

TARTALOM:

- I. Turistika.
 - II. A M.-Tátra környéke. Szepesmegye és egyéb megyék.
 - III. Földtan, földrajz és meteorologia.
 - IV. Állattan.
 - V. Növénytan.
 - VI. Életrajzok.
 - VII. Más turistaegyesületekről.
 - VIII. Könyvtár, Museum.
 - IX. Mellékletek, képek, rajzok.
-

Magyar Tudományos Akadémia

Könyvtára / 0331 / 195 2 sz.

Alsó-Tátrafüred

GYÓGYFÜRDŐ

1000 m. tengerszintfeletti magasságban a „Magas-Tátra“ szép fenyőerdő közepén fekszik.

Évad megnyitása május hó 20-án.

Magyarországnak első gyógyhelye, melynek fürdőháza kifogástalan kényelemmel és czélszerűséggel

VASAS LÁPFÜRDŐKRE

van berendezve. Ezekon kívül

törpefenyő- és ásványvízfürdők.

Északi szelek ellen védve, és délnek szabadon, felette kedvező

éghajlati gyógyhely hidegvíz-gyógyintézettel

külön nőknek és külön férfiaknak épült helyiségben.

Fürdőorvos **Dr. PAPP SAMU**, orsz. képviselő.

Massage-, tej- és ásványvíz-gyógymód.

Tiszta alpesi levegő és kristálytiszta ivóvíz.

Gyógyjavaslatok: Különösen mindennemű idült női bántalmak; vérszegénység és sápkór; izom- és izületi csúsz; bél- és gyomor-bajok; mint utógyógymód más, különösen hévízfürdők után stb.

200, a legnagyobb kényelemmel berendezett szoba.

Kitünő vendéglő. **Pensió.** A teljes pensió az előírányban 1 hétre 20 frtba, 2 személynek 34 frtba kerül és magába foglalja a lakást kiszolgálattal, a reggelit, a 4 tál ételből álló ebédet és a vacsorát. Nemzeti zenekar, kávéház, gyógyterem bel- és külföldi lapokkal, gazdag könyvtár, croquet, lawn-tennis és kuglizó pályák, zongora stb.

Hegyi kalauzok, háttas lovak, bérkoosik mindig kaphatók. Tömegek kirándulásoknál rendkívüli árendemény külön megállapodás szerint úgy a lakásra, mint az ellátásra nézve.

Vasúti állomás **Poprád-Felka**, innen kényelmesen 1 óra alatt elérhető.

M. kir. posta-, távirda- és telefon-hivatal.

A gyógyfürdő a késmárki-bank részvénytársulat tulajdona.

Tudakozódást, vagy lakásmegrendelést az alulirt fürdőigazgatóságához kérünk ezimezni.

HORN VALÉR,

fürdőigazgató

Alsó-Tátrafüreden, Szepesm.

TÁTRAFÜRED

GYÓGYHELY A KÁRPÁTOKBAN

MAGYARORSZÁGBAN.

A kassa-oderbergi vasútvonal *Poprád-Felka* állomástól egy órányira (1018 méter magasságban a tengen színe felett), a *Magas-Tátrában* a legvadregényes vidéken fekvő, igéző

Klimatikus gyógyhely és vízgyógyintézet
*a legszebb fenyves erdő közepette, a legnagyobb havasi világ-
bar, kellemes ízű saványvíz-forrással, ásvány- és törpefenyő-
fürdőkkel, savó- és belégzési gyógy móddal*

május hó közepén nyílik meg.

Posta- és távirat-állomás helyben van, kitűnően felszerelt *gyógyszertár*, előkelő *árúcsarnok szivar- és dohánykülönlegességgel* ellátva. Gondoskodva van kényelmes jó lakásokról; a konyha s pincze egy *kiváló pesti vendéglős*, mint szakember kezelése alatt áll: *közös ebéd.*

Gyógyterem zongorával, *kávéház* tekeasztallal és hírlapokkal, *kölesönkönyvtár*, kitűnő népzenekar, férfi- és női tekepálya, *croquetjátzó-helyek*, *lövölde* stb. a vendégek rendelkezéseire állanak.

Az előidényben (május és június hó), valamint az *utóidényben* (szeptember hó) *lakást és ételmezést illetőleg rendkívüli árleszállítás lép életbe.*

Minden nagyobb vasúti állomásról *Tátrafüredre egy harmaddal mérsekelt áru térít- és menetjegyek* adatnak ki. A poprádi állomáson állandóan szabott áru kocsik várják az utasokat.

Tátrafüred minden nagyobb *Tátrahirándulásnak* legjobb s legtermészetszerűbb központja; itt van a „*Magyar Kárpátgyógyintézet*“-nek *képviselősege is.*

Félórányira Tátrafüredtől, a fenséges Lomniczi-csúcs tövében, kies vidéken fekszik a

nyaraló-telep Tátra-Lomnicz,

hol kényelmesen berendezett szállodában teljes és kitűnő ellátást lehet kapni.

Lakást lehet a bérlőnél *Máy János* úrnál rendelni. *Vasúti-s posta állomás* ugyanott.

Mind a két telep birtokosa: a „*Szepesi Hitelbank*“ Lőcsén.

Bővebb felvilágosítást ad a fürdőorvos *Dr. Jármay László* (télen Budapesten) *lakásokat*, illetőleg rendeléseket fogad

a „*Fürdő-igazgatóság*“ *Tátrafüreden.*